

WÓJT GMINY KORYTNICA

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY KORYTNICA NA LATA 2004-2011

(PROJEKT)

Węgrów, 2004 r.

ZLECENIODAWCA:

ZARZĄD POWIATU WĘGROWSKIEGO
07-100 Węgrów, ul. Przemysłowa 5

WYKONAWCA:

PRZEDSIĘBIORSTWO GEOLOGICZNE
„POLGEOL” S. A.
03-908 Warszawa, ul. Berezyńska 39

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr Monika Połujan

mgr Justyna Niewiarowicz

mgr Marcin Zwierzyński

mgr Romuald Bieleń

Spis treści

1. WPROWADZENIE	1
2. CELE I ZASADY POLITYKI EKOLOGICZNEJ	3
2.1. Zasady polityki ekologicznej państwa	3
2.2. Limity racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska	4
2.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem	6
2.3.1 Instrumenty prawne	6
2.3.2 Instrumenty społeczne	7
2.3.3 Instrumenty finansowe	8
2.4. Polityka ekologiczna gminy Korytnica	28
2.4.1 Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej na terenie gm. Korytnica	34
3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	37
3.1. Podstawowe dane o gminie	37
3.2. Wybrane elementy środowiska przyrodniczego	39
4. OCENA STANU ŚRODOWISKA I ŹRÓDEŁ ZANIECZYSZCZEŃ Z OKREŚLENIEM STRATEGII DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY STANDARDÓW ŚRODOWISKA	41
4.1. Gleby i powierzchnia ziemi	41
4.2. Surowce mineralne	47
4.3. Wody	51
4.3.1. Wody powierzchniowe	51
4.3.2. Wody podziemne	56
4.4. Lasy	62
4.5. Powietrze atmosferyczne	67
4.6. Hałas	70
4.7. Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące	72
4.8. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	76
5. ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO TERENU	81
5.1. Obszary ochrony	81
5.1.1. Obszary ochrony wód powierzchniowych	82
5.1.2. Obszary ochrony wód podziemnych	82
5.1.3. Ochrona przyrody	83
5.1.4. Obszary ograniczonego użytkowania	89
5.2. Elementy infrastruktury technicznej	90
5.3. Gospodarka odpadami	96
6. REALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	98
6.1. Cele, zadania i harmonogram działań	98
6.2. System zarządzania programem	107
6.3. Metody kontroli programu	111
7. SPIS LITERATURY	

Spis tabel

Tabela 1:	Lista priorytetowych programów NFOŚiGW z uwzględnieniem mniejszych przedsięwzięć przeznaczonych do finansowania we współpracy z bankami, planowanych na rok 2004	- str. 12
Tabela 2:	Wydatki NFOŚiGW na pożyczki dla projektów strukturalnych, ISPA i Funduszu Spójności, zaplanowane na 2004r.	- str. 13
Tabela 3:	Wydatki NFOŚiGW w formie dotacji zaplanowane na rok 2004r.	- str. 13
Tabela 4:	Kierunki działań priorytetowych WFOŚiGW z uwzględnieniem wydatków (źródło: dane WFOŚiGW, 2004)	- str. 14
Tabela 5:	Wykaz wniosków z terenu gminy Korytnica o dofinansowanie z FOGR- 2004r.	- str. 19
Tabela 6:	Działania priorytetowe z zakresu ochrony środowiska w województwie mazowieckim i powiecie węgrowskim z uwzględnieniem szacunkowych kosztów w obrębie województwa w latach 2004-2007	- str. 28
Tabela 7:	Wykaz zadań dotyczących ochrony środowiska na terenie gmin powiatu węgrowskiego zgodnie ze „Strategią rozwoju powiatu węgrowskiego w latach 2001-2006”	- str. 29
Tabela 8:	Wytyczne do sporządzenia „Programu ochrony środowiska dla gminy Korytnica” (źródło: „Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego” 2004)	- str. 30
Tabela 9:	Kierunki inwestowania w ochronie środowiska w latach 2001-2003 na terenie gminy Korytnica (źródło: Urząd Gminy w Korytnicy)	- str. 33
Tabela 10:	Wykaz działek wymagających rekultywacji , gm. Korytnica	- str. 44
Tabela 11:	Zestawienie złóż kopalin na obszarze gminy Korytnica	- str. 50
Tabela 12:	Zestawienie jakości wód powierzchniowych objętych monitoringiem regionalnym w gminie Korytnica	- str. 53
Tabela 13:	Zawartość pierwiastków w osadach rzecznych Liwca w roku 2002 (badania PIG)	- str. 54
Tabela 14:	Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Korytnica	- str. 62
Tabela 15:	Areał i koszt zalesień na terenach niepaństwowych w latach 2004-2006 i 2007-2011	- str. 66
Tabela 16:	Formy ochrony przyrody	- str. 84
Tabela 17:	Zestawienie pomników przyrody na terenie gminy Korytnica	- str. 85
Tabela 18:	Pomniki przyrody na terenie gminy Korytnica (stan na 2004)	- str. 86
Tabela 19:	Ujęcia wód podziemnych dla potrzeb wodociągów gminnych	- str. 91
Tabela 20:	Plany rozbudowy sieci wodociągowej w gminie w latach 2004-2011	- str. 91
Tabela 21:	Indywidualne oczyszczalnie ścieków na terenie gminy	- str. 93
Tabela 22:	Harmonogram realizacji programu ochrony środowiska	- str. 102
Tabela 23:	Zadania własne dla gminy Korytnica	- str. 103
Tabela 24:	Zadania koordynowane dla gminy Korytnica	- str. 105
Tabela 25:	Mierniki oceny skutków realizacji programu ochrony środowiska	- str. 112
Tabela 26:	Mierniki oceny wdrażania programu ochrony środowiska	- str. 113

Spis rycin

Rycina 1:	Użytkowanie ziemi w gm. Korytnica	- str. 38
Rycina 2:	Stopień zagrożenia i jakość wód podziemnych głównego poziomu użytkowego (GPU) w gminie Korytnica	- str. 60

Spis fotografii

Fotografia 1:	Okolice złoża kruszywa naturalnego w Świętochowie Starym	- str. 44
Fotografia 2:	Złoże piasków kwarcowych do produkcji betonów komórkowych Paplin - Borzyszy	- str. 48
Fotografia 3:	Złoże kruszywa naturalnego w miejscowości Świętochów Stary	- str. 49
Fotografia 4:	Małowniczy odcinek rzeki Liwiec	- str. 52
Fotografia 5:	Linia energetyczna wysokiego napięcia 400kV w miejscowości Zakrzew	- str. 74

Spis załączników

Załącznik 1:	Mapa gminy Korytnica w skali 1: 50 000
--------------	--

1. WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z ustawą z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami), która wprowadziła obowiązek wykonywania programów ochrony środowiska dla województw, powiatów i gmin. Uwzględniono przy tym zalecenia zawarte w „Wytycznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” (Ministerstwo Środowiska, 2002).

Program zawiera kompleksową charakterystykę i ocenę środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem występujących zagrożeń środowiska. Jako opracowanie planistyczne przedstawia on jednak przede wszystkim strategię działań, które należy podejmować w celu poprawy ochrony środowiska.

Zagadnienia omówione w programie są zgodne z celami i zadaniami zawartymi w programach wyższego szczebla, a więc w „Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego” i „Programie ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego”. Określają one strategię ochrony, racjonalnego wykorzystania zasobów i poprawy standardów jakości środowiska na terenie województwa oraz powiatu, ponadto formułują cele i priorytety ekologiczne z wyszczególnieniem środków finansowych i z zakresem działań proekologicznych. „Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego” zawiera ponadto szczegółowe wytyczne do sporządzania programów gminnych, które określają zadania poszczególnych gmin, zarówno własne jak i koordynowane. W wytycznych tych zostały przedstawione rodzaje przedsięwzięć do realizacji z przypisaniem do celów głównych i szczegółowych wynikających z polityki ekologicznej państwa. Ponadto, uwzględniają one okres realizacji, potencjalne źródła finansowania oraz szacunkowe koszty niektórych zadań, możliwe do określenia na podstawie informacji uzyskanych w urzędach gminnych oraz instytucjach uczestniczących w ich realizacji. Wytyczne te stanowią bazę dla opracowania gminnych programów ochrony środowiska.

Cele ekologiczne zawarte w programie wojewódzkim i powiatowym są zgodne z polityką ekologiczną państwa określoną w dokumentach: „II Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2010” i „Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010”. Dokumenty te precyzują sposoby osiągnięcia celów tej polityki w formie pakietów zadań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, działań w sferze prawa, programowania, mechanizmów ekonomicznych, planowania przestrzennego, badań naukowych, kontroli, monitoringu oraz współpracy międzynarodowej.

Dla ujednoczenia polityk ekologicznych państw Unii Europejskiej przyjęto czteroletnie okresy planowania wraz z przewidywaniem działań w perspektywie kolejnych czterech lat.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska powinny przyjmować analogiczne przedziały czasowe.

„Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego” został sporządzony na horyzont roku 2011. Analogicznie, program dla powiatu węgrowskiego oraz niniejszy program gminny zakłada realizację poszczególnych zadań priorytetowych w latach 2004-2007 oraz przedstawia propozycje działań na lata 2008-2011.

Gminny program ochrony środowiska stanowi podstawę dla działań samorządu gminnego w zakresie polityki ekologicznej i tworzenia innych programów sektorowych. Obejmuje on zadania własne i koordynowane gminy, które powinny być uwzględnione przy tworzeniu listy priorytetów ekologicznych w planach funduszy ochrony środowiska oraz przy udostępnianiu funduszy pomocowych.

Realizacja zadań w zakresie poprawy standardów jakości środowiska oraz jego ochrony będzie wymagać współpracy samorządów na różnych szczeblach i współpracy z podmiotami gospodarczymi.

„Program ochrony środowiska dla gminy Korytnica” został wykonany przez Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL S.A. na zlecenie Starosty Powiatu Węgrowskiego, na podstawie umowy z dnia 27.11.2003r. Jego opracowanie było możliwe dzięki współpracy Urzędu Gminy w Korytnicy i Starostwa Powiatowego oraz licznych instytucji i przedsiębiorstw (patrz rozdział 6.1), które udostępniły niezbędne dane i materiały źródłowe.

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) niniejszy program, po zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu Węgrowskiego zostaje uchwalony przez Radę Gminy. Co dwa lata, Zarząd Gminy zobligowany jest do sporządzania raportów z realizacji programu i przedstawiania ich następnie Radzie Gminy.

2. CELE I ZASADY POLITYKI EKOLOGICZNEJ

2.1. Zasady polityki ekologicznej państwa

Polityka ekologiczna gminy, podobnie jak powiatu, powinna być całkowicie zgodna z polityką ekologiczną państwa i odzwierciedlać kierunki poprawy stanu środowiska oraz racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych sformułowane w „Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego”.

Celem głównym polityki ekologicznej państwa jest, przyjęta w Konstytucji RP, zasada zrównoważonego rozwoju. Zasada ta oznacza przyjęcie modelu rozwoju, w którym zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych oraz potrzeb przyszłych pokoleń będzie traktowane równoprawnie i będzie udziałem wszystkich grup społecznych a racje społeczne, ekonomiczne i ekologiczne traktować należy równorzędnie.

Rząd realizując „Strategię zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 r.” przyjął „Politykę ekologiczną państwa na lata 2003-2006” oraz „II Politykę ekologiczną państwa na lata 2003-2010”. W dokumentach tych określono cele i zasady realizacji polityki państwa w zakresie ochrony środowiska z uwzględnieniem programów wykonawczych, a także oszacowaniem nakładów na realizację tychże celów.

Polityka ekologiczna państwa w zakresie poprawy standardów jakości środowiska dotyczy:

- gospodarki odpadami,
- jakości powietrza,
- hałasu i promieniowania,
- bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego,
- nadzwyczajnych zagrożeń,
- różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Cele polityki państwa o charakterze strategicznym w zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych to:

- racjonalizacja użytkowania wody,
 - zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji,
 - zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
 - ochrona gleb,
 - wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych,
 - ochrona zasobów kopalin.
-

Zasady polityki ekologicznej uszczegółowiające naczelną zasadę zrównoważonego rozwoju:

- zasada przezorności - zasada ta przewiduje, że rozwiązania pojawiających się problemów powinny nastąpić wtedy, gdy pojawi się uzasadnione prawdopodobieństwo wystąpienia problemu, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie,
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi - dotyczy uwzględniania celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi,
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego,
- zasada regionalizacji - zakłada dostosowanie krajowych narzędzi polityki ekologicznej do specyfiki obszarów,
- zasada uspołecznienia,
- zasada "zanieczyszczający płaci",
- zasada prewencji - zakłada przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska, które powinno być realizowane na etapie planowania i w oparciu o posiadaną wiedzę tj. wdrażania procedur ocen oddziaływania na środowisko oraz monitorowanie prowadzonych działań,
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT) - zasada ta oznacza, że najbardziej efektywny i zaawansowany poziom rozwoju technologii i metod prowadzenia danej działalności stanowi podstawę wyeliminowania lub ograniczenia emisji i wpływu na środowisko,
- zasada subsydiarności - zasada ta oznacza, że kompetencje ochrony środowiska zostają przekazane na szczebel regionalny, możliwie najbliższy obywatelom oraz że Unia Europejska podejmuje działania nie należące do jej kompetencji tylko wówczas, gdy cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte przez państwo członkowskie,
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej - dotyczy minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

2.2. Limity racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska

W „II Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2010”, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r., a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),

- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990r. i 25% w stosunku do 2000 r. (w przeliczeniu na jednostkę PKB),
- dwukrotny wzrost udziału energii odnawialnej w zużyciu energii w 2010 r. w stosunku do 2000 r.,
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- pełna (100%) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego – również o 30%,
- ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, lotnych związków organicznych (poza metanem) o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.

Wymienione limity powinny być osiągnięte najpóźniej do 2010 r. i stanowią one punkt odniesienia w zakresie realizacji celów wojewódzkiej i powiatowej polityki ekologicznej. Limity gminne również powinny być wzorowane na powyższych wskaźnikach, jednak poszczególne gminy, kierując się interesem swoich mieszkańców, mają możliwość ustalania własnych limitów. Nie istnieje żadna procedura ogólnego ustalania limitów gminnych, poza ewentualnymi porozumieniami między Ministerstwem Środowiska a zainteresowanymi samorządami. Jedynym założeniem jest ukierunkowanie zadań zgodnie z polityką ekologiczną na wyższych szczeblach, a więc na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym.

Opracowania na szczeblu państwowym („II Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2010”, „Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010” i in.) stanowią dla gminnego programu ochrony środowiska:

- podstawę wyjściową do konkretyzacji zadań w nawiązaniu do specyfiki i potrzeb danego regionu (np. do sporządzenia na szczeblu gminnym konkretnego wykazu planowanych do budowy lub modernizacji składowisk odpadów, oczyszczalni ścieków itd.)
-

- analog do sformułowania lokalnych wskaźników (celów) planowanych do uzyskania na danym terenie (np. jeśli na szczeblu krajowym planuje się do 2010 r. zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych z gospodarki komunalnej /na terenie miast i osiedli wiejskich/ o 30%, w stosunku do stanu z 1990 r., to na szczeblu niższym może być przyjęty wskaźnik taki sam, wyższy lub niższy; w każdym przypadku z uzasadnieniem przyczyn przyjętego wskaźnika),
- inspirację do wprowadzenia podobnego zadania na szczeblu gminnym, jeśli zadanie w programie wykonawczym jest ujęte ogólnie bądź dotyczy szczebla krajowego.

2.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem odbywa się poprzez działania podejmowane na szczeblu ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym (powiatowym i gminnym). Zajmuje się nim administracja rządowa, samorządowa, instytucje im podporządkowane oraz podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska.

Organy administracji odpowiedzialne za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają na celu głównie zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska i przestrzeganie norm racjonalnego korzystania ze środowiska. Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi swojej działalności, ale uwzględniają też konieczność dotrzymywania wymagań określonych prawem. Prowadzą więc kontrolę emisji, modernizują lub eliminują przestarzałe rozwiązania techniczne i technologiczne przeważnie uciążliwe dla środowiska.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się przez wykorzystanie instrumentów prawnych, finansowych i społecznych.

2.3.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych zarządzania środowiskiem należą:

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii (np. pozwolenie na emisję pyłów i gazów do powietrza),
- decyzje (np. decyzja wodnoprawna na pobór wód podziemnych),
- koncesje (np. koncesja na eksploatację kopalni ze złóż),
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (przed przystąpieniem do opracowania planu zagospodarowania wykonuje się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania. Dla potrzeb tych opracowań wykonuje się opracowanie

ekofizjograficzne w którym charakteryzuje się poszczególne elementy przyrodnicze środowiska i ich wzajemne powiązania),

- procedura ocen oddziaływania na środowisko-OOŚ (stosowana zgodnie z ustawą z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska /Dz.U. nr 62 poz.672 z późniejszymi zmianami/ jest jednym z najważniejszych instrumentów ochrony środowiska, stanowi uniwersalną procedurę weryfikowania programowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji. Opracowaniami wykonywanymi podczas postępowania w sprawie OOŚ są odpowiednio: opracowania ekofizjograficzne, prognozy oddziaływania na środowisko lub raporty oddziaływania przedsięwzięć na środowisko),
- monitoring środowiska (szczególny instrument prawny, który oprócz funkcji informacyjnych dla administracji rządowej, samorządowej oraz społeczeństwa, jest podstawą analiz, ocen lub decyzji. Państwowy monitoring środowiska /PMŚ/ prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w zakresie: jakości środowiska, emisji, ocen i prognoz. Dostarcza on informacji dla potrzeb opracowania planów zagospodarowania przestrzennego, wykonywania raportów OOŚ oraz prac studialnych i prognostycznych. Stanowi on również podstawę do realizacji programów naprawczych w przedsiębiorstwach lub na obiektach, np. w rejonie składowisk odpadów),
- pozwolenia zintegrowane (decyzja administracyjna stanowiąca nowoczesny instrument prawny, wymagana dla instalacji o działaniu mogącym spowodować znaczne zanieczyszczenie środowiska, zgodnie z Rozporządzeniem MŚ z dnia 26.07.2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości /Dz.U. nr 122 poz. 1055/. Konieczność uzyskania pozwoleń zintegrowanych -ustawowo określona na 01.01.2004 r.- została przesunięta do 2010 r, zgodnie z Rozporządzeniem MŚ z dnia 26.09.2003 r. /Dz.U. nr 177 poz.1736/ w sprawie późniejszych terminów do uzyskania pozwolenia zintegrowanego w zależności od typu instalacji).

2.3.2. Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne zarządzania środowiskiem polegają na:

- usprawnianiu współpracy i budowaniu partnerstwa (dotyczy to działań samorządów i relacji samorząd – społeczeństwo oraz uczestniczenia społeczeństwa w konsultacjach lub debatach prowadzących do podejmowania decyzji w procesie zarządzania środowiskiem),
- formułowaniu i wdrażaniu polityk środowiskowych, w tym planów działań i porozumień środowiskowych,

- ocenie i monitorowaniu skutków zrównoważonego rozwoju, w tym określaniu wskaźników równowagi środowiskowej i formułowaniu wyraźnych celów operacyjnych,
- włączeniu mechanizmów rynkowych w realizację zrównoważonego rozwoju,
- prowadzeniu edukacji ekologicznej celem zwiększenia świadomości społecznej.

W ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) został zapisany obowiązek włączenia problematyki ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju do programów nauczania wszystkich typów szkół i kursów prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych. Propagowanie edukacji ekologicznej wynika z dokumentów międzynarodowych (AGENDA 21, Konwencja z Aarhus z 1998 r.) oraz krajowych.

Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej stanowi jeden z celów głównych wynikających z polityki ekologicznej państwa (tab. 6) i jest on zawarty również w programach niższego szczebla: wojewódzkim i powiatowym. Cele szczegółowe oraz rodzaje przedsięwzięć do realizacji na terenie gminy Korytnica przedstawia Tabela 8. Szczególne znaczenie dla podnoszenia standardów środowiska nie tylko w skali regionalnej, ale również lokalnej ma edukacja ekologiczna na poziomie zarządzania. Istotnym zadaniem jest więc przeprowadzanie szkoleń, kursów, seminariów itp. dla radnych, pracowników samorządowych oraz podmiotów gospodarczych. Ponadto edukacja ekologiczna powinna dotyczyć wszystkich mieszkańców gminy, zarówno dzieci i młodzieży (edukacja ekologiczna w szkołach, organizowanie akcji typu: Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata itp.), jak i dorosłych. Władze gmin, z udziałem powiatu oraz organizacji ekologicznych, powinny wspierać działania regionalnych i lokalnych stowarzyszeń na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego.

Zgodnie z „Narodową strategią edukacji ekologicznej” Rząd zapewnia organizacyjne i techniczne wsparcie instytucjom publicznym na rzecz działań edukacyjnych i promocyjnych realizowanych przez organizacje ekologiczne. Regulacją prawną został objęty także dostęp do informacji o środowisku, udział społeczeństwa w postępowaniach w sprawie ocen oddziaływania na środowisko i w działaniach dotyczących ochrony środowiska.

2.3.3. Instrumenty finansowe

Instrumentami finansowymi wykorzystywanymi w zarządzaniu środowiskiem są:

- opłaty i kary ekologiczne za korzystanie ze środowiska lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska,
 - dotacje, kredyty i pożyczki ze źródeł krajowych lub zagranicznych,
-

- środki własne samorządów przeznaczone na ochronę środowiska pochodzące z innych źródeł.

Zadania związane z ochroną środowiska określone w przepisach prawnych (uwzględniające dostosowanie Polski do warunków Unii Europejskiej) będą wymagać znacznych nakładów finansowych. Cele określone w „II Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2010” i programach niższego szczebla będą mogły być zrealizowane przy założeniu stopniowego wzrostu do 2010 r. udziału wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Według oszacowanych kosztów dostosowawczych Polski do Unii Europejskiej w najbliższych dziesięciu – trzynastu latach trzeba przeznaczać na ochronę środowiska dwa – trzy razy więcej środków niż dotychczas.

Źródła finansowania ochrony środowiska będą zróżnicowane w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim od możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym.

Fundusze na realizację polityki ekologicznej na terenie powiatu i poszczególnych gmin mogą pochodzić ze środków krajowych i zagranicznych.

a) środki krajowe:

- środki własne powiatu i gmin,
- środki budżetowe (publiczne dotacje celowe przydzielane na cele związane z ochroną środowiska z budżetu państwa lub województwa),
- środki własne ludności i przedsiębiorstw (np. GDDKiA),
- celowe fundusze ekologiczne o charakterze ogólnym (NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFOŚiGW) i wyspecjalizowanym (np. ANR, FOGR, Fundusz Termomodernizacji),
- dotacje, kredyty i pożyczki na cele proekologiczne: niekomercyjne z krajowych instytucji finansowych, w tym EkoFunduszu i różnego rodzaju fundacji oraz *komercyjne* z Banku Ochrony Środowiska, Banku Gospodarki Komunalnej i in. instytucji udzielających kredytów i pożyczek na cele proekologiczne na warunkach korzystniejszych niż wynika to z sytuacji na rynku finansowym.

Dotychczas, w skali kraju, najbardziej istotne znaczenie w finansowaniu ochrony środowiska mają: Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz EkoFundusz.

FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Najważniejszą część źródeł finansowania ochrony środowiska w Polsce stanowią celowe fundusze ekologiczne funkcjonujące obecnie na czterech poziomach administracji państwowej:

- na poziomie krajowym – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), posiadający osobowość prawną,
- na poziomie regionalnym – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (WFOŚiGW), posiadający osobowość prawną,
- na poziomie lokalnym bez osobowości prawnej – powiatowe (PFOŚiGW) i gminne (GFOŚiGW) fundusze ochrony środowiska.

Zasady funkcjonowania funduszy ochrony środowiska określa ustawa z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. nr 62, poz.627 z późniejszymi zmianami). Natomiast szczegółowe zasady gospodarki finansowej NFOŚiGW i WFOŚiGW określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20.12.2002 r. (Dz. U. Nr 230, poz.1934).

Fundusze te gromadzą wpływy z opłat uiszczanych przez podmioty gospodarcze za korzystanie ze środowiska oraz kar administracyjnych.

Opłaty ekologiczne ponoszą korzystający ze środowiska, pomimo że ich działalność w tym zakresie jest zgodna z prawem. Jest to bowiem zapłata za korzystanie ze środowiska, stanowiąca pewien ekwiwalent strat ekonomicznych i społecznych, powstających w wyniku zanieczyszczenia środowiska i jego zmian. Opłaty te zostały ustanowione przez:

- ustawę z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62 poz. 627),
- ustawę z dnia 16.10.1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 114, poz. 492),
- ustawę z dnia 18.07.2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 nr 115 poz.1229),
- ustawę z dnia 27.04.2001 r. o odpadach (Dz. U. nr 62 poz. 628)

i dotyczą m.in. poboru wody, odprowadzania ścieków, emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz składowania odpadów.

Kary ekologiczne są karami pieniężnymi płaconymi przez podmioty gospodarcze za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.

Wpływy z tytułu opłat i kar, zgodnie z art. 402 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami), stanowią w 20% przychód gminnego funduszu, a w 10%- powiatowego.

Zebrane środki przeznacza się na dofinansowanie (głównie w formie dotacji) proekologicznych przedsięwzięć podejmowanych przez samorządy lokalne i podmioty

gospodarcze, edukację ekologiczną i monitoring. Są to obecnie najbardziej rozpowszechnione formy finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Projekt przewidziany do dofinansowania ze środków UE, powinien być zgodny z wymogami prawnymi i polityką Unii Europejskiej. Prawo UE w zakresie środowiska zostało przeniesione prawie w całości do prawa polskiego i wchodzi w skład obowiązujących w Polsce aktów prawnych. Ponadto projekty wspierane przez środki unijne winny być zgodne z dokumentami politycznymi i programowymi Unii Europejskiej, Polski, jak również danego regionu. O dofinansowanie z funduszy mogą się ubiegać:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki,
- stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje,
- podmioty gospodarcze realizujące przedsięwzięcia ochrony środowiska i gosp. wodnej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej został utworzony na mocy ustawy z dnia 27.04.1989 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy - Prawo wodne i posiada osobowość prawną. Celem jego działalności jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu oraz zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska.

Działalność tego funduszu polega głównie na:

- udzielaniu nisko oprocentowanych pożyczek (które mogą być całkowicie lub częściowo umarzane pod warunkiem terminowego wykonania dotowanych przedsięwzięć),
- dopłatach do preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- przyznawaniu dotacji.

W działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dominuje udzielanie pożyczek

W NFOŚiGW i WFOŚiGW przygotowuje się listy zadań, które mogą być przez nie dofinansowywane. Listy takie sporządzane są corocznie (brak jest wieloletnich programów wydatkowania funduszy na realizację określonych zadań), zgodnie z wytycznymi podanymi w ustawie z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami). Listy priorytetowych programów NFOŚiGW są zatwierdzane do dnia 31 stycznia danego roku, natomiast WFOŚiGW – do dnia 30 czerwca każdego roku na rok następny. Sporządza się je zgodnie z:

- priorytetami Narodowego Funduszu ⁽²³⁾ (tab. 1), określonymi w oparciu o: “Politykę ekologiczną państwa” oraz listy przedsięwzięć priorytetowych wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,

- planem działalności i kryteriami wyboru przedsięwzięć, o których mowa w art. 414 wspomnianej ustawy.

<i>lp</i>	<i>Zakres programów priorytetowych NFOŚiGW na rok 2004</i>
1	Ochrona wód przed zanieczyszczeniem
2	Gospodarka wodna
3	Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem poprzez zapobieganie i ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz oszczędzanie surowców i energii
4	Zapobieganie i ograniczanie negatywnego oddziaływania hałasu na środowisko
5	Ochrona powierzchni ziemi i wód poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów, zagospodarowanie odpadów oraz rekultywację terenów zdegradowanych
6	Ochrona przyrody i krajobrazu
7	Program Państwowego Monitoringu Środowiska
8	Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych
9	Zmniejszenie uciążliwości wynikających z wydobywania kopalin i ich wzbogacania oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko procesów likwidacji zakładów górniczych
10	Poznanie budowy geologicznej kraju oraz potrzeb gospodarki zasobami złóż kopalin i wód podziemnych
11	Zapobieganie klęskom żywiołowym i poważnym awariom oraz usuwanie ich skutków
12	Kształtowanie ekologicznych postaw i zachowań społeczeństwa oraz profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska
13	Zastosowanie technologii zapewniających czystsza i energooszczędną produkcję
14	Wspieranie działalności badawczej, eksperckiej na rzecz ochrony środowiska
15	Wspieranie działań w zakresie ochrony środowiska na terenach wiejskich
16	Wspieranie działalności pozarządowych organizacji ekologicznych
17	Przygotowanie przedsięwzięć współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej i międzynarodowych
<i>Lista mniejszych przedsięwzięć przeznaczonych do finansowania przez NFOŚiGW we współpracy z bankami w roku 2004</i>	
• budowa małych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	
• budowa kanalizacji sanitarnej	
• zagospodarowanie odpadów	
• ograniczenie emisji spalin poprzez dostosowanie silników wysokoprężnych do paliwa gazowego lub wymiana silników na mniej emisyjne w komunikacji zbiorowej	
• inwestycje w zakresie odnawialnych źródeł energii	
• usuwanie wyrobów zawierających azbest	
• budowa ścieżek rowerowych	
• ograniczenie hałasu	
• termomodernizacja	
• czystsza produkcja	
• uszczelnianie i hermetyzacja przeladunku i dystrybucji paliw	
• inwestycje służące ograniczeniu zużycia energii elektrycznej	
• systemy ciepłownicze	
• budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody	

Tabela 1: Lista priorytetowych programów NFOŚiGW z uwzględnieniem mniejszych przedsięwzięć przeznaczonych do finansowania we współpracy z bankami, planowanych na rok 2004

Jako priorytetowe traktuje się te przedsięwzięcia, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej. Uchwałą Rady Nadzorczej nr 153/03 z dnia 08.12.2003 r.⁽²¹⁾ ustalono kryteria wyboru przedsięwzięć priorytetowych finansowanych ze środków NFOŚiGW w 2004 r.

Przyjęty przez Radę Nadzorczą NFOŚiGW dnia 19.01.2004 r. plan działalności zakłada, że na dofinansowanie przedsięwzięć ekologicznych w roku 2004 zostanie przeznaczona kwota w wysokości **1 608 517 mln zł.**⁽³⁹⁾. Oznacza to wzrost wydatków o ponad 111 mln zł w stosunku do wypłat ubiegłorocznych. Zgodnie z założeniami tegoż planu, rok 2004 jest decydującym dla absorpcji unijnej pomocy. Z tego powodu najważniejszym zadaniem Narodowego Funduszu jest prowadzenie działalności zapewniającej pełne wykorzystanie środków oferowanych przez Unię Europejską.

Na pożyczki i kredyty planuje się wydatkowanie **1 018 mln zł** (ponad 204 mln zł więcej niż w 2003 roku), a na dotacje **520,5 mln zł** (o 151 mln zł mniej od ubiegłorocznych).

Finansowanie programów priorytetowych NFOŚiGW w 2004 r. w formie pożyczek przedstawia się następująco:

<i>Dziedziny:</i>	<i>Wydatki zaplanowane w 2004r. na finansowanie:</i>	
	<i>Projektów Strukturalnych (zł)</i>	<i>Projektów ISPA i Funduszu Spójności (zł)</i>
ochrona powietrza	400 mln	14,3 mln
ochrona wód i gospodarka wodna	277,7 mln	65,3 mln
ochrona powierzchni ziemi	94,7 mln	-
inne	37,6 mln	3,2 mln
razem:	810 mln	82,8 mln

Tabela 2: Wydatki NFOŚiGW na pożyczki dla projektów strukturalnych, ISPA i Funduszu Spójności, zaplanowane na 2004 r.

Na zadania z listy mniejszych przedsięwzięć (tab. 1) przeznaczono w nadchodzącym roku kwotę 125 mln zł, z czego 120 mln obejmą kredyty.

Przeważającą część (ok. 65%) wspomnianych wcześniej dotacji w wysokości ok. 330 mln zł zarezerwowano na pokrycie wydatków zgłoszonych przez Ministra Środowiska, w tym m.in. na:

<i>Zadania do realizacji:</i>	<i>Wydatki (zł)</i>
kontynuowanie budowy zbiorników i rewitalizację rzek	do 150 mln
rekultywację terenów zdegradowanych przez górnictwo	do 71 mln
przemysł	do 5 mln
Państwowy Monitoring Środowiska	do 59 mln
inwestycje w parkach narodowych	do 15 mln
współfinansowanie programów pomocowych	do 22 mln
ekspertyzy i prace naukowo- badawcze	do 10 mln

Tabela 3: Wydatki NFOŚiGW w formie dotacji zaplanowane na rok 2004 r.

Przewiduje się, że łączne wpływy Narodowego Funduszu wyniosą w 2004 r. ponad **1 578 mln zł** (4% więcej niż w 2003 r.), w tym z tytułu:

- opłat i kar za korzystanie ze środowiska – 386 mln zł,
- opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych – 165 mln zł,
- opłat produktowych – 10 mln zł,

- zwrotu rat pożyczek i kredytów – 838 mln zł,
- odsetek i operacji finansowych – 181 mln zł.

Warto zauważyć, że w 2004 r. obserwuje się tendencję do zmniejszania wpływów z tytułu opłat ekologicznych w stosunku do przychodów ze zwrotu rat pożyczek i kredytów.

Wpływy z Funduszu ISPA (fundusz o zasadach nawiązujących do działającego w Unii Europejskiej Funduszu Spójności) wyniosą w nadchodzącym roku 504,8 mln zł.

Wnioski o dofinansowanie do NFOŚiGW można składać w dowolnym terminie. Dotychczas obowiązujące sesje rozpatrywania wniosków zostały zastąpione listą rankingową aktualizowaną raz na dwa miesiące. Wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć proekologicznych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej są traktowane priorytetowo.

W przypadku WFOŚiGW województwa mazowieckiego kierunki działań priorytetowych przedstawiają się następująco:

Dziedziny:	Wydatki WFOŚiGW w 2002 r.	
	[zł]	[%]
ochrona powietrza	57,8 mln	26,7
ochrona wód	87,5 mln	40,4
ochrona powierzchni ziemi	4,7 mln	2,2
ochrona przyrody	4,1 mln	1,9
gospodarka wodna	53,4 mln	24,7
monitoring środowiska	1,1 mln	0,5
edukacja ekologiczna	1,7 mln	0,8
nadzwyczajne zagrożenia środowiska	6,2 mln	2,8
ogółem:	216,5 mln	100,0

Tabela 4: Kierunki działań priorytetowych WFOŚiGW z uwzględnieniem wydatków
(źródło: dane WFOŚiGW, 2004)

W 2002 r. większość wydatków WFOŚiGW została przeznaczona w województwie na ochronę wód (40,4%) oraz po około 25% na ochronę powietrza i gospodarkę wodną. Preferencyjne pożyczki objęły 84% całkowitych kosztów, a więc około 180 mln zł.

Zgodnie z planem działalności WFOŚiGW na rok 2004, na terenie powiatu węgrowskiego zakwalifikowano do dofinansowania 17 przedsięwzięć, dotyczących głównie ochrony wód (budowa oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji sanitarnej), ochrony

powietrza (modernizacje systemu grzewczego, termomodernizacje) oraz ochrony powierzchni ziemi (modernizacja wysypiska odpadów).

Na terenie gminy Korytnica, w 2004 r. planowana jest realizacja jednego zadania w ramach dofinansowania z WFOŚiGW. Dotyczy ono ochrony przyrody i polegać będzie na wykonaniu prac pielęgnacyjnych i leczniczych drzew pomników przyrody w zabytkowym parku w Paplinie. Realizacja tego przedsięwzięcia należy do starosty powiatowego. Dofinansowanie z Funduszu wyniesie 80 tys. zł.

Najistotniejsze kryterium przy rozpatrywaniu wniosków o dofinansowanie z WFOŚiGW stanowi efektywność ekologiczna przedsięwzięcia ⁽⁶⁾. Pod względem zasięgu oddziaływania, w pierwszej kolejności finansowane są zadania o znaczeniu regionalnym, następnie zadania wynikające z lokalnych programów ochrony środowiska, później przedsięwzięcia dotyczące obszarów szczególnej ochrony środowiska i na końcu pozostałe zadania.

Organem dysponującym środkami Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jest zarząd powiatu. Dochody PFOŚiGW są przekazywane na rachunek starostwa, ale fundusze te nie posiadają osobowości prawnej. W budżecie powiatu mają charakter działu celowego. Zakres wydatkowania środków z PFOŚiGW jest szeroki i obejmuje dofinansowanie różnego rodzaju przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Podziału środków PFOŚiGW dokonuje Rada Powiatu.

Środki gminnych funduszy, zgodnie z art. 406 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) przeznacza się na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
 - wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
 - wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
 - realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
 - przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
 - przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi,
 - przedsięwzięcia związane z ochroną powietrza i wód,
-

- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc przy wprowadzaniu bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspieranie ekologicznych form transportu,
- działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

EKOFUNDUSZ

Geneza EkoFunduszu sięga roku 1991. Była to pierwsza w skali światowej inicjatywa zamiany części długu gwarantowanego przez państwo na cele ekologiczne, co stanowi obecnie bardzo istotne wsparcie finansowe dla podejmowanych w kraju wysiłków w celu poprawy stanu środowiska, silnie zdegradowanego w wyniku wieloletnich zaniedbań w poprzednim systemie politycznym i gospodarczym.

W wyniku podpisanych umów o ekokonwersji długu ze Stanami Zjednoczonymi, Francją, Szwajcarią, Szwecją, Włochami i Norwegią, Polska otrzymała na przedsięwzięcia w ochronie środowiska w latach 1992-2010 kwotę w wysokości 571 mln USD. Odpowiednie kwoty z tego tytułu są gwarantowane corocznie w ustawie budżetowej i regularnie wpłacane na konto EkoFunduszu z budżetu państwa, jako zobowiązanie Polski wobec krajów-donatorów. Obecnie Fundatorem EkoFunduszu jest Minister Skarbu.

Priorytetowymi dziedzinami EkoFunduszu są m.in.:

- ochrona różnorodności biologicznej,
- gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych,
- unieszkodliwianie odpadów komunalnych i niebezpiecznych,
- ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu ziemi (ochrona klimatu),
- eliminacja niskich źródeł emisji (ochrona powietrza).

Z funduszu tego udzielane jest wsparcie finansowe w formie bezzwrotnych dotacji. Wysokość dotacji dla projektów technicznych zgłaszanych do EkoFunduszu przez samorządy wynosi 10–60%, a przez przedsiębiorstwa 20-40% kosztów inwestycji.

Dotacje mogą uzyskać jedynie projekty dotyczące inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska, a w dziedzinie przyrody również projekty nieinwestycyjne. EkoFundusz promuje innowacyjne projekty wykorzystujące najnowsze technologie w ochronie środowiska, natomiast nie dofinansowuje badań naukowych, opracowań oraz tworzenia wszelkiego rodzaju dokumentacji.

W latach 1992-2002 łączne przychody z tytułu ekokonwersji polskiego długu wyniosły około 272,5 mln USD, co stanowi w przybliżeniu 47% całości kwoty.

Każdego roku EkoFundusz aktualizuje zasady finansowania dążąc do jak najbardziej efektywnego rozdysponowania posiadanych środków finansowych i starając się dostosować do pojawiających się nowych trendów na rynku ochrony środowiska. Najbardziej znaczącą zmianą w działaniu EkoFunduszu przewidzianą na rok 2004 będzie zdecydowana koncentracja środków na projektach niekomercyjnych, mających na celu jedynie względy ochrony środowiska, co oznacza całkowite wycofanie się z udziału w inwestycjach charakteryzujących się wysoką opłacalnością. Drugą istotną zmianą w porównaniu z latami poprzednimi będzie zmniejszenie udziału dotacji EkoFunduszu w całkowitych kosztach projektów.

Poza Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej warto wspomnieć o dwóch pozostałych państwowych funduszach celowych, których zadaniem jest dofinansowywanie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska. Są to: Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) oraz Fundusz Termomodernizacji.

FUNDUSZ OCHRONY GRUNTÓW ROLNYCH

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) nie posiada osobowości prawnej. Został utworzony na mocy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. FOGR składa się z licznych funduszy terenowych (TFOGR) oraz z funduszu centralnego (CFOGR). Dysponentem środków Centralnego FOGR jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast funduszy terenowych – samorząd województwa.

Celem FOGR jest szeroko pojęta ochrona gruntów rolnych, rekultywacja i zagospodarowanie gruntów oraz ograniczanie ich wykorzystywania na cele nierolnicze.

Środki funduszu terenowego tworzy się z należności i opłat rocznych od osób, które uzyskały zezwolenie na wyłączenie z produkcji gleb objętych szczególną ochroną (tj. gruntów pochodzenia mineralnego klas I-III, gleb pochodzenia organicznego, a także gleb klasy IV pochodzenia mineralnego, jeżeli zostały uznane za ochronne uchwałą właściwej rady gminy).

Uzyskane środki przeznacza się na ochronę, rekultywację i poprawę jakości gruntów rolnych, a w szczególności na:

- rekultywację na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły swą wartość użytkową,
- rolnicze zagospodarowanie gruntów zrehabilitowanych,
- użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcyjnej, poprzez ulepszanie rzeźby terenu, odkamienianie czy odkrzaczanie,
- przeciwdziałanie erozji gleb na gruntach rolnych, w tym zwrot kosztów zakupu sadzonek, nasion, utrzymanie w stanie sprawności technicznej urządzeń przeciwerozyjnych oraz wypłaty ewentualnych odszkodowań,
- budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji,
- budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo-badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych,
- wykonanie badań płodów rolnych w strefach ochronnych.

Stosownie do postanowień wspomnianej ustawy, środki TFOGR powinny być w pierwszej kolejności przeznaczone na wykorzystanie prac na obszarach tych gmin, w których powstają dochody Funduszu oraz istnieją warunki uzyskania wzrostu produkcji rolniczej rekompensującej straty poniesione w wyniku zmniejszania obszaru gruntów rolnych. Ponadto bierze się pod uwagę znaczenie gospodarcze i społeczne, efektywność projektowanego przedsięwzięcia oraz udział własny wnioskodawcy w kosztach wykonania prac.

Rejestr wniosków wpływających jest prowadzony w Departamencie Rolnictwa, Modernizacji Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego. Wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć, których realizacja jest przewidziana na dany rok, należy składać do dnia 31 stycznia wspomnianego roku, a następnie są one rozpatrywane w przeciągu kolejnych 3-4 miesięcy. Przy ich przydzielaniu uwzględnia się udział własny w kosztach robót właściciela gruntów oraz efektywność projektowanych przedsięwzięć.

Dofinansowanie może osiągnąć wartość 50% całkowitego kosztu przedsięwzięcia. Jedyne koszty rekultywacji gruntów zdegradowanych lub zdewastowanych przez nie ustalone osoby lub w wyniku klęsk żywiołowych TFOGR pokrywa w całości.

Termin realizacji zadań na podstawie przyjętych wniosków upływa 10 grudnia danego roku.

Do dnia 31 stycznia 2004 r., wpłynęło do Urzędu Marszałkowskiego 14 wniosków z terenu powiatu węgrowskiego, z czego 13 dotyczy modernizacji lub przebudowy dróg gminnych i powiatowych, a 1 dotyczy modernizacji zbiornika małej retencji. Łączny koszt całkowity zgłoszonych zadań wynosi ok. 2,5 mln zł.

Z gminy Korytnica wpłynęły w 2004 r. dwa wnioski o dofinansowanie z FOGR. Dotyczą one modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych (tab. 5), o łącznej długości 1 750 mb i o łącznym koszcie całkowitym ok. 140 tys. zł.

lp	rodzaj przedsięwzięcia	długość	rodzaj nawierzchni	koszt	termin realizacji
1	modernizacja drogi dojazdowej do pól Czaple- Wypychy	900 mb	bitumiczna żwirowa	63 095,76 zł	do 30.09.2004r.
2	modernizacja drogi dojazdowej do pól w miejscowości Górki Grubaki	850 mb	bitumiczna żwirowa	75 565,01 zł	do 30.09.2004r.

Tabela 5: Wykaz wniosków z terenu gminy Korytnica o dofinansowanie z FOGR- 2004 r.

FUNDUSZ TERMOMODERNIZACJI

Fundusz Termomodernizacji został utworzony w Banku Gospodarstwa Krajowego na mocy ustawy z dnia 18.12.1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych (Dz. U. nr 162, poz. 1121). Jego podstawowym celem jest pomoc finansowa, dostarczana w postaci *premii termomodernizacyjnej* przy pomocy kredytów zaciąganych w bankach komercyjnych. Premia ta stanowi formę pomocy państwa dla inwestora realizującego przedsięwzięcie termomodernizacyjne, które zgodnie z ustawą oznacza:

- ulepszenie, w wyniku którego następuje zmniejszenie:
 - a) rocznego zapotrzebowania na energię dostarczaną do budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania i budynków służących do wykonywania przez jednostki samorządu terytorialnego zadań publicznych na potrzeby ogrzewania oraz podgrzewania wody użytkowej:
 - w budynkach, w których modernizuje się jedynie system grzewczy- co najmniej o 10% ,
 - w budynkach, w których w latach 1985-2001 przeprowadzono modernizację systemu grzewczego - co najmniej o 15%,

- w pozostałych budynkach - co najmniej o 25%,
- b) co najmniej 25% rocznych strat energii pierwotnej w lokalnym źródle ciepła, tj.:
 - kotłowni lub węźle cieplnym, z których nośnik ciepła jest dostarczany bezpośrednio do instalacji ogrzewania i ciepłej wody w budynku,
 - ciepłowni osiedlowej lub grupowym wymienniku ciepła wraz z siecią ciepłowniczą o mocy nominalnej do 11,6 MW, dostarczającej ciepło do budynków,
- wykonanie przyłączy technicznych do scentralizowanego źródła ciepła, w związku z likwidacją lokalnego źródła ciepła w celu zmniejszenia kosztów zakupu ciepła dostarczanego do budynków - co najmniej o 20% w stosunku rocznym,
- zamianę konwencjonalnych źródeł energii na źródła niekonwencjonalne.

Z premii termomodernizacyjnej mogą korzystać wszyscy inwestorzy bez względu na status prawny, a więc m.in.: osoby prawne (np. spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego), gminy, osoby fizyczne, w tym właściciele domów jednorodzinnych oraz wspólnoty mieszkaniowe.

Przysługuje ona jednak tylko inwestorom korzystającym z kredytu, tzn. nie mogą z niej korzystać inwestorzy realizujący przedsięwzięcie termomodernizacyjne z własnych środków. Premia jest przyznawana przez Bank Gospodarstwa Krajowego w wysokości 25% kwoty kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Premia termomodernizacyjna stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez inwestora. Oznacza to, że realizując przedsięwzięcie termomodernizacyjne inwestor spłaca 75% kwoty wykorzystanego kredytu. Kredyty na realizację przedsięwzięć z premią termomodernizacyjną są udzielane przez banki, które podpisały umowę o współpracy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego.

Wniosek o przyznanie premii należy składać wraz z wnioskiem kredytowym w banku, w którym inwestor ubiega się o kredyt na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego. Formularz wniosku można otrzymać w banku, w którym inwestor złoży wniosek kredytowy.

Podstawowym warunkiem formalnym ubiegania się o premię jest przedstawienie audytu energetycznego (opracowanie określające zakres i parametry techniczne oraz ekonomiczne przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, ze wskazaniem rozwiązania optymalnego, w szczególności z punktu widzenia kosztów realizacji tego przedsięwzięcia oraz oszczędności energii). Audyt taki powinien być dołączony do wniosku o przyznanie premii, który jest składany wraz z wnioskiem kredytowym. Ponadto, kredyt udzielony na

realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego nie może przekroczyć 80% kosztów przedsięwzięcia, a okres spłaty kredytu nie może być dłuższy niż 10 lat.

Decyzje o przyznaniu premii termomodernizacyjnej, w ramach obsługi Funduszu, podejmuje Bank Gospodarstwa Krajowego.

b) środki zagraniczne:

- przedakcesyjne fundusze pomocowe Unii Europejskiej: PHARE, SAPARD, ISPA,
- fundusze zagranicznych instytucji finansowych (np. Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny),
- fundusz spójności i fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz fundusze sektorowych programów pomocowych (np. LIFE).

Przedakcesyjne fundusze pomocowe

Przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej możliwe było występowanie o środki finansowe trzech funduszy przedakcesyjnych: PHARE, SAPARD, ISPA.

PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies)

Program PHARE realizowany jest w Polsce od 1990 roku, jako największy program unijnej pomocy, skierowany do małych i średnich przedsiębiorstw. Powstał on z inicjatywy Unii Europejskiej w celu wspierania przejścia od gospodarki planowej do gospodarki rynkowej oraz pomocy przy dostosowywaniu Polski do spełnienia warunków stawianych przyszłym członkom Unii. PHARE to program o charakterze horyzontalnym, co oznacza, że środki finansowe z tego budżetu są dostępne dla wszystkich kwalifikujących się do ich otrzymania niezależnie od sektora i branży. W zakresie ochrony środowiska, w ramach tego programu dofinansowywane jest m.in. wdrażanie innowacyjnych rozwiązań i nowych technologii. Projekty PHARE są prowadzone przez Departament Integracji Europejskiej (DIE) Ministerstwa Środowiska.

ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)

ISPA jako program o charakterze sektorowym dotyczy finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Przyjęte zasady działania funduszu ISPA nawiązują do działającego w Unii Europejskiej Funduszu Spójności. Co więcej, w dniu akcesji Fundusz ten przejmuje wszystkie zobowiązania programu ISPA.

SAPARD (*Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*)

SAPARD, jako program o charakterze sektorowym, dotyczy finansowania przedsięwzięć z zakresu rozwoju infrastruktury transportowej i obszarów wiejskich. Nadzór nad realizacją programu w Polsce został powierzony Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Po przystąpieniu do Unii Europejskiej, kontynuacją dotacji przedakcesyjnych będą fundusze unijne. Nadwyżka złożonych projektów, zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z dnia 25 lutego 2004 r., będzie finansowana z funduszy strukturalnych.

Fundusze zagranicznych instytucji finansowych

EUROPEJSKI BANK INWESTYCYJNY- EBI (*European Investment Bank, EIB*)

Bank ten został utworzony na mocy Traktatów Rzymskich 25 marca 1957 r. w Luksemburgu i od 1958 r. udziela największych pożyczek na świecie. Ich suma osiągnęła dotychczas blisko 200mld dolarów. Organami EBI są: Rada Gubernatorów (składająca się z ministrów finansów wszystkich państw członkowskich), Rada Administracyjna, Rada Dyrektorów oraz Komisja Obrachunkowa. Pierwotnie instytucja ta funkcjonowała jako wyspecjalizowana agencja EWG, a od 1993 r. jako instytucja UE.

Podstawowym zadaniem EBI jest równoważenie i stabilizacja wspólnego rynku. Cel ten realizuje poprzez udzielanie pożyczek i gwarancji kredytów przyznawanych przez inne banki, które następnie są wykorzystywane we wszystkich sektorach gospodarczych (przede wszystkim w telekomunikacji, transporcie, przemyśle, energetyce oraz ochronie środowiska).

EUROPEJSKI BANK ODBUDOWY I ROZWOJU- EBOR

(*European Bank for Reconstruction and Development, EBRD*)

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju to międzynarodowa organizacja finansowa utworzona w 1991 r., z siedzibą w Londynie, skupiająca ok. 50 państw.

Celem EBOR jest finansowe wspieranie przemian gospodarczych w państwach Europy Środkowej i Wschodniej (także w państwach byłego ZSRR). Kredyty EBOR mogą być przekazane zarówno rządowi, jak i podmiotom prywatnym. EBOR posiada stałe misje w niektórych państwach objętych pomocą, np. w Polsce.

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska zyska dostęp do znacznie większych środków finansowych Unii Europejskiej, a mianowicie do:

- funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - ERDF, Europejski Fundusz Społeczny – ESF, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej – EAGGF);
- funduszu spójności (kohezji), przeznaczonego w połowie na wsparcie rozwoju transportu i w połowie na ochronę środowiska, który ma prowadzić do zmniejszenia dysproporcji ekonomicznych i społecznych między poszczególnymi państwami Unii Europejskiej.

W celu zaprogramowania pomocy wspólnotowej i sprawnego jej rozdysponowania, Polska przygotowała Narodowy Plan Rozwoju (NPR) na lata 2004-2006. Zgodnie z tym planem, w latach 2004-2006 Polska może uzyskać 7.635,3mln euro w ramach funduszy strukturalnych oraz 3.733,3 mln euro w ramach Funduszu Spójności.

Podobnie jak w przypadku środków przedakcesyjnych, przy funduszach strukturalnych również wprowadzono podział na działania, a mianowicie na:

- Sektorowe Programy Operacyjne (SPO), jednofunduszowe (razem 5 programów)- przy udziale Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA- *Foundation of Assistance Programmes for Agriculture*),
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR), wielofunduszowy- przeznaczony w głównej mierze dla samorządów (wojewódzkich, powiatowych i gminnych) dla wspierania rozwoju regionalnego.
Instytucjami zarządzającymi ZPORR są: Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej oraz urzędy marszałkowskie.

Fundusze strukturalne

W ramach polityki strukturalnej, UE prowadzi działania mające służyć wyrównaniu poziomu życia pomiędzy regionami wysoko rozwiniętymi, a regionami borykającymi się z problemami, wśród krajów Unii (wspieranie restrukturyzacji, modernizacja gospodarek krajów UE). Nakłady na działania podejmowane w tym zakresie stanowią obecnie 35% budżetu unijnego. Głównym źródłem finansowania polityki strukturalnej są fundusze strukturalne.

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO- EFRR (*European Regional Development Fund, ERDF*)

Finansowanie inwestycji z zakresu ochrony środowiska z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF) może się odbywać w ramach Zintegrowanego Programu

Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) lub Sektorowego Programu Operacyjnego (SPO) „Wzrost konkurencyjności gospodarki”. Fundusz ERDF wspiera:

- inwestycje w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej:
 - budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków przemysłowych,
 - stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w celu ograniczenia ilości substancji niebezpiecznych odprowadzanych wraz ze ściekami,
- inwestycje w zakresie ochrony powietrza:
 - modernizacja i rozbudowa systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje do ograniczenia emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych,
 - inwestycje w produkcję skojarzoną elektryczności i ciepła,
 - zamiana palenisk węglowych na rozwiązania bardziej przyjazne środowisku (gazowe, eliminacja węgla niskiej jakości),
 - stosowanie rozwiązań pozwalających na redukcję zanieczyszczeń emitowanych do powietrza z dużych zakładów energetycznego spalania paliw,
 - przedsięwzięcia na rzecz wykorzystywania alternatywnych źródeł energii, w tym m.in. energetyczne wykorzystanie biomasy i inne,
 - proekologiczne inwestycje w miejskich systemach transportowych (zastosowanie paliw o niskiej emisji zanieczyszczeń, w tym gazu),
 - wprowadzanie BAT w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- inwestycje w zakresie gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi:
 - tworzenie systemów gospodarki odpadami poprzez prowadzenie selektywnej zbiórki odpadów oraz budowę i modernizację instalacji do odzysku i recyklingu odpadów,
 - budowa instalacji unieszkodliwiania odpadów,
- inwestycje z wykorzystaniem BAT:
 - ograniczenie zanieczyszczeń przemysłowych,
 - modernizacja procesów produkcyjnych, technologii,
 - zmniejszenie energochłonności i materiałochłonności procesów.

EUROPEJSKI FUNDUSZ ORIENTACJI I GWARANCJI ROLNEJ- EFOiGR (*European Agriculture Guidance and Guarantee Funds, EAGGF*)

Fundusz ten zajmuje się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganie rozwoju obszarów wiejskich. Na jego działania przeznaczona jest największa

część budżetu Unii Europejskiej. Ponadto środki Funduszu pochodzą z opłat nakładanych na produkty rolne importowane spoza Unii Europejskiej. EAGGF składa się z dwóch sekcji:

- Sekcji Gwarancji- finansowanie wspólnej polityki rolnej (zakupy interwencyjne produktów rolnych, dotacje bezpośrednie dla rolników),
- Sekcji Orientacji- wspieranie przekształceń w rolnictwie w poszczególnych państwach UE (rozwój i modernizacja terenów wiejskich, wspieranie inicjatyw służących zmianom struktury zawodowej na wsi, jak np. kształcenie zawodowe rolników, wspieranie rozwoju ruchu turystycznego i rzemiosła, rozwój i eksploatacja terenów leśnych, inwestycje w ochronie środowiska, wyrównywanie szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i terenach dotkniętych kataklizmami).

Fundusz Spójności (Cohesion Fund)

Fundusz spójności, jako instrument polityki spójności gospodarczej i społecznej, współfinansuje projekty w dziedzinie środowiska naturalnego oraz sieci transeuropejskich w zakresie infrastruktury transportu. Przyczynia się on do zapewnienia równowagi gospodarczej i społecznej krajów członkowskich, między innymi w celu spełnienia kryteriów konwergencji określonych w art. 104 Traktatu o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej.

Zakres działania Funduszu Spójności obejmuje pomoc o zasięgu krajowym, a nie regionalnym, jak w przypadku funduszy strukturalnych.

Projekty inwestycyjne ubiegające się o dofinansowanie mogą być wsparte w ramach Funduszu Spójności maksymalnie do wysokości 85% łącznych wydatków. Pomoc doradcza może być finansowana ze środków Funduszu Spójności w 100%.

W ramach jednego projektu nie można korzystać jednocześnie z Funduszu Spójności oraz funduszy strukturalnych.

Z Funduszu Spójności możliwe będzie wspieranie realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska wynikających z wdrażania prawa obowiązującego w Unii Europejskiej, a w szczególności dotyczących:

- poprawy jakości wód powierzchniowych,
- zwiększenia dostępności do wody do picia i poprawa jej jakości,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- racjonalizacji gospodarki odpadami,
- rekultywacji obszarów przemysłowych,
- ochrony lasów i przyrody.

Obsługującym projekty korzystające z tego funduszu będzie NFOŚiGW. Finansowanie Programu będzie się opierać zarówno o środki krajowe, jak i zagraniczne. Zadania mogą być dofinansowywane po zgłoszeniu do Internetowego Systemu Ewidencji Kart Projektów (ISEKP) i przejściu procedury kwalifikacyjnej.

Inwestycje służące realizacji zadań w latach: 2007 – 2010, będą miały pierwszeństwo w dostępie do dotacji (z funduszy strukturalnych i funduszu spójności) przeznaczonych na ochronę środowiska, uruchomionych z chwilą wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Udział finansowania ze środków Unii dla tej grupy inwestycji będzie sięgał maksymalnych pułapów dopuszczonych odpowiednimi przepisami Unii Europejskiej. Przewiduje się nadal uzupełnianie finansowe ze środków publicznych w formie pożyczek preferencyjnych z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Inwestorzy będą musieli udokumentować brak możliwości uzupełnienia dofinansowania ze środków komercyjnych. Środki międzynarodowych instytucji finansowych, przyznawane na warunkach preferencyjnych, nie będą już wtedy dostępne dla Polski. Wymagany będzie udział środków własnych (np. budżet gminy lub miasta) w wysokości przynajmniej 30% nakładów inwestycyjnych. Przewiduje się, że z Funduszu Spójności w dziedzinie ochrony środowiska najwięcej zadań realizowanych będzie w zakresie: działań podwyższających jakość wód, uzdatniania wód do celów komunalnych, rozbudowy sieci wodociągów i kanalizacji oraz zwalczania zanieczyszczeń typu przemysłowego.

Fundusze sektorowych programów pomocowych

FUNDUSZ LIFE

Fundusz LIFE stanowi instrument finansowy wspierający realizację i wdrażanie prawa ekologicznego Wspólnoty, a w szczególności "dyrektywy Habitatowej" (*Council Regulation (EEC) No 1973/92 of 21 May 1992 establishing a financial instrument for the environment (LIFE)*), znowelizowany przez *Council Regulation (EC) No 1404/96 of 15 July 1996*).

Ustanawia on system dofinansowania działań prośrodowiskowych. Priorytety programu LIFE obejmują: ochronę przyrody, promowanie zrównoważonego rozwoju, integrowanie aspektów środowiskowych z planowaniem przestrzennym, ochroną powietrza i gospodarką wodną. Prace nad przygotowaniem wdrażania funduszu LIFE podjęło Ministerstwo Środowiska.

Fundusz ten działa od 1992r. w czteroletnich transzach. W terminie do 01.07.2004 r. Rada Europy podejmie decyzję o uruchomieniu czwartej transzy LIFE, dostępnej od 2005 r.

Głównym celem Programu LIFE jest wspieranie działań mających na celu wdrażanie prawa unijnego i polityki ekologicznej Unii Europejskiej oraz wskazywanie nowych

rozwiązań problemów związanych z wdrażaniem i realizacją tej polityki. Program LIFE składa się z trzech podprogramów: LIFE- Nature, LIFE- Środowisko i LIFE- Kraje Trzecie.

Środki dostępne w ramach Programu LIFE- Nature przeznaczone są na finansowanie działań wymaganych dla zachowania lub odtworzenia naturalnych siedlisk i populacji gatunków dzikiej fauny i flory, tzn. wdrażaniu Dyrektyw: Ptasiej i Siedliskowej oraz w tworzeniu Europejskiej Sieci Ekologicznej specjalnych obszarów ochrony - NATURA 2000. Wysokość możliwego dofinansowywania zadań wynosi 50-75%.

Fundusze programu LIFE- Środowisko przeznaczone są na finansowanie innowacyjnych działań o charakterze pilotażowym, których celem jest m.in.: zminimalizowanie wpływu działalności gospodarczej na środowisko, promowanie zrównoważonego zarządzania zasobami wód podziemnych i powierzchniowych a także włączenie zagadnień środowiskowych w planowanie przestrzenne oraz recykling i racjonalna gospodarka odpadami.

Spodziewany spadek wpływów funduszy ochrony środowiska oraz wyczerpywanie się zdolności władz samorządowych do zaspokojenia rosnących potrzeb finansowania infrastruktury wiąże się nieodzownie ze zmianą dotychczasowego systemu ekonomiczno-finansowego ochrony środowiska. W związku z tym polityka ekologiczna państwa zakłada znaczny udział przedsiębiorców w zakresie zarządzania środowiskiem.

Przypuszczalne zmiany w zakresie rozszerzenia instrumentów ekonomiczno-finansowych ukierunkowane zostaną m. in. na:

- zastąpienie opłat za emisję zanieczyszczeń innymi instrumentami ekonomicznymi, w szczególności opłatami produktowymi i depozytowymi,
- przekształcenie celowych funduszy ekologicznych w formy finansowania zgodne z zasadami i kryteriami udzielania pomocy publicznej obowiązującymi w UE,
- wypracowanie oferty kredytów krótkoterminowych (pomostowych) przez NFOŚiGW lub Bank Ochrony Środowiska S.A., służących zapewnieniu płynności inwestorom realizującym zadania, których koszty będą refundowane po całkowitym zakończeniu inwestycji lub określonego jej etapu,
- wprowadzenie i rozwój ubezpieczeń ekologicznych: „zielonych podatków”, ekoobligacji,
- wprowadzenie możliwości zbywania uprawnień do emisji zanieczyszczeń,
- przeniesienie części nakładów inwestycyjnych na konsumentów poprzez stopniowe podwyższanie opłat za wodę pitną, ścieki wprowadzane do kanalizacji, energię itp.

Zgodnie ze „Strategią Wykorzystania Funduszy Spójności na lata 2004-2006” zadania realizowane w ciągu najbliższych kilku lat będą w praktyce finansowane przede wszystkim

ze źródeł krajowych. Docelowo polityka ekologiczna państwa przewiduje zmniejszenie udziału celowych funduszy ekologicznych na rzecz bezpośredniego zwiększenia udziału finansowego środków pochodzących z budżetu państwa i budżetów lokalnych. Realizacja zadań inwestycyjnych przez samorządy gmin lub powiatu będzie się więc w przyszłości opierała o kredyty komercyjne (przy zachowaniu zasady nie przekraczania 15% dochodów rocznych gminy) oraz pomoc funduszy unijnych.

2.4. Polityka ekologiczna gminy Korytnica

Polityka ekologiczna państwa jest realizowana na różnych szczeblach organizacji, od krajowego, przez wojewódzki i powiatowy, aż do gminnego.

Dokumenty nadrzędne, wytyczające cele i kierunki działań w skali lokalnej m. in. w zakresie polityki ekologicznej to: „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego” i następnie „Strategia rozwoju powiatu węgrowskiego”. Cele sformułowane w powyższych strategiach zostały zaadaptowane dla potrzeb programów ochrony środowiska: wojewódzkiego i powiatowego. Programy te stanowią więc rozwinięcie strategii rozwoju województwa i powiatu w odniesieniu do ochrony środowiska.

Przedstawione poniżej zadania wynikają z polityki ekologicznej państwa oraz stanowią główne cele polityki ekologicznej województwa, jak również powiatu. Zostały one ujęte zarówno w „Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego”, jak i w „Programie ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego”. W konsekwencji, stanowią one również kierunki priorytetowe na terenie gminy Korytnica.

<i>Cele główne</i>	<i>Szacunkowe koszty w mln zł</i>	
• zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska	3 356,13	
• racjonalizacja gospodarki wodnej	316,68	
• zwiększenie lesistości i ochrona lasów	168,60	
• poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	2 551,10	
• podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	1,23	
• rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej	121,74	ogółem:
• utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	41,45	6 556,93

Tabela 6: Działania priorytetowe z zakresu ochrony środowiska w województwie mazowieckim i powiecie węgrowskim z uwzględnieniem szacunkowych kosztów w obrębie województwa w latach 2004-2007

Cele strategiczne i operacyjne dotyczące ochrony środowiska na terenie gmin powiatu węgrowskiego, w tym również gminy Korytnica, zostały określone w opracowaniu „Strategia rozwoju powiatu węgrowskiego w latach 2001-2006”⁽⁴⁶⁾ (tab. 7)

<i>Główne cele strategiczne</i>	<i>Cele operacyjne</i>	<i>Przedsięwzięcia</i>	<i>Źródła finansowania</i>
I. Wsparcie rozwoju gospodarczego powiatu	I.3. Doskonalenie systemu komunikacji w powiecie	- modernizacja istniejących dróg powiatowych, - rozwój komunikacji	środki budżetowe, śr. województwa, powiatu i gmin, fundusze unijne
	I.4. Wspieranie rozwoju gazyfikacji w powiecie	- opracowanie programu gazyfikacji powiatu (stworzenie sieci gazowniczej w powiecie, wykorzystanie gazu ziemnego jako paliwa ekologicznego w każdym domu, wykorzystanie lokalnych surowców energetycznych: odpadów potartacznych, upraw energetycznych)	środki budżetowe, NFOŚiGW, BOŚ
II. Rozwój wsi oraz zachowanie środowiska naturalnego	II.1. Rozwój rolnictwa	- modernizacja gospodarstw rolnych, - modernizacja i rozbudowa przetwórstwa żywności (stosowanie technik i technologii produkcji rolnej ekonomicznie racjonalnych, nie degradujących środowiska naturalnego)	inwestorzy prywatni, środki powiatu i gmin, SAPARD
	II.2. Powiększanie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych	- wyznaczenie obszarów wymagających ochrony pod względem przyrodniczym, - ochrona obsz. o wysokich walorach przyr., - ochrona środowisk występowania rzadkich i zagrożonych gatunków flory i fauny, - likwidacja źródeł bezpośredniego zanieczyszczenia środowiska na terenach parków krajobrazowych, - hodowla i ochrona lasu, - wykorzystanie nieużytków rol. pod zalesianie	środki budżetowe, środki samorządów lokalnych, WFOŚiGW, SAPARD, ISPA
	II.3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	- inwestycje w dziedzinie utylizacji ścieków na obsz. wiejskich, gdzie brak oczyszczalni ścieków (budowa oczyszcz., systemów kan.), - rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej terenów rekreacyjnych wzdłuż rzek, - ustanowienie stref ochronnych ujęć zbiorowego zaopatrzenia w wodę, - nadzór nad inwestycjami proekologicznymi	środki budżetowe, środki województwa, powiatu i gmin, WFOŚiGW, SAPARD, ISPA, BOŚ
	II.4. Racjonalna gospodarka odpadami stałymi i ciekłymi	- budowa, modernizacja i rozbudowa międzygminnych wysypisk stałych odpadów kom., - stosowanie technologii zapobiegających powstawaniu odpadów, - rekultywacja starych, dzikich wysypisk śmieci - propagowanie selektywnej zbiórki odpadów, - utworzenie punktów odbioru sur. wtórnych, - propagowanie zasad czystej produkcji, - nadzór nad inwestycjami proekologicznymi	środki województwa, powiatu i gmin, WFOŚiGW, SAPARD, ISPA, PHARE, BOŚ

Tabela 7: Wykaz zadań dotyczących ochrony środowiska na terenie gmin powiatu węgrowskiego zgodnie ze „Strategią rozwoju powiatu węgrowskiego w latach 2001-2006”

Natomiast w „Programie ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego”⁽³⁶⁾ zamieszczono szczegółowe wytyczne do sporządzenia niniejszego programu gminnego (tab. 8), zawierające wykaz zadań do zrealizowania na terenie gminy w latach 2004-2011, z przypisaniem do celów wynikających z polityki ekologicznej państwa.

Tabela 8: Wytyczne do sporządzenia „Programu ochrony środowiska dla gminy Korytnica” (źródło: „Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego” 2004)

Cel główny	Cele szczegółowe	Rodzaj przedsięwzięcia	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania	Szacunkowy koszt (zł)
Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	<u>poprawa jakości wód:</u>				
	<ul style="list-style-type: none"> • budowa, rozbudowa i modernizacja systemów oczyszczania ścieków komunalnych; 	- rozpoczęcie budowy gminnej oczyszczalni oraz systemu sieci kanalizacyjnej na terenie całej gminy	2004-2011	środki gminy, fundusze celowe i unijne, mieszkańcy	brak danych
	<u>uporządkowanie gospodarki odpadami</u>				
	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie powiatowych i gminnych planów gospodarki odpadami; 	- wykonanie gminnego planu gospodarki odpadami	2004	środki własne	brak danych
	<ul style="list-style-type: none"> • likwidacja i rekultywacja niewłaściwie urządzonych i eksploatowanych składowisk odpadów; 	- bieżąca likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów,	2004-2011	środki własne	
	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonej konsumpcji, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych; 	- doskonalenie form selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, - propagowanie indywidualnego kompostowania odpadów organicznych powstających w gospodarstwach domowych i rolniczych, - organizacji systemu zbiórki padliny zwierzęcej, - organizacja zbiórki odpadów niebezpiecznych, - organizacja zbiórki odpadów wielkogabarytowych,	2004-2011	środki własne, fundusze celowe, fundusze unijne, mieszkańcy	
<ul style="list-style-type: none"> • wdrożenie systemu ewidencji odpadów i metod ich zagospodarowania, 	- inwentaryzacja materiałów azbestowych na terenie gminy,	2004-2011			
<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie planu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, 	- opracowanie gminnego programu usuwania odpadów azbestowych,	2004-2011			
	<u>ochrona powierzchni ziemi</u>				
	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona przyrody 	- podjęcie działań w kierunku ochrony przed degradacją obszarów cennych pod względem przyrodniczym, - rekultywacja 7 działek poeksploatacyjnych (wszystkie na terenach prywatnych) o łącznej powierzchni 7 ha położonych we wsiach: Połazie i Świętochów Stary	2004-2011	środki własne, środki zewnętrzne	brak danych
	<ul style="list-style-type: none"> • rekultywacja gleb zdegradowanych 		2004-2011	środki własne, środki zewnętrzne	brak danych

	<u>zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego</u>	<ul style="list-style-type: none"> - zamiana kotłowni węglowych i koksowych na kotłownie, w których nośnikiem ciepła jest gaz i olej, w szkołach: Pniewniki i Sewerynow, docieplenie budynku gminy - modernizacja (wzmocnienie konstrukcji itp.) odcinka drogi wojewódzkiej nr 637 przebiegającego przez teren gminy o długości 9,8km - odbudowa i modernizacja (poszerzenie, nowe warstwy konstrukcyjne, korekty łuków) dróg powiatowych oraz modernizacja mostu w Paplinie na rzece Koryczanka 	2004-2010	środki własne fundusze celowe	brak danych	
			2005-2007	25%- środki własne, 75%- fundusze unijne (strukturalne)		
	<u>ograniczenie uciążliwości hałasu</u>	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie hałasu wzdłuż głównych dróg i szlaków kolejowych 	<ul style="list-style-type: none"> - podjęcie działań mających na celu ograniczenie hałasu dla odcinków tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu z przewidywanymi przekroczeniami poziomu hałasu, w tym dla drogi krajowej 62 -2,6km oraz wojewódzkiej 637 	2004-2011	środki zewnętrzne, fundusze celowe, środki unijne	brak danych
Racjonalizacja gospodarki wodnej	<u>poprawa standardów zaopatrzenia w wodę</u>	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę; 	<ul style="list-style-type: none"> - budowa wodociągu na terenie wsi Pniewnik, Trawy, Połazie Świętochowskie, Stary Świętochów, Zakrzew, Dąbrowa (ok. 23 km) - budowa wodociągu na terenie wsi Roguszyn, Nojszew, Szczurów, Czaple, Żabokliki, Decie, Wypychy (ok. 12,6 km) 	2004	środki własne fundusze celowe, fundusze unijne	1,8 mln.
					2005 - 2008	środki własne fundusze celowe, fundusze unijne
Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	<u>racjonalizacja gospodarki leśnej</u>		<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie powierzchni lasów państwowych 	2004-2011	budżet, fundusze celowe (NFOŚiGW)	brak danych
			<ul style="list-style-type: none"> - zalesianie terenów niepaństwowych: I etap: 105 ha II etap: 318 ha 	2004-2007 2007-2011	budżet, środki unijne	168 tys. 508,8 tys.
			<ul style="list-style-type: none"> - podjęcie prac nad ustaleniem granicy rolno-leśnej w gminach w celu znalezienia terenów mało przydatnych dla rolnictwa pod zalesienia - przywracanie i utrzymanie wodochronnej i glebochronnej funkcji lasów poprzez wprowadzenie odpowiednich uzgodnień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego 	2004-2011	środki własne, budżet	brak danych

Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<u>ochrona przeciwpożarowa</u>	<ul style="list-style-type: none"> - propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu - uzupełnienie uproszczonego planu urządzenia lasu o część dotyczącą ochrony przeciwpożarowej 	praca ciągła 2004-2011	środki własne, fundusze celowe	brak danych
	<u>zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych</u>	<ul style="list-style-type: none"> - monitoring obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie środowiska, - promowanie obszarów bezpiecznych ekologicznie, - kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia awarii, 	2004-2011 2004-2011	środki własne, fundusze celowe środki własne, fundusze celowe	brak danych brak danych
Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	<u>wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania;</u>	<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie programu ochrony środowiska dla gminy - prowadzenie edukacji proekologicznej dla radnych, pracowników samorządowych i podmiotów gospodarczych 	2004 praca ciągła	środki własne (gmina i powiat)	brak danych
	<u>kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju;</u>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie edukacji ekologicznej w szkołach oraz kształtowanie proekologicznej dorosłych, 	praca ciągła	środki własne fundusze celowe	
	<u>tworzenie ekologicznych postaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.</u>	<ul style="list-style-type: none"> - organizowanie akcji edukacyjnych dla dzieci: Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, - wspieranie stowarzyszeń regionalnych i lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego 	praca ciągła praca ciągła	budżet, środki własne fundusze ekologiczne	
Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej	<u>rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - promocja i wspieranie działań w kierunku rozwoju gospodarstw specjalistycznych i agroturystycznych - wdrażanie Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego (pakiety dla stref priorytetowych: Rolnictwo zrównoważone, Utrzymanie łąk ekstensywnych oraz Ochrona gleb i wód; pakiet o zasięgu krajowym: Rolnictwo ekologiczne) 	praca ciągła	środki własne, fundusze celowe, fundusze ekologiczne.	brak danych
	<ul style="list-style-type: none"> • wdrażanie programów rolno-środowiskowych 		2004-2006	budżet, fundusze celowe, środki unijne	
Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	<u>zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - ochrona dolin rzecznych oraz ważnych korytarzy ekologicznych - przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych i konserwacji pomników przyrody w zabytkowym parku w miejscowości Paplin 	praca ciągła 2004	budżet budżet, do 80 tys.- fundusze celowe (WFOŚiGW)	brak danych
	<ul style="list-style-type: none"> • określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną 				

Wytyczne te stanowią bazę dla niniejszego programu ochrony środowiska. Powyższe cele i przypisane im zadania są omówione m.in. w rozdziałach dotyczących poszczególnych komponentów środowiska, elementów zagospodarowania przestrzennego oraz instrumentów zarządzania środowiskiem.

Należy zauważyć, że do kwietnia 2004 r. nie została opracowana „Strategia rozwoju gminy Korytnica”, co w znacznej mierze utrudnia szczegółowe wytyczenie zadań w zakresie ochrony środowiska. Zadania te określono więc, uwzględniając kierunki polityki ekologicznej zawarte w dokumentach: „Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego” oraz „Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego”.

Nakłady finansowe na ochronę środowiska w obrębie gminy Korytnica są kierowane w głównej mierze na inwestycje związane z ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu (tab. 9). W latach 2001-2003 przeznaczono na ten cel ponad 340 tys. zł. Pozostałą część nakładów przeznaczono na budowę oczyszczalni ścieków komunalnych, a także na inwestycje związane z gospodarką odpadami. Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować tendencję wzrostową wydatków na gospodarkę odpadową. W 2003 r. związane z nią przedsięwzięcia pochłonęły blisko 80% wydatków budżetowych gminy, przeznaczonych na ochronę środowiska.

Lp	Kierunek inwestowania	wydatki budżetu gminy		
		2001r.	2002r.	2003r.
1	ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	327 191zł	1 945 zł	12 031 zł
2	sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki	-	-	-
3	oczyszczalnie ścieków komunalnych	86 615 zł	32 985 zł	7 657 zł
4	pozostałe zadania w gospodarce ściekowej i ochronie wód	-	-	-
5	gospodarka odpadami	23 319 zł	59 540 zł	71 323 zł
6	pozostałe zadania w ochronie środowiska	-	-	-
	razem:	437 125 zł	94 470 zł	91 011 zł

Tabela 9: Kierunki inwestowania w ochronie środowiska w latach 2001-2003
na terenie gminy Korytnica (Źródło: Urząd Gminy w Korytnicy)

Zwraca uwagę brak inwestycji związanych z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych. W najbliższych latach, budowa systemów sieci kanalizacyjnych i gminnej oczyszczalni ścieków stanowi jedno z zadań priorytetowych.

Ponadto, w latach 2004-2008 planuje się rozbudowę wodociągu (aktualny stopień zwodociągowania- 86%). Koszt inwestycji wyniesie orientacyjnie 3,3 mln zł i obejmie budowę

sieci o długości 36 km. Poza środkami własnymi, źródło finansowania stanowić tu będą również fundusze unijne i celowe.

2.4.1. Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej na terenie gminy Korytnica

Wśród działań priorytetowych wynikających z polityki ekologicznej państwa, na szczególną uwagę zasługuje „Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej”.

Realizacja tego celu na terenie gminy Korytnica, jako gminy typowo rolniczej, powinna polegać przede wszystkim na promowaniu i wspieraniu działań zmierzających w kierunku rozwoju gospodarstw wyspecjalizowanych. Istotnym aspektem jest rozwój agroturystyki, a także proekologicznych form produkcji rolniczej.

Ponadto, należy wspierać formy rolnictwa zintegrowanego, które są związane ze ściśle limitowanym i regulowanym stosowaniem agrochemikalii. Rolnictwo zintegrowane jest to system produkcji, wykorzystujący w harmonijny sposób postęp techniczny i biologiczny w uprawie, nawożeniu i ochronie roślin. Łączy ono w sobie najlepsze elementy rolnictwa ekologicznego (płodozmian, nawożenie organiczne, uprawa międzyplonów, mechaniczna pielęgnacja, dbałość o żyzność i biologiczną aktywność gleby) i konwencjonalnego (nawozy mineralne stosowane w umiarkowanych dawkach oraz interwencyjnie aplikowane pestycydy). Rolnictwo zintegrowane stanowi system słuszny zarówno ze względów ekologicznych, jak i ekonomicznych oraz społecznych, a jego stosowanie stworzy podstawy do ekologizacji całej gminy.

Do działań priorytetowych w zakresie rolnictwa i ochrony środowiska należy zaliczyć również wdrażanie programów rolnośrodowiskowych.

Krajowy Program Rolnośrodowiskowy stanowi zestaw pakietów działań, które będą prowadzone w latach 2004-2006 w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, finansowanego przede wszystkim ze środków Unii Europejskiej.

Priorytetem Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego jest ochrona środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich. Podstawę prawną stanowi Rozporządzenie Rady Europy (WE) 1257/1999 w sprawie wsparcia rozwoju wsi przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, EAGGF (art. 22 - 24) oraz Rozporządzenie Komisji Europejskiej (KE) 445/2002 (art. 13 - 21). Działania, które będą podejmowane w programie to między innymi: promocja systemów produkcji rolniczej przyjaznej dla

środowiska, zachowanie różnorodności biologicznej siedlisk półnaturalnych, w tym zasobów genetycznych w rolnictwie, zachowanie i odtwarzanie elementów krajobrazu rolniczego o znaczeniu ochronnym oraz kulturowym, a także podniesienie świadomości ekologicznej wśród społeczności wiejskiej.

Dwa pakiety (z siedmiu) obejmują swym zasięgiem obszar całego kraju. Jeden z nich, określony jako „Rolnictwo ekologiczne” polega na stosowaniu metod przyjaznych dla środowiska i metod ekologicznych w produkcji rolniczej (w rozumieniu ustawy o rolnictwie ekologicznym). Pozostałe pakiety obejmują jedynie wybrane rejony kraju, czyli tzw. strefy priorytetowe.

Gmina Korytnica została zaliczona do jednej z takich stref, a mianowicie do strefy „Bugu, Liwca, Narwi i rzeki Omulew” i została w związku z tym wytypowana do wdrożenia programu rolnośrodowiskowego w ramach pakietów:

- rolnictwo zrównoważone (ograniczenie nawożenia, zbilansowanie gospodarki nawozami, przestrzeganie odpowiedniego następstwa roślin),
- utrzymanie łąk ekstensywnych (przywrócenie lub kontynuacja koszenia traw na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych, zagrożonych degradacją, w terminie od dnia 1 lipca danego roku)
- ochrona gleb i wód (stosowanie międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym).

Jednym z głównych problemów rolnośrodowiskowych powyższej strefy jest mała przydatność gruntów do produkcji rolniczej, w połączeniu z dość niską gęstością zaludnienia, co w konsekwencji powoduje niebezpieczeństwo zaniechania produkcji na tym terenie.

W ramach rozwoju proekologicznych form działalności gospodarczej, warto również zwrócić uwagę na zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej.

W skali kraju, udział energii odnawialnej w bilansie paliwowo-energetycznym wynosi orientacyjnie 2,5% (w krajach Unii Europejskiej- 6%). Zgodnie ze „Strategią rozwoju energetyki odnawialnej”⁽⁴⁷⁾ do 2010 r. udział ten powinien wzrosnąć do 7,5%. Aktualnie, podstawowe źródła energii odnawialnej w kraju to: biomasa i energia wodna. Na terenie gminy Korytnica nie korzysta się obecnie ze źródeł energii odnawialnej.

Z danych Europejskiego Centrum Energii Odnawialnej wynika, że możliwości wykorzystania w Polsce źródeł energii niekonwencjonalnej są dość duże w porównaniu z innymi krajami UE. Największy potencjał techniczny tkwi w promieniowaniu słonecznym i biomasie, w niektórych rejonach dość znaczne są również zasoby geotermalne.

Na terenie gminy Korytnica należy zwrócić szczególną uwagę na wykorzystanie biomasy oraz energii słonecznej. Ponadto, warta zainteresowania jest również możliwość odzysku ciepła z gruntu, wody i powietrza (instalowanie systemów centralnego ogrzewania na bazie pompy ciepła). Ze względu na średnio korzystne warunki wodne i wiatrowe (średnia prędkość wiatru poniżej wartości 5,5 m/s), mniejsze znaczenie będą miały w tym rejonie elektrownie wodne oraz energetyka wiatrowa. Obszar ten nie jest perspektywiczny również pod względem wykorzystania zasobów wód geotermalnych (patrz: rozdział: 4.3.2.)

Biomasa, zarówno w postaci stałej, płynnej, jak i gazowej, stanowi jedno z bardziej przyszłościowych źródeł energii odnawialnej.

Energetyczne wykorzystanie biopaliw stałych jest najszybciej rozwijającym się rodzajem energetyki odnawialnej w Polsce. Składają się na nie: biopaliwa odpadowe oraz specjalnie uprawiane rośliny energetyczne, a więc źródła stałe odnawialne w procesie fotosyntezy (szybko rosnące rośliny drzewiaste, głównie z gatunku wierzby *Salix viminalis*).

Biopaliwa stałe mogą być używane w procesach bezpośredniego spalania, gazyfikacji oraz pyrolizy, w postaci:

- drewna i odpadów drzewnych (zrębki z szybko rosnących gatunków drzewiastych, jak wierzby czy topole, a także wióry, trociny, pył drzewny, ścinki itp.)
- słomy, ziaren zbóż i rzepaku,
- osadów ściekowych,
- makulatury,
- odpadów roślinnych, jak: ostatki kukurydzy, trzciny cukrowej i bagiennej, siano, korzenie, pozostałości po przerobie owoców itp.

Stosowanie biopaliw stałych jest korzystne ze względów energetycznych (2 tony biomasy równoważne są 1 tonie węgla kamiennego), ekologicznych (znacznie niższa emisja SO₂ niż w przypadku spalania węgla, zerowy bilans emisji CO₂), jak również ekonomicznych.

Ponadto, zastosowanie mogą mieć również biopaliwa płynne (olej, alkohol metylowy i etylowy pochodzenia roślinnego, jako dodatek do tradycyjnych paliw) i gazowe: wysypiskowe, z oczyszczalni ścieków (bardzo wysoki potencjał techniczny) i biogaz z gnojowicy.

Energetyka słoneczna stanowi obecnie jedną z mniej znanych form energii. W skali kraju, pomimo pewnych ograniczeń związanych z bardzo nierównym rozkładem promieniowania słonecznego (szczególnie w okresie zimowym), potencjał techniczny źródeł energii słonecznej oceniany jest dość wysoko. Z danych Europejskiego Centrum Energii Odnawialnej wynika, że obszar gminy Korytnica charakteryzuje się dość dobrymi parametrami promieniowania słonecznego (roczne wartości insolacji, średnioroczne sumy promieniowania słonecznego) na tle kraju. Przy odpowiednim dostosowaniu urządzeń wykorzystujących tę energię do parametrów promieniowania słonecznego, istnieją duże szanse wykorzystania technologii konwersji termicznej przy użyciu kolektorów słonecznych. Praktycznego zastosowania nie mają natomiast słoneczne technologie wysokotemperaturowe oparte na koncentratorach promieniowania słonecznego, co spowodowane jest wysokim udziałem promieniowania rozproszonego w całkowitym promieniowaniu słonecznym.

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

3.1 Podstawowe dane o gminie

Gmina Korytnica położona jest w środkowo-zachodniej części powiatu węgrowskiego, w odległości około 15 km na zachód od Węgrowa. Gmina graniczy od:

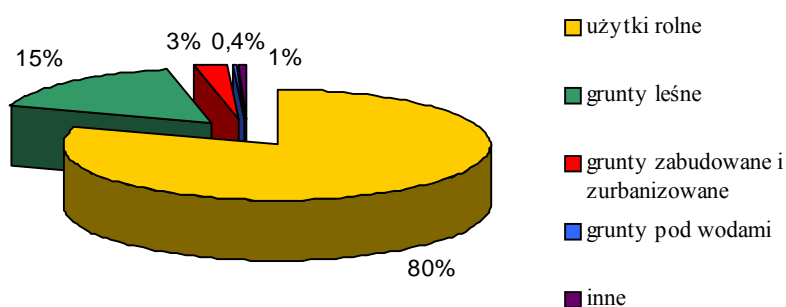
- zachodu z gm. Jadów i gm. Starachówka (powiat wołomiński),
- południowego zachodu z gm. Dobre (powiat miński),
- od wschodu z gm. Liw (powiat węgrowski),
- od południa z gm. Wierzbno (powiat węgrowski),
- od północy z gm. Łochów i gminą Stoczek (powiat węgrowski).

Powierzchnia gm. Korytnica wynosi 180,54 km². Jest to druga co do wielkości gmin powiatu węgrowskiego. Przy liczbie ludności 6907, średnia gęstość zaludnienia jest niższa niż dla całego powiatu i wynosi 38 osób/km². Na 100 mężczyzn przydają tylko 93 kobiety a przyrost naturalny jest ujemny (-10). Saldo migracji jest również ujemne i wynosi -36, gdyż duża część osób przenosi się do miast w poszukiwaniu pracy.

Gmina Korytnica jest gminą typowo rolniczą. W porównaniu z innymi gminami powiatu węgrowskiego, ma największy udział powierzchni użytków rolnych, ponad 80%, z czego 52% to grunty orne. Łączna liczba gospodarstw indywidualnych w gminie Korytnica wynosi 1371. Średnie gospodarstwo dysponuje 7-10 ha gruntów. Przeważają obszary o glebach klasy IV, V i III. Uprawia się na nich głównie żyto i ziemniaki. W produkcji rolnej ważną rolę odgrywa ponadto hodowla krów mlecznych, trzody chlewnej i koni.

Obszar gminy Korytnica charakteryzuje się bardzo niskim wskaźnikiem lesistości, zaledwie 15%, chociaż jest zaliczony do tzw. Zielonych Płuc Polski.

Niecałe 3% powierzchni zajmują grunty zabudowane i zurbanizowane, których największą część w gminie stanowią drogi.

Ryc. 1: Użytkowanie ziemi w gm. Korytnica

Poza rolnictwem pracuje około 18% mieszkańców gminy. W gm. Korytnica zarejestrowanych jest 225 podmiotów gospodarczych. Większość z nich prowadzi działalność w miejscowości gminnej a także w miejscowości Turna i Pniewnik. Wśród nich dominuje handel, budownictwo, dużo mniejszy udział ma działalność produkcyjna.

Pod względem infrastruktury komunalnej w gminie Korytnica obserwuje się dość wysoki stopień zwodociągowania (86%), natomiast brak jest systemu kanalizacji.

Powyższe dane, poza brakiem skanalizowania gminy i małym stopniem lesistości sygnalizują dość korzystne warunki dla utrzymania wymaganych standardów środowiska.

3.2. Wybrane elementy środowiska przyrodniczego

GEOMORFOLOGIA

Według fizycznogeograficznej regionalizacji Polski (J. Kondracki, 1998) północna i północno zachodnia część gmina Korytnica leży w obrębie Niziny Środkowomazowieckiej, w mezoregionie:

- Równina Wołomińska, która jest zdenudowaną wysoczyzną morenową, charakteryzująca się płaską rozmytą powierzchnią, wznosząca się łagodnie w kierunku południowo-wschodnim. Zbudowana jest z glin zwałowych, miejscami występują piaski eoliczne, w spągu stwierdzono osady zastoiskowe.

Natomiast pozostała część gminy leży w obrębie Niziny Południowopolskiej, mezoregionie:

- Wysoczyzna Kałuszyńska, która wznosi się do 220 m n.p.m., w wyniku czego powoduje spływ wód, między innymi dopływu Bugu -Liwca. Wyniesienie ma charakter poligenetyczny, jego powstanie związane jest z tektoniką blokową i spiętrzeniami glaciektonicznymi iłów plioceńskich i miocieńskich.

Jednostki geomorfologiczne gminy Korytnica charakteryzują się dość monotonna powierzchnią. Jedynie w południowej części, w okolicach Pniewnika i Roguszyna, utworzył się garb, wznoszący się na wysokość 175 m n.p.m.. Porozcinany jest szeregiem rozległych obniżień. Opisane wyniesienie tworzy mikrodział wodny oddzielając rzekę Czerwonkę, płynącą na południe od pozostałych cieków spływających w kierunku północnym. Ważnym elementem rzeźby terenu jest dolina Liwca. Urozmaiceniem dość jednolitej powierzchni tarasu zalewowego Liwca są regularne wały wydmowe, osiągające wysokość ok. 10 m.

WARUNKI GEOLOGICZNE

Pod względem tektonicznym gmina Korytnica leży na terenie obniżenia podlaskiego, należącego do platformy wschodnioeuropejskiej. Na zmetamorfizowanym podłożu krystalicznym zbudowanym najprawdopodobniej z łupków metamorficznych, granitoidów i granitognejsów o stropie na głębokości około 2400 m p.p.t., występują morskie osady paleozoiczne: kambru, ordowiku i syluru, przy jednoczesnym braku osadów dewonu i karbonu. Miąższość tych osadów wynosi około 900 m. Sedymentacja utworów mezozoicznych w niecce mazowieckiej miała charakter morski i zachodziła w peryferycznych strefach synklinorium brzeźnego. Występowanie

osadów mezozoiku ma charakter nieciągły. Jura wykształcona jest w postaci piaskowców i serii węglanowej. Strop utworów mezozoicznych o ogólnej miąższości około 1400 m budują przeważnie margle i wapienie kredy górnej.

Rzeźba trzeciorzędowa jest bardzo urozmaicona na skutek procesów erozyjno-denudacyjnych. Powierzchnia utworów trzeciorzędowych jest urozmaicona, miejscami leży ona wysoko (np. w miejscowości Czaple na 140 m n.p.m.) niekiedy jest rozcięta do głębokości około 0 m n.p.m. Granice między poszczególnymi piętrami są trudne do określenia ze względu na podobny charakter litologiczny osadów, jak również ze względu na zaburzenia glaciektone, jakim uległy osady miocenu i pliocenu. Powierzchnia podczwartorzędowa pochylona jest w kierunku północnym.

W okresie peryglacjalnym (wczesny czwartorzęd), kiedy zachodziła intensywna erozja podłoża, utworzyły się głębokie rynny erozyjne wykorzystujące strefy spękań tektonicznych. Rytmiczne zmiany klimatyczne plejstocenu reprezentowane są głównie przez osady zlodowacenia podlaskiego i południowopolskiego rozdzielone utworami interglacjału kromerskiego, a także przez osady zlodowacenia środkowopolskiego przykrywające interglacjał mazowiecki. Najstarszym ogniwem czwartorzędu odsłaniającym się na powierzchni terenu są osady gliny zwałowej zlodowacenia środkowopolskiego, glaciostadiału Warty. Widoczny jest tu zasięg stadiału Wkry: sandry w okolicy Korytnicy.

W rejonie doliny Liwca występują płatami piaski akumulacji rzecznej. W trakcie zlodowacenia północnopolskiego na omawianym obszarze tworzyły się eluwia glin zwałowych i stożki napływowe – pokrywają północno-zachodnią część gminy. W tym czasie w dolinie Liwca następowała akumulacja osadów rzecznych, powstały tarasy nadzalewowe.

W plejstocenie i holocenie nastąpiło wypełnienie dolin erozyjnych przez utwory akumulacji rzecznej, powstawały również wydmy, pola piasków przewianych i torfy na tarasach nadzalewowych.

WARUNKI KLIMATYCZNE

Warunki klimatyczne na terenie gminy są przestrzennie zróżnicowane, z większymi wpływami klimatu kontynentalnego charakteryzującego się dość ciepłym i suchym okresem letnim oraz dość mroźnymi zimami. W ostatnich latach zaobserwowano pogłębiający się wpływ

klimatu morskiego, co powoduje zmniejszenie różnicy temperatur pomiędzy latem a zimą i stopniowe ocieplanie się pór roku.

Gmina Korytnica położona jest w mazowiecko – podlaskim regionie klimatycznym (W. Chechłowski, 1987). Na obszarze tym występują znaczne amplitudy roczne temperatur powietrza. Średnie temperatury roczne wahają się od 7 do 7,5°C. Średnia temperatura w okresie zimowym wynosi 0,6°C przy wyraźnie zarysowującym się spadku w kierunku wschodnim. Średnie temperatury miesięczne kształtują się od -4,5°C (styczeń) do 18°C (lipiec). Liczba dni mroźnych wynosi od 50 do 60, przymrozkowych od 110 do 130, a czas zalegania pokrywy śnieżnej od 90 do 110 dni. Pokrywa śnieżna pojawia się zazwyczaj w listopadzie lub grudniu i występuje do marca.

Suma opadów atmosferycznych w roku wynosi 500- 600 mm z zauważalną tendencją wzrostową w kierunku północnym. Jest mniejsza od średniej wartości dla Polski, gdyż obszar ten jest pod mniejszym wpływem wilgotnych mas powietrza napływających z Atlantyku. W półroczu zimowym suma opadów wynosi 200-250 mm, natomiast w półroczu letnim 300-350 mm. Znaczna część opadów, która dociera do powierzchni terenu paruje z powrotem do atmosfery. Roczna wielkość parowania wynosi 480- 500 mm. Średnia wilgotność powietrza w ciągu roku wynosi 82 %.

Dominują wiatry zachodnie i południowo- zachodnie. Latem powodują one ochłodzenie i deszcz, natomiast w zimie -odwilż i ocieplenie. Średnia prędkość wiatru wynosi 3,5 m/s.

Okres wegetacyjny trwa średnio 200- 210 dni.

4. OCENA STANU ŚRODOWISKA I ŹRÓDEŁ ZANIECZYSZCZEŃ Z OKREŚLENIEM STRATEGII DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY STANDARDÓW ŚRODOWISKA

4.1. Gleby i powierzchnia ziemi

Stan i jakość **gleb** na obszarze o typowo rolniczym charakterze ma szczególne znaczenie, decyduje bowiem o rodzaju uprawianych roślin, a także o wielkości zbiorów. Dlatego też, sposób ich użytkowania powinien być na tyle racjonalny, aby przy zachowaniu możliwości produkcyjnego wykorzystania gleb nie pogorszyć standardów ich jakości, określonych Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 09.09.2002 r. (Dz. U. 02.165.1359 z dnia 04.10.2002 r.).

Na terenie gminy występują gleby średniej przydatności rolniczej, należące głównie do IVa-V klasy bonitacyjnej. Wskaźnik bonitacji wynosi – 0,92. Najlepsze gleby (klasy bonitacyjnej od I do III) występują w południowo-zachodniej i środkowo-wschodniej części gminy. Największy procent powierzchni stanowią kompleksy żytne o różnym stopniu przydatności. Przeważają gleby lekkie i bardzo lekkie - bielcowe i rdzawe wytworzone z piasków gliniastych i żwirów piaszczystych. Miejscami na piaskach gliniastych i lekkich glinach wytworzyły się gleby płowe i gleby brunatne wylugowane. Skałami macierzystymi dla gleb są utwory lodowcowe i wodnolodowcowe – piaski i gliny, tylko w dolinach rzecznych występują mady i namuły. Wzdłuż koryta Liwca występują mady, mursze i torfy o różnej przepuszczalności, co jest typowe dla dolnych tarasów akumulacyjnych. W niektórych miejscach w środkowym biegu rzeki Liwiec mady przechodzą w kompleksy gleb glejowych.

Użytki rolne w obrębie gminy stanowią 80%, z czego 52% stanowią grunty orne, 18% pastwiska, 13 % - łąki i 1% - sady. Ponad 400 ha gruntów rolnych w obrębie gminy to tereny zabagnione i prawie 100 ha gruntów znajduje się pod rowami melioracyjnymi.

Gleba, szczególnie w obszarach rolniczych, powinna podlegać ochronie. Większość obszarów rolniczych na terenie powiatu, w tym również na terenie omawianej gminy, należy zaliczyć do słabych użytków, podlegających tylko częściowej ochronie. Wyjątek stanowią mady, które podlegają bezwarunkowej ochronie ze względu na wysoką klasę bonitacji.

Monitoring chemizmu gleb na terenie powiatu przeprowadza się tylko w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnym w miejscowości Wrotnów, gm. Miedzna. Na podstawie ostatniego badania wykonanego w 2000 r. określono, że dla: kadmu, miedzi, niklu, cynku, ołowiu i WWA zanieczyszczenie gleby wynosi 0 stopni, natomiast dla siarki siarczanowej- 2 stopnie. Uzyskane wyniki pozwalają zakwalifikować badane gleby jako nie zanieczyszczone, o naturalnej zawartości metali ciężkich

Dla potrzeb doradztwa rolniczego badania gleb na tym obszarze były kontynuowane przez Stację Chemiczno-Rolniczą w Warszawie - Wesolej. Na terenie gminy pobrano 118 prób i przebadano 341 ha. Na tej podstawie określono zasobność w fosfor jako dość wysoką (w ponad 70 próbkach zaobserwowano zawartość wysoką i dość wysoką), natomiast w przypadku potasu i magnezu- jako niską (odpowiednio 81% i 69% przebadanych prób). Stwierdzono ponadto, że na tym obszarze dominują gleby o odczynie kwaśnym (89%), a w przypadku 66 prób wymagane jest wapnowania. Kwasowość jest bardzo istotnym wskaźnikiem, gdyż decyduje o zmniejszeniu

wielkości plonów i zwiększeniu przyswajalności metali ciężkich przez rośliny. Jej wzrost wynika przede wszystkim z czynników klimatyczno- glebowych i niewłaściwego nawożenia mineralnego.

Powierzchnia ziemi stanowi jeden z bardziej zagrożonych antropopresją element środowiska. Degradacja może obejmować przekształcenia mechaniczne i chemiczne gleby i ziemi oraz przekształcenia obiektów, które ją pokrywają (np. lasów). Jest to proces stopniowego zmniejszania się zdolności do pełnienia naturalnych funkcji przypisanych ziemi, glebie lub obiektowi. Degradacja powierzchni ziemi może być wynikiem pogorszenia się warunków przyrodniczych, zmian środowiska, prowadzenia działalności przemysłowej lub wadliwej działalności rolniczej, nieodpowiedniej eksploatacji zasobów naturalnych lub awarii urządzeń infrastruktury technicznej.

Zdegradowana lub zdewastowana powierzchnia terenu wymaga przywrócenia wartości użytkowej lub przyrodniczej poprzez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg.

Powierzchnię ziemi na terenie gminy można określić jako mało zdewastowaną i mało zdegradowaną. Jej odporność na degradację, poza obszarami położonymi wzdłuż Liwca, jest mała i lokalnie średnia, co ma bezpośredni związek ze strukturą ekologiczną, budową gruntu i rzeźbą terenu, stosunkami gruntowo- wodnymi oraz chemizmem gleby i roślin.

W gm. Korytnica degradacja powierzchni ziemi występuje punktowo i ma związek przede wszystkim z prowadzeniem odkrywkowej eksploatacji złóż kopalin.

Na terenie gminy zewidencjonowano 7 działek, które zakwalifikowano jako tereny zdegradowane wymagające rekultywacji. Znajdują się one w obrębie 2 miejscowości, a ich łączna powierzchnia wynosi 7 ha. Są to wyrobiska po eksploatacji kruszywa naturalnego (żwiru), przy czym w część z nich jest w dalszym ciągu są eksploatowane, bez koncesji.

l.p.	miejsowość	powierzchnia w [ha]	przyczyna degradacji	planowany kierunek rekultywacji
mienie prywatne				
1	Połazie	0,17	eksploatacja żwiru	rekreacyjno - sportowy
2	Połazie	1,30	eksploatacja żwiru	rekreacyjno - sportowy
3	Połazie	2,04	eksploatacja żwiru	rekreacyjno - sportowy
4	Połazie	1,22	eksploatacja żwiru	rekreacyjno - sportowy
5	Świętochów Stary	1,12	eksploatacja żwiru	leśny
6	Świętochów Stary	0,35	eksploatacja żwiru	rolny
7	Świętochów Stary	0,80	eksploatacja żwiru	leśny
suma ogólna		7,00		

Tabela. 10: Wykaz działek wymagających rekultywacji, gm. Korytnica

Na terenie gminy, działki wymagające rekultywacji to mienie prywatne. Najwięcej działek (4) wymagających rekultywacji zlokalizowanych jest w miejscowości Połazie. Ich łączna powierzchnia wynosi prawie 5 ha.

Na większości terenów zdegradowanych przewiduje się rekreacyjno – sportowy kierunek rekultywacji, a tylko w trzech przypadkach rolny i leśny. Może to wynikać z nienajlepszych warunków glebowych. W pierwszej kolejności należy jednak zaprzestać eksploatacji, która jest prowadzona bez wymaganych zezwoleń. Aktualnie nie jest prowadzona rekultywacja w obrębie tych działek.

Do degradacji powierzchni ziemi może dojść również pod wpływem nieodpowiedniego składowania odpadów komunalnych, szczególnie jeśli wykorzystywane są do tego celu odkrywki poeksploatacyjne (fot. 1), jak również w wyniku awarii bądź nieumiejętnej eksploatacji urządzeń infrastruktury technicznej oraz obiektów składujących materiały niebezpieczne.

Fot. 1: Okolice złoża kruszywa naturalnego w Świętochowie Starym

Strategia działań

Zasady ochrony powierzchni ziemi zostały sformułowane w wielu aktach prawnych:

- ustawie z dn. 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz.627),
- ustawie z dn. 03.02.1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr.95.16.78 z późniejszymi zmianami),
- Rozporządzeniu M.Ś. z dn. 09.09.2002 r. w sprawie standardów jakości gleby i standardów jakości ziemi,
- ustawie z dn. 28.09.1991 r. o lasach (Dz. U. Nr 56 z r. 2000 poz. 679),
- ustawie z dn. 16.10.1991 r. Prawo ochrony przyrody (Dz. U. Nr 99 z r. 2001, poz. 1079),
- ustawie z dn. 04.02.1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27 poz. 96),
- ustawie z dn. 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz.717).

Zgodnie z ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. 95.16.78 z późniejszymi zmianami) właściwym organem w sprawie ochrony gruntów rolnych jest starosta, natomiast gruntów leśnych- dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych (wyjątek stanowią grunty w obrębie parków narodowych, gdzie organem właściwym jest dyrektor parku).

Zgodnie ze wspomnianą ustawą oraz art. 102 ustawy z dnia 27.04.2001 Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz.627 z późniejszymi zmianami) do przeprowadzenia rekultywacji zobowiązani są właściciele gruntu. W pewnych szczególnych przypadkach do rekultywacji terenów zdegradowanych lub zdewastowanych zobligowany jest starosta. Dotyczy to m.in. sytuacji, w których występuje zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, możliwe jest zaistnienie nieodwracalnych szkód w środowisku oraz wtedy, gdy niekorzystne zmiany nastąpiły w wyniku klęski żywiołowej.

Decyzje o rekultywacji gruntów rolnych, po zasięgnięciu odpowiednich jednostek, wydaje starosta. Jest on zobligowany do nałożenia obowiązku rekultywacji, określenia wysokości i sposobu uiszczania jej kosztów, ponadto określa sposób i termin wykonania prac. Może również nakazać właścicielowi przeprowadzenie odpowiednich zabiegów ze względu na ochronę gleb przed erozją.

Zgodnie z art. 109, 110 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) obowiązek prowadzenia okresowych badań jakości

gleb i ziemi w powiązaniu z obowiązkiem prowadzenia rejestru terenów, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleb lub ziemi, obciąża starostę. Starosta jest również odpowiedzialny za przeprowadzenie rekultywacji lub nałożenie obowiązku rekultywacji zdegradowanych terenów, ponadto określa sposób i termin wykonania tych prac. Wypełnienie tego obowiązku wiąże się z przeprowadzaniem badań monitoringowych na obszarach potencjalnie zagrożonych skażeniem, w zakresie ustalonym w wyniku badań wstępnych.

Gmina nie jest narażona na znaczny wpływ zanieczyszczeń, ponieważ nie jest silnie zurbanizowana ani uprzemysłowiona. Najważniejsze jest więc zabezpieczenie gleby przed erozją, niszczeniem mechanicznych i niewłaściwymi zabiegami rolniczymi, naruszającymi równowagę przyrodniczą. Należy jednak wspomnieć, że na terenie omawianego powiatu znajdują się obiekty, które przy nieodpowiedniej eksploatacji, bądź przy nieodpowiednim zabezpieczeniu mogą spowodować duże zagrożenie dla powierzchni ziemi (stacje paliw, samochody przewożące ładunki niebezpieczne). Należy zatem minimalizować ryzyko wystąpienia różnego rodzaju awarii poprzez np. prowadzenie kontroli obiektów (patrz: rozdział 4.8).

Ochrona gleb stanowi jedno z zadań do realizacji w ramach pakietu Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego w obrębie wydzielonych stref priorytetowych. Jedną z tych stref (Bugu, Liwca, Narwi i rzeki Omulew) obejmuje zasięgiem gminę Korytnica. Jeden z ważniejszych problemów rolnośrodowiskowych powyższej strefy stanowią średnio korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolniczego, ze względu na gleby słabej jakości.

Zgodnie z Ustawą z dnia 03.02.1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. 2003.46.392 z późniejszymi zmianami), w celu ochrony gruntów należy podejmować następujące zadania:

- ograniczać nierolnicze i nieleśne przeznaczenie gruntów,
- zapobiegać procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych i leśnych oraz szkodom w produkcji rolniczej i leśnej,
- przywracać leśny charakter gruntom, które go utraciły,
- poprawić wartość użytkową gruntów oraz zapobiegać obniżaniu ich produktywności,
- zachować torfowiska i oczka wodne jako zbiorniki naturalne.

Priorytetowe zadania z zakresu ochrony gleb dla powiatu węgrowskiego to:

- ograniczanie nierolniczego i nieleśnego przeznaczenia gruntów,
- prowadzenie zadrzewień i zakrzewień gruntów niskoprodukcyjnych, tj. gruntów rolnych V i VI klasy bonitacji, zakładanie trwałych użytków zielonych, które wpływałyby także na zmniejszenie erozji wiatrowej tworząc naturalne wiatrochrony,
- wapnowanie gleby i racjonalne stosowanie środków chemicznych i biologicznych w produkcji rolnej,
- promowanie rozwoju różnych form rolnictwa ekologicznego i Zasad Dobrej Praktyki Rolniczej,
- rekultywacja i zagospodarowanie gruntów po wyrobiskach (oczyszczanie, odbudowa właściwych stosunków wodnych, włączenie do zagospodarowania przyrodniczego: zalesianie, zakrzewianie, zadarnianie, uprawy),
- dostosowanie formy zagospodarowania rolniczego lub leśnego do rodzaju gleb,
- podjęcie działań w kierunku ochrony przed degradacją gleby obszarów cennych pod względem przyrodniczym.

Natomiast do zadań priorytetowych w zakresie ochrony powierzchni ziemi należą:

- rekultywacja 7 działek poeksploatacyjnych (wszystkie na terenach prywatnych) o łącznej powierzchni 7 ha położonych we wsiach: Połazie i Świętochów Stary,
- zapobieganie dewastacji środowiska w rejonach nielegalnego wydobywania surowców mineralnych oraz prowadzenie bieżących prac rekultywacyjnych na ich terenie,
- zapobieganie powstawaniu „dzikich” wysypisk,
- podjęcie działań w kierunku ochrony przed degradacją powierzchni ziemi obszarów cennych pod względem przyrodniczym.

Powyższe wytyczne zostały również wyszczególnione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

4.2. Surowce mineralne

W granicach gminy, w strefie przypowierzchniowej, występują przede wszystkim złoża kopalin pospolitych: osadów piaszczystych i żwirowych, związanych z czwartorzędowymi

formami działalności lodowców lub akumulacyjną działalnością rzeczną i procesami eolicznymi. Punkty eksploatacyjne rozmieszczone są na terenie gminy nierównomiernie, głównie w południowej części gminy, gdzie przeważają pospółki ze strefy czołowomorenowej i w północnej części gminy.

W gminie udokumentowano złożę piasków kwarcowych do produkcji betonów komórkowych. Złożę Paplin- Borzychy znajduje się w obrębie gminy Korytnica i Liw, gdzie dochodzi do granicy z gminą Stoczek. Złożę położone jest w obrębie wałów wydmowych, o osi wydłużonej w kierunku W-E lub SW-NE, na wysoczyźnie polodowcowej. Morfologia tego obszaru jest bardzo zróżnicowana, na stosunkowo niewielkich odcinkach deniwelacje wynoszą ok. 10 m. Część terenu pokrywa dość zwarty kompleks leśny, na który składają się częściowo lasy stare, mieszane z przewagą sosny. Dlatego ewentualna eksploatacja jest tu utrudniona. Z badań przeprowadzonych na potrzeby dokumentacji złoża wynika, że surowiec stanowią piaski kwarcowe o dużej zawartości krzemionki (95,4-96,9%) i zawartości pyłu do 1%. W obrębie gminy Liw złożę ma miąższość od 2 do 6 m, a na granicy z gminą Korytnica dochodzi do 8 m; średnia miąższość nadkładu wynosi 5,5 m. Jest to złożę o największych zasobach bilansowych w powiecie - 2010 tys.m³. Eksploatacja prowadzona jest na niewielką skalę, przez okolicznych mieszkańców. Stwarza to jednak duże zagrożenie dla porastającego to złożę lasu.

Fot. 2: Złożę piasków kwarcowych do produkcji betonów komórkowych Paplin - Borzychy

Ponadto na tym obszarze zostały udokumentowane dwa złoża kruszywa naturalnego. Są to: Świętochów Stary, Świętochów Stary I, leżące w południowo-zachodniej części gminy. Występowanie złóż pospółki związane jest z wałem czołowo morenowym o przebiegu równoleżnikowym. Występujący tu surowiec to piaski kwarcowe, różnoziarniste, ze żwirem skał osadowych, magmowych i metamorficznych, zaglinione, miejscami zorsztynizowane i zawapnione. Miąższość pospółki wynosi ok. 4 m. Ze względu na zapylenie nie jest to surowiec najlepszy, ale może być stosowany na lokalne potrzeby np. do budowy dróg wiejskich o nawierzchni utwardzonej.

Fot. 3: Złoże kruszywa naturalnego w miejscowości Świętochów Stary

Mniejsze odkrywki piasków, eksploatowane dorywczo przez miejscową ludność, znajdują się w północnej części gminy. Surowiec występuje tu w korzystnym ułożeniu, zalega bowiem na powierzchni lub pod cienkim 0,1-0,2 m nadkładem. Złoża te są na ogół suche. Występują tu piaski kwarcowe, drobnoziarniste, lekko zapyłone, o ziarnach dobrze obtoczonych, a zawartość SiO₂ wynosi 95-96%.

W gminie Korytnica nie stwierdzono występowania surowców ceramicznych .

lp.	Nazwa złoże	Kopalina	Stan zagospodarowania	Zasoby geologiczne bilansowe (tys. ton/ tys.m ³ *)	Powierzchnia złoże (ha)
Gmina Korytnica					
1	Świętochów Stary	kruszywo naturalne	złoże zaniechane	446.6	6.20
2	Świętochów Stary I**	kruszywo naturalne	złoże o zasobach szacunkowych (w kat. D)	9.8	brak danych
Gmina Korytnica/ Liw					
3	Paplin-Borzychy	piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych	złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie (w kat. C ₂)	2010.0*	37.80

** złoże posiadające koncesję na rozpoznanie (decyzja z dn. 28.10.2003)

Tabela 11: Zestawienie złóż kopalin na obszarze gminy Korytnica
(źródło: "Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce" wg stanu na 31.12.2002 r.)

W obrębie gminy jedynym wydzielonym terenem o wysokich walorach przyrodniczo – krajobrazowych jest otulina Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, podlegające ochronie na mocy przepisów szczegółowych, w rejonie którego eksploatacja złóż nie powinna być prowadzona, gdyż jest ona związana z dużą degradacją powierzchni ziemi, gleby, dewastacją drzewostanu i odwodnieniem. Należy wziąć pod uwagę również obszary, na których planuje się wprowadzenie nowych form ochrony.

W obrębie zlokalizowane jest duże złoże piasków kwarcowych Paplin-Borzychy, którego część należąca do gminy Liw, znajduje się w granicach NPK.

Poszukiwanie, dokumentowanie i wydobywanie kopaliny ze złoże wymaga koncesji. Organem koncesyjnym dla prowadzenia eksploatacji złóż pospolitych jest wojewoda lub starosta. Nadzór górniczy prowadzi dyrektor okręgowego urzędu górniczego, zgodnie z ustawą z dn. 04.02.1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami). w koncesji określone są również wymagania z zakresu ochrony środowiska, stanowiące m.in. o tym że wyeksploatowane wyrobiska należy rekultywować, aby zapobiec wykorzystaniu ich jako nielegalnych składowisk opadów.

Tylko jedno złoże na terenie gminy posiada koncesję i jest to koncesja poszukiwawczo-rozpoznawcza. Dotyczy ona złoże kruszywa naturalnego (piasku ze żwirem) Świętochów Stary, udokumentowanego w 2002r, o zasobach szacunkowych w kategorii D.

Strategia działań

W „Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego” nie zostały przedstawione działania priorytetowe w zakresie ochrony złóż kopalin.

Należy jednak ograniczać naruszanie środowiska towarzyszące pracom geologicznym i eksploatacji kopalin poprzez skuteczne egzekwowanie prawa.

Ochrona zasobów kopalin, zgodnie z art. 125, 126 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) obejmuje głównie ograniczenie ich wydobycia do wielkości gospodarczo uzasadnionych przy maksymalnej ochronie walorów krajobrazowych.

Jako że większość eksploatowanych surowców wprowadza nieodwracalne zmiany w naturalnym krajobrazie, eksploatacja złóż udokumentowanych na terenach o wysokich walorach przyrodniczych nie powinna być prowadzona.

Jako ważne i celowe dla gm. Korytnica uznano następujące zadania:

- podjęcie działań mających na celu ograniczenie lub powstrzymanie nielegalnej eksploatacji złóż, bez wymaganej koncesji nawet dla celów indywidualnych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionych,
- podjęcie działań na rzecz minimalizowania degradacji środowiska poprzez rekultywację wyrobisk po zakończonym wydobyciu lub równoległe z pracami eksploatacyjnymi.

4.3. Wody

4.3.1. Wody powierzchniowe

Teren gminy położony jest w dorzeczu Bugu. Największą rzeką tego rejonu jest **Liwiec** (lewobrzeżny dopływ Bugu). Płyynie wzdłuż północnej granicy gminy. Całość zlewni Liwca położona jest w obrębie Wysoczyzny Siedleckiej. Średni spadek rzeki wynosi 0,52 ‰, natomiast wartość średniego przepływu w latach 1951-70 wg wodowskazu Łochów wyniósł 10,2 m³/s. Ogólny spływ wód powierzchniowych odbywa się w kierunku północno-zachodnim i zachodnim, aż do ujścia w miejscowości Kamieńczyk. W pobliżu Węgrowa dolina osiąga szerokość kilometra, a poniżej rozszerza się do 2 km. Liwiec w obrębie powiatu ma charakter nieuregulowany. Tereny wzdłuż rzeki wykorzystywane są pod pola uprawne, pastwiska i łąki. Nieduży udział zalesienia doliny powoduje znaczny spływ powierzchniowy wód a w konsekwencji rozmywanie brzegów. Dodatkowo koryto jest niszczone przez przejeżdżające

przez nie ciągniki rolnicze, pomimo zabezpieczeń ustawianych przez Polski Związek Wędkarski. Wody Liwca zostały zaliczone pod względem czystości do wód pozaklasowych. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach niektóre wskaźniki ulegają poprawie, w związku z czym w ciągu kilku najbliższych lat wody Liwca powinny osiągnąć II klasę czystości.

Fot. 4: Malowniczy odcinek rzeki Liwiec

W okolicy miejscowości Paplin i Jaczew, koryto Liwca rozdziela się na dwa mniejsze ramiona. Jedno z nich nosi nazwę **Belcząc**. Jego długość wynosi ok. 6,5 km, głębokość 2 m, a średnia szerokość koryta 3-10 m. Ciek ten na całej swej długości jest nieuregulowana.

Liwiec posiada kilka mniejszych dopływów, z których najważniejsze to: Czerwonka Liwska, Miedzanka, Struga, oraz Kostrzyń. W obrębie gminy przepływają tylko trzy: Czerwonka, Mikosz i Wąsosz.

Czerwonka bierze swój początek w okolicy Roguszyna. Płynie w kierunku południowo-wschodnim, na teren gminy Wierzbno, tam uchodzi do rzeki Struga. Czerwonka nazywana Liwską ma ok. 7 km długości, 1-2 m szerokości. Rzeka jest praktycznie nieuregulowana i osiąga głębokość 1,7 m.

W północno-wschodniej części gminy płyną dwa mniejsze dopływy Liwca: **Mikosz**, **Wąsosz**.

Według danych ze „Studium Uwarunkowania i Kierunku Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Korytnica” (Korytnica, 1999) na terenie gminy zostało zinwentaryzowane ponad 120 starorzeczy Liwca i 135 sztucznych zbiorników (głównie w wyrobiskach poeksploatacyjnych). Łącznie ich powierzchnia wynosi 22,25 ha i jest to obszar bardzo duży w stosunku do całego powiatu. Sieć hydrograficzną gminy tworzą ponadto zagłębienia bezodpływowe, oczka śródbagiennie o zmiennym poziomie lustra wody a także stawy hodowlane i rowy melioracyjne.

Wody powierzchniowe wykorzystywane są do nawadniania pól i gruntów leśnych, napełniania stawów rybnych, do celów rekreacyjnych, przeciwpożarowych, a także jako odbiorniki ścieków komunalnych i przemysłowych.

Zgodnie z informacjami zebranymi w Wojewódzkim Zarządzie Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Warszawie oraz w Oddziale w Sokołowie Podlaskim należy zauważyć, że na terenie powiatu istnieje ponadto zapotrzebowanie na wybudowanie kilku zbiorników retencyjnych, stanowiących ważny element sieci hydrograficznej. Ze względów finansowych część zadań związanych z małą retencją zostanie przesunięta na okres po 2011 r. Jest to, między innymi, budowa zbiornika retencyjnego w gminie Korytnica.

Zbiornik ten, pomijając jego podstawową funkcję retencyjną, będzie mógł być również wykorzystany do celów rekreacyjno-wypoczynkowych, hodowlanych i przeciwpożarowych.

W ramach regionalnego monitoringu wód powierzchniowych badaniami objęty jest tylko jeden ciek wodny, przepływające przez tereny gminy - rzeka Liwiec (tab. 12):

punkty pomiarowo-kontrolne (km biegu rzeki)	klasyfikacja rzek				
	rok badania	klasa czystości			wskaźnik decydujący o klasie czystości
		bakteriologia	fizyko-chemiczna	ogólna	
Liw (52,8)	2002	NON	III	NON	miano Coli
Paplin (34,7)	1999	NON	NON	NON	ołów, fosfor ogólny, miano Coli
Paplin (34,7)	2000	NON	NON	NON	fosfor ogólny, azot azotanowy, miano Coli
Paplin (34,7)	2001	NON	NON	NON	fosfor ogólny, miano Coli
Paplin (34,7)	2002	NON	NON	NON	fosfor ogólny, miano Coli
Gwizdały (7,9)	2002	NON	III	NON	miano coli

Tabela 12: Zestawienie jakości wód powierzchniowych objętych monitoringiem regionalnym w gminie Korytnica (na podstawie danych WIOŚ).

Badania wód Liwca są przeprowadzane każdego roku. Punkt pomiarowo- kontrolny Paplin znajduje się na terenie gminy, natomiast Gwizdały powyżej w gm. Łochów a Liw poniżej. W ramach monitoringu wykonywane są między innymi oznaczenia: temperatury, odczynu, przewodnictwa właściwego, tlenu rozpuszczonego, BZT₅, ChZT_{Mn}, substancji rozpuszczonych, zawiesiny ogólnej, zw. azotu, fosforanów, fosforu ogólnego, miana Coli. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że wody rzeki Liwiec mają charakter pozaklasowy, również pod względem bakteriologicznym. Jedynie lokalnie można je zakwalifikować do III klasy czystości. W punkcie pomiarowo - kontrolny Paplin największe przekroczenia dotyczą fosforu ogólnego i miana Coli. W poprzednich latach w punkcie tym, wskaźnikiem decydującym o klasie czystości był również azot azotanowy a w 1999 roku ołów.

Uzupełnienie badań jakości wód powierzchniowych stanowi monitoring osadów dennych, który w ramach krajowej sieci przeprowadza Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie. Na terenie powiatu nie ma obecnie punktów pomiarowych, najbliższy punkt poboru próbek znajduje się w miejscowości Kamieńczyk, przy ujściu rzeki Liwiec. Badania przeprowadzane są raz w roku. Oznacza się stężenie takich pierwiastków jak: wapń, magnez, żelazo, fosfor, siarka, węgiel organiczny, metale ciężkie (arsen, bar, kadm, kobalt, chrom, miedź, rtęć, nikiel, ołów, stront, cynk, wolfram). Na podstawie uzyskiwanych wyników można stwierdzić, że stężenie badanych pierwiastków kształtuje się na poziomie zbliżonym do tła geochemicznego rejonu środkowo-wschodniej Polski (tab. 13).

Pierwiastek	Zawartość w [ppm]	Pierwiastek	Zawartość w [ppm]	Pierwiastek	Zawartość w [%]
As	<5	Cr	5	P	0,026
Ba	40	Pb	7	Fe	0,6
Cd	<0,5	V	8	Ca	0,37
Cu	1	Zn	18	Mg	0,05
Co	1	Ag	<0,5	S	0,017
Hg	0,005	Mn	831	TOC	0,23
Ni	1	Sr	11		

Tabela 13: Zawartość pierwiastków w osadach rzecznych Liwca w roku 2002 (badania PIG)

W obrębie powiatu znajduje się jeden czynny posterunek wodowskazowy na 17 km rzeki Liwiec, w miejscowości Łochów. Dokonywane są tu pomiary stanu wody, przepływu,

temperatury i zmaczenia wody. Zlikwidowane zostały wodowskazy w miejscowości Gwizdały i Liwskie Mosty.

Strategia działań

Jednym z podstawowych celów polityki ekologicznej Polski w zakresie gospodarki wodnej jest osiągnięcie właściwego stanu ekologicznego wód oraz zapobieganie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych, ze szczególnym naciskiem na zapobieganie w miejscu ich powstawania. Zastosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w produkcji przemysłowej i rolnej pozwoli na zmniejszenie zapotrzebowania na wodę oraz ograniczy wielkość ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do odbiorników.

Do zadań priorytetowych państwa w zakresie ochrony wód powierzchniowych należą:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń przemysłowych odprowadzanych do wód powierzchniowych (w stosunku do stanu z 1990 r) o 50% do 2010 r,
- zmniejszenie na terenie miast i osiedli wiejskich ładunku zanieczyszczeń komunalnych odprowadzanych do wód powierzchniowych (w stosunku do stanu z 1990 r) o 30% do 2010 r,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze spływu powierzchniowego odprowadzanych do wód powierzchniowych (w stosunku do stanu z 1990 r) o 30% do 2010 r,

Do zadań priorytetowych gminy w zakresie ochrony wód powierzchniowych należą:

- budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią,
- ograniczenie spływu zanieczyszczonych wód do rzek i stawów, w szczególności z pól i dróg,
- systematyczna kontrola jakości wód powierzchniowych,
- renowacja i utrzymanie w dobrym stanie rowów melioracyjnych,
- zagospodarowanie i utrzymanie w czystości brzegów rzek i stawów.

Zadania wpływające na poprawę jakości wód powierzchniowych oraz zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych zostały również wyszczególnione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

4.3.2. Wody podziemne

Na terenie gminy Korytnica użytkowe poziomy wodonośne występują w utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych.

Zasięg i charakterystykę głównego użytkowego poziomu wodonośnego (GPU) na terenie gminy Korytnica określono za pomocą danych hydrogeologicznych z najmłodszych opracowań dotyczących opisywanego terenu – Map hydrogeologicznych Polski w skali 1:50 000, wykonanych w latach 1998-2002 ^(24 - 27) oraz „Dokumentacji hydrogeologicznej ... zlewni Bugu od granicy państwa do Zbiornika Zegrzyńskiego” z 2003 r. ⁽⁵⁾.

Zasadnicze znaczenie dla zaopatrzenia w wodę na opracowywanym terenie ma **czwartorzędowe piętro wodonośne**. Składa się ono z 3 głównych poziomów wodonośnych: poziomu przypowierzchniowego, górnego poziomu podglinowego i dolnego poziomu podglinowego.

Poziom przypowierzchniowy tworzą aluwialne utwory piaszczyste w dolinach rzecznych oraz fragmentarycznie piaszczyste osady wysoczyznowe. Osady wysoczyznowe stanowią przeważnie wyodrębnione soczewki piaszczyste występujące w otoczeniu glin zwałowych. W sposób ciągły poziom ten wykształcony jest jedynie wzdłuż doliny Bugu w dolnym jego biegu.

Poziom przypowierzchniowy ma swobodne lub lekko napięte zwierciadło wody. Studniami wierconymi ujmowany jest rzadko, natomiast powszechnie ujmowany jest studniami kopanymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Górny poziom podglinowy występuje jako poziom o napiętym zwierciadle wody. Budują go utwory piaszczyste, z przewagą piasków drobnoziarnistych. Od utworów powierzchniowych jest on odizolowany pakietem glin zwałowych o miąższościach od kilku do ponad 60 metrów. Na przeważającym obszarze górny poziom podglinowy stanowi podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę.

Głębokość występowania górnego poziomu podglinowego wynosi najczęściej 15-50 m. W strefach oddalonych od doliny Bugu – na wysoczyznach głębokość ta wzrasta nawet do wartości ok. 150 m. Miąższość ujmowanych warstw waha się od kilku metrów do ponad 30 m. Minimalna głębokość do statycznego zwierciadła wody wynosi 0,1 m (studnie położone w strefach dolinnych). Średnia głębokość położenia zwierciadła wody w studniach ujmujących górny poziom podglinowy wynosi ok. 9 m. Przewodnictwo wodne na większości obszaru mieści

się w granicach 100-500 m²/24h. Na obszarze gminy Wierzbno przewodność ujmowanej warstwy wodonośnej mieści się w przedziale 100-200 m²/24h.

Dolny poziom podglinowy budują utwory piaszczyste występujące przeważnie w obniżeniach podłoża podczwartorzędowego. Do tego poziomu zalicza się także warstwy leżące w bezpośrednim kontakcie z poziomem podglinowym górnym – w strefie okien hydrogeologicznych.

Miąższość poziomu jest bardzo zmienna z uwagi na skomplikowaną morfologię stropu trzeciorzędu. W wielu miejscach do poziomu podglinowego dolnego zakwalifikować można jedynie kilkumetrowej miąższości przewarstwienia wśród glin (w takich przypadkach poziom ten nie posiada cech poziomu użytkowego). Na zachód od granicy gminy Wierzbno - w rejonie Wyszkowa miąższość tego poziomu dochodzi do 90 m.

Wydajności poszczególnych studni ujmujących omawiany poziom nie są znacząco różnicowane i wynoszą z reguły od kilkunastu do 20-30 m³/h.

Poziomy czwartorzędowe posiadają generalnie wspólne rejony zasilania i drenażu co świadczy o istniejącej pomiędzy nimi łączności hydraulicznej. Zasilanie odbywa się w drodze bezpośredniej infiltracji w strefach odkrytych warstw wodonośnych (warstwa przypowierzchniowa), albo poprzez przesączenie przez półprzepuszczalne utwory izolujące. Drenaż następuje do doliny Bugu i jego dopływów.

Wypiętrzenia podłoża trzeciorzędowego sięgają niejednokrotnie prawie do samej powierzchni terenu i wówczas utwory czwartorzędowe są całkowicie niewodonośne (brak warstwy dolnej i górnej). W rejonach, gdzie czwartorzęd nie występuje, bądź też zbudowany jest z utworów słaboprzepuszczalnych, do zaopatrzenia w wykorzystywany jest **poziom trzeciorzędowy**. W południowo – wschodniej części gminy Korytnica za główny poziom użytkowy GPU wód podziemnych uznano poziom wodonośny występujący w utworach trzeciorzędowych. Wodonośne są górno-miocenские piaski drobo i średnioziarniste (arkusz Kałuszyn) oraz łącznie ujęte piaski miocenu i oligocenu (arkusz Liw) np. studnie w Czaplach ujmują warstwę z utworów miocenu.

Utwory wodonośne tego poziomu nawiercono na głębokości: 130 – 150 m p.p.t. Miąższość warstwy wodonośnej wynosi: 10 – 20 m, a przewodność nie przekracza 100 m²/24h.

Wydajność potencjalna typowych studni wierconych mieści się w przedziale 10 - 30 m³/h, sporadycznie może dochodzić do 30 – 50 m³/h.

Poziom trzeciorzędowy lokalnie wykazuje łączność hydrauliczną z najniższym poziomem czwartorzędowym. Generalnie zwierciadło wody poziomu trzeciorzędowego jest współkształtne ze zwierciadłem głównego poziomu czwartorzędowego. Mimo podobnych kierunków przepływu wpływ drenażu jest jednak dużo mniejszy, a w rejonie wysoczyzn lustro poziomu trzeciorzędowego stabilizuje się od kilku do kilkunastu metrów poniżej poziomu trzeciorzędowego.

Wg „Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony”⁽²⁸⁾, cały omawiany teren znajduje się w obrębie zbiornika GZWP nr 215 A (Subniecka Warszawska część centralna) oraz GZWP nr 215 (Subniecka Warszawska). Są to zbiorniki trzeciorzędowe, o charakterze porowym. Piętro trzeciorzędowe charakteryzuje się niską odnawialnością zasobów wody, stąd wysokość eksploatacji ujęć wymaga kontroli.

Na ryc. 2 przedstawiono jakość wód podziemnych za Dokumentacją ... zlewni Bugu...”⁽⁵⁾. Została opracowana w oparciu o analizy archiwalne i badania wykonane dla MhP w latach: 1998-2002. Z uwagi na zmiany obowiązujących klasyfikacji jakości wód pitnych, dla potrzeb opracowania (5), przeprowadzono drobne zmiany i generalizację wydzielen w stosunku do cytowanych map.

Jakość wód podziemnych GPU na terenie gminy podobnie jak na terenie całego województwa mazowieckiego uznawana jest generalnie za średnią - wymagającą prostego uzdatniania.

Na niewielkich obszarze gminy spotkać można wody dobrej jakości gdzie woda nie wymaga uzdatniania (zachodnia część gminy), oraz takie, które wymagają prostego uzdatniania (lub jakość ich jest bardzo dobra, ale może być nietrwała z uwagi na brak izolacji). W wodach tych spotyka się przeważnie ponadnormatywne zawartości żelaza i manganu, łatwo usuwalne w procesie uzdatniania.

Wody złej jakości, których parametry fizyczno – chemiczne przekraczają wymagania dla wód pitnych, obserwuje się w dolinie rzeki Liwiec, na północny – wschód od Korytnicy. Występujące tam przekroczenie zawartości amoniaku sugeruje stosunkowo „młode”

zanieczyszczenie, pochodzenia organicznego – np. z przenawożenia pól gnojowicą lub środkami ochrony roślin. Wody złej jakości wymagają skomplikowanego uzdatniania.

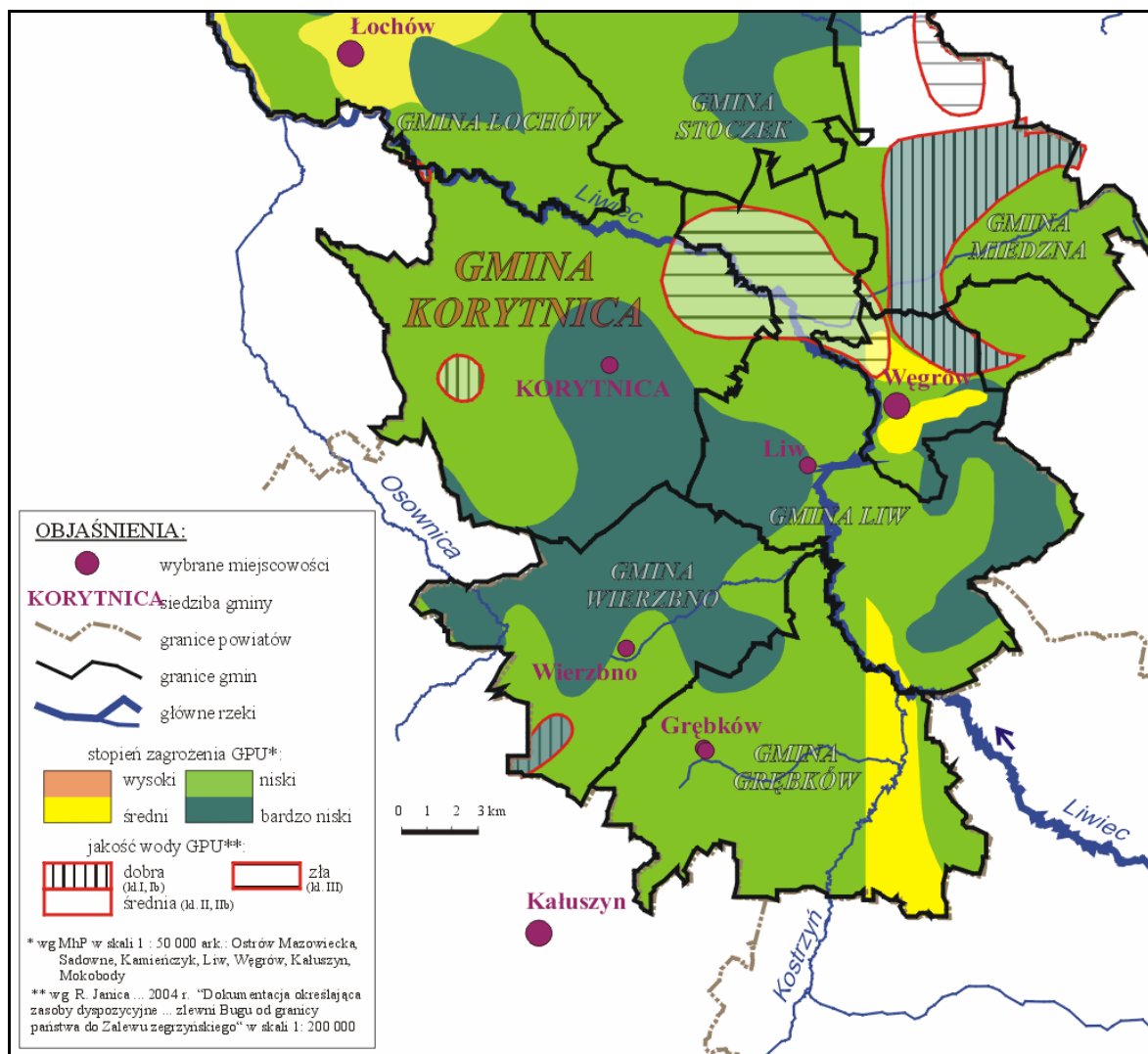
Wody podziemne trzeciorzędowego poziomu wodonośnego wg klasyfikacji MHP z 2000 r. uznawano za średniej jakości - wymagające uzdatniania. Wody z utworów trzeciorzędowych (szczególnie poziomu miocenijskiego) z uwagi na dużą zawartość frakcji pylastej i domieszkę węgla brunatnego charakteryzują się często podwyższoną barwą oraz większą zawartością żelaza i manganu.

W miejscowości Pniewnik na terenie gminy prowadzona jest stała kontrola jakości wód podziemnych dla całego powiatu węgrowskiego, w sieci krajowej monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych WIOŚ⁽¹¹⁾ (pkt. nr 17 – studnia gospodarska sieci IMGW, na obszarze zabudowanym). Prowadzone są obserwacje wód czwartorzędowych płytkiego krążenia (gruntowych). W ramach badań raz w roku (w okresie sierpień-wrzesień) oznaczanych jest 37 parametrów fizyczno-chemicznych wód, a wyniki analiz w formie ogólnej oceny jakości oraz listy wskaźników przekraczających ustalone klasy zamieszczane są na bieżąco w bazie WIOŚ. Na podstawie powstałej bazy danych prowadzona jest bieżąca analiza jakości poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego na terenie województwa, zamieszczana m.in. w raportach: „Stan środowiska w województwie mazowieckim...”^(44, 45).

Badania wykonane w 2002 roku wykazały, że wody należą do klasy III (wg „klasyfikacji jakości wód podziemnych dla potrzeb monitoringu” – PIG 1995 r.), ze względu na stężenie azotu azotanowego i ChZT. W stosunku do roku 2001 stan jakości wody w w/w punkcie uległ nieznacznej poprawie (wody zakwalifikowano do klasy III ze względu na stężenia azotu azotanowego, azotynowego, siarczanów oraz sumę substancji rozpuszczonych), jednak opisane zanieczyszczenie azotanami obserwowane jest od 1998 r. Jedynie w roku 2000 wody w opisywanym punkcie zakwalifikowano do klasy Ib (dobrej jakości).

W stosunku do obowiązującego obecnie rozporządzenia o jakości wód do picia z dnia 19.11.2002 r., wody w opisanym punkcie obserwacyjnym przekraczają również wymagania w zakresie stężeń manganu i żelaza.

W zależności od głębokości występowania GPU, izolacji od powierzchni terenu oraz jakości wód podziemnych, można mówić o różnym stopniu zagrożenia jakości wód podziemnych i odporności poziomu na zanieczyszczenia antropogeniczne (ryc. 2).

Ryc. 2. Stopień zagrożenia i jakość wód podziemnych głównego poziomu użytkowego (GPU) w gminie Korytnica

Na większości omawianego terenu stopień zagrożenia określono jako niski, a w rejonach gdzie za GPU uznano wody poziomu trzeciorzędowego, bądź jakość wód jest bardzo dobra, nie wymagająca uzdatniania – za bardzo niski. Tereny te charakteryzują się dobrą odpornością na zanieczyszczenia antropogeniczne.

Na podstawie analizy opisanych elementów przyrodniczych można stwierdzić, że pod względem zasobowym i jakościowym na terenie gminy występują korzystne warunki hydrogeologiczne. Ochronie wód podziemnych sprzyja także wysoki procent zalesienia, udział terenów ochronnych i prawnie chronionych (rozdz. 5.1.) oraz brak terenów silnie zurbanizowanych i przemysłowych ognisk zanieczyszczeń. Największym antropogenicznym zagrożeniem dla jakości wód podziemnych jest powszechny brak kanalizacji (niekontrolowane ogniska rozproszone), szczególnie na terenach o słabej izolacji GPU.

Możliwości wykorzystania wód geotermalnych

Zasoby wód geotermalnych o znaczeniu przemysłowym związane są na Niżu Polskim z pokrywą skał mezozoicznych. Rozpatrując możliwości wykorzystania tych wód, za najbardziej perspektywiczne uważa się piaskowce dolnej jury (liasu) i dolnej kredy.

Teren gminy Korytnica znajduje się częściowo w obrębie jednego z dwóch subbasenów basenu mezozoicznego, tj. subbasenu grudziądzko – warszawskiego ⁽³⁾.

Zbiornik dolnokredowy w obrębie gminy występuje peryferycznie, na głębokości powyżej 500m ppt osiągając miąższości poniżej 50m. Temperatury w stropie wynoszą ok. 20°C.

Nieco większy zasięg (obejmuje teren całej gminy) ma na tym obszarze zbiornik dolnojurajski, występujący na głębokości 750-1000m p.p.t. Jego miąższości są równie mało znaczące, dochodząc maksymalnie do 100m, z tym, że pokłady wodonośnych piasków nie przekraczają 50m. Temperatury wód złożowych w stropie utworów dolnej jury wynoszą średnio 25-30°C.

Zarówno dolnokredowy, jak i dolnojurajski zbiornik wód geotermalnych w rejonie gminy Korytnica charakteryzuje się dość niskim gradientem geotermicznym, nie przekraczającym wartości 2-3°C/ 100m.

Dostępne zasoby energii geotermalnej w obrębie gminy można oszacować jako nieznaczne. Ilości zakumulowanego ciepła przypadającego na jednostkę powierzchni nie przekraczają 300 GJ/m² osiągając wartości w obrębie gminy ok. 70 GJ/m².

Zasoby energii w powiązaniu z analizą ekonomiczną dowodzą, że obszar gminy Korytnica nie jest perspektywiczny pod względem wykorzystania wód geotermalnych.

Strategia działań

Wg „Polityki ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”, w dziedzinie ochrony wód podziemnych do 2010 roku zadaniem priorytetowym jest zwiększenie skuteczności ochrony zasobów wód podziemnych, zwłaszcza głównych zbiorników tych wód. Wody podziemne powinny być wykorzystywane przede wszystkim dla zaopatrzenia ludności w wodę do picia a ponadto do produkcji żywności i środków farmaceutycznych. Wykorzystywanie wód podziemnych do innych celów powinno być ograniczane i eliminowane. Konieczne jest też monitorowanie stanu ilościowego i jakościowego głównych zbiorników wód podziemnych.

Osiągnięcie na terenie gminy Korytnica celów głównych: zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska oraz racjonalizacja gospodarki wodnej, postawionych w „Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego” wymaga zrealizowania wielu zadań dotyczących rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej, kanalizacyjnej wraz z oczyszczalniami ścieków, jak również wspierania systemów oczyszczania ścieków u użytkowników indywidualnych oraz ograniczenia spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa.

Powyższe wytyczne zostały również wyszczególnione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

4.4. Lasy

Całkowita powierzchnia lasów w gminie Korytnica to 2 714 hektarów, co stanowi 15% powierzchni gminy (stan na 31.12.2003 r.). Dla porównania stopień lesistości w województwie mazowieckim wynosi 22%, a w kraju 28%.

Strukturę własnościową lasów na terenie gminy przedstawiono w tabeli poniżej:

	powierzchnia (ha)	użytki leśne (%)	grunty leśne (ha)				
			ogółem	lasy			grunty zadrzewione
				ogółem	państwowe	prywatne	
GMINA KORYTNICA	18 054	15	2 904	2 714	290	2 424	190
powiat węgrowski	121 918	25	31 306	30 824	10 436	20 388	482
województwo mazowieckie *	35 579	22	793 591	782 863	453 711	329 152	10 728

źródło: Roczne Sprawozdanie Geodezyjne (stan na 31.12.2003), * Rocznik Statystyczny województwa mazowieckiego (stan na rok 2001)

Tabela 14. Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Korytnica.

Większość lasów 2 424 ha (89,31%) należy do indywidualnych gospodarstw rolnych i rolniczych spółdzielni produkcyjnych, a pozostałe 290 ha (10,69%) to lasy państwowe

Obszary leśne gminy Korytnica są nadzorowane przez Nadleśnictwo Łochów. Lasy państwowe przyporządkowane są do obrębu leśnego Węgrów i do Leśnictwa Węgrów. Na terenie gminy lasy są rozproszone i rozdrobnione. Największe kompleksy leśne położone są w zachodniej części gminy, gdzie występują lasy niepaństwowe.

Dla celów hodowlanych wydzielone są drzewostany nasienne, a materiał do nasadzeń produkują szkółki leśne.

Przeciętny wiek drzewostanu w lasach państwowych i niepaństwowych wynosi: 41 – 60 lat (III klasa wieku). W niewielkich ilościach występują drzewostany w IV klasie wieku (61 – 80 lat), sporadycznie występują drzewostany starsze V klasy wieku (81 – 100 lat), brak jest drzewostanów starszych powyżej 100 lat. Przeciętna zasobność to odpowiednio 201 m³/ha w lasach niepaństwowych oraz 106m³/ha w lasach państwowych. Stan zdrowotny i sanitarny lasów w obrębie powiatu węgrowskiego można ocenić jako dobry.

Lasy są elementem zapewniającym równowagę ekologiczną środowiska. Spełniają ważne funkcje: przyrodnicze, gospodarcze i w coraz większym stopniu turystyczne. W zależności m.in. od występującej różnorodności przyrodniczej, zagospodarowania i położenia względem terenów zurbanizowanych, lasy spełniają różne funkcje ochronne.

Lasy ochronne są ostoją zwierząt i roślin chronionych jak też pełnią funkcję glebochronną i wodochronną.

Ze względu na cenne walory przyrodnicze i krajobrazowe niektóre obszary (w tym lasów) na terenie gminy objęte są ochroną ustawową.

W gminie wydzielono szereg pomników przyrody. Pomniki przyrody reprezentowane są głównie przez pojedyncze drzewa oraz aleje i grupy drzew. Gatunki objęte ochroną to: dęby szypułkowe, lipa drobnolistna, wiąz szypułkowy, świerk pospolity, jesiony, graby oraz wiązy. Najokazalszy z nich to dąb szypułkowy o obwodzie do 510 cm i wysokości 28 m. (Charakterystyka terenów chronionych znajduje się w rozdziale 5.1.3.)

Lasy wodochronne obejmują obszary przy ciekach wodnych, tereny okresowo zalewane i o wysokim poziomie wód gruntowych. Ich zadaniem jest utrzymanie zdolności retencyjnych gleb leśnych.

Lasy ochronne to w dużej części lasy znajdujące się w granicach administracyjnych miast i pokrywają się z lasami masowego wypoczynku. Pełnią również funkcje ochronne przed szkodliwym wpływem zanieczyszczeń przemysłowych oraz stanowią tereny atrakcyjne pod względem turystyczno - wypoczynkowym.

Lasy nie objęte ochroną to tzw. **lasy gospodarcze**. Ich podstawowym zadaniem jest produkcja surowca drzewnego.

Dbłość o ochronę przyrody, a zwłaszcza zachowanie jej najcenniejszych elementów stanowi ważny punkt działalności nadleśnictw.

W myśl ustawy z dnia 28.09.1991 r. o lasach (Dz. U. 00.56.679 z późniejszymi zmianami) gospodarka leśna w zakresie urządzenia, zagospodarowania i prowadzenia upraw, prowadzona jest w sposób planowy, w oparciu o **plany urządzenia lasu** lub **uproszczone plany urządzenia lasu**.

Dla terenów lasów państwowych poszczególnych nadleśnictw istnieją odpowiednie plany urządzenia lasu, których ważność kończy się odpowiednio w Leśnictwie Korytnica w 2004 r.⁽³²⁾.

Na terenie gminy Korytnica lasy prywatne, rozdrobnione (o powierzchni do 10 ha), gospodarowane przez właścicieli indywidualnych są administrowane na podstawie uproszczonego planu urządzenia lasu.

Głównym problemem, nad którym koncentruje się działalność Nadleśnictwa Łochów to szeroko rozumiana **ochrona lasu** oraz właściwe **kształtowanie składu gatunkowego** głównie przez nowe zalesienia oraz właściwe i terminowe pielęgnowanie upraw młodnikowych.

Ochrona lasu przed owadami polegająca przede wszystkim na pracach prognostycznych, z obserwacjami brudnicy mniszki na czele. Prowadzi się również zwalczanie ryjkowców oraz zwalczanie szkodników wtórnych na pułapkach klasycznych i na drzewach trocinkowych.

Do ważniejszych problemów związanych ze stanem drzewostanu należy zaliczyć występowanie patogenów grzybowych a w szczególności huby korzeni. Rozprzestrzenianie się tych grzybów ogranicza się poprzez systematyczne usuwanie drzew porażonych, dolesianie luk gatunkami liściastymi oraz infekowanie pni preparatem Pg-IBL.

Kolejnym elementem ochrony lasu jest zabezpieczanie upraw przed zwierzyną. Odchodzi się od chemicznego zabezpieczania sadzonek na korzyść mechanicznej ochrony upraw. Niewielkie obszary są chronione poprzez grodenie żerdziami – np. mrowiska.

W okresie silnych mrozów i wysokiej pokrywy śnieżnej prowadzone jest dokarmianie ptactwa (przy udziale szkół). Wywieszane i konserwowane są także budki lęgowe.

Przykładowe zabiegi wykonywane dla utrzymania dobrego stanu drzewostanów to trzebież, odnowienia, oczyszczenie wczesne, pielęgnacja gleby i niszczenie chwastów, oczyszczanie późne. O rodzaju, kolejności i intensywności wykonywania zabiegów decyduje **każdorazowo aktualny stan drzewostanów**. Zabiegi te są finansowane ze środków własnych nadleśnictw (przykładowo - łączne koszty pielęgnacji lasu w roku 2003 na terenie Nadleśnictwa Łochów wyniosły ponad 207 tys. zł.

Dużym problemem są powstające w ostatnich latach **nielegalne wysypiska śmieci** (głównie w lasach niepaństwowych). W obrębie gminy Korytnica problem ten dotyczy terenów rekreacyjnych oraz przy szlakach komunikacyjnych.

Usuwanie śmieci na terenach lasów państwowych zajmuje się nadleśnictwo (przykładowo sprzątnięcie śmieci na terenie Nadleśnictwa Łochów w roku 2003 kosztowało ogółem 20,7 tys. zł, z czego koszt nadleśnictwa wyniósł 5,7 tys. zł. Akcja sprzątnięcia lasu była dofinansowana jako zadanie zlecone i pozostałe pieniądze pochodziły z funduszu leśnego).

Kłeski żywiołowe będące zagrożeniem dla lasów gminy Korytnica to pożary (patrz rozdział 4.8), wiatrołomy i śniegołomy.

Strategia działań

Zgodnie z „Programem ochrony środowiska województwa mazowieckiego” do roku 2011 planowane jest osiągnięcie na terenie województwa mazowieckiego wskaźnika lesistości 25 %. Stopień lesistości w gminie Korytnica – 15 %.

Wg „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości (aktualizacja 2003), lesistość kraju **do roku 2020** ma wzrosnąć do 30%, stąd w skali długofalowej konieczne staje się podejmowanie działań w celu zwiększenia lesistości również na terenie gminy. Powierzchnia gruntów rolnych przewidziana do zalesienia w latach: 2004 – 2011 (wg w/w Programu) w gminie Korytnica wynosi łącznie **w sektorze niepaństwowym – 423,0 ha**.

Dla potrzeb modelu zwiększenia lesistości kraju, w „Krajowym Programie...” przeprowadzono kategoryzację gmin pod względem ich preferencji zalesieniowych. Poszczególne gminy mają przyznaną określoną liczbę punktów, mówiącą o preferencjach zalesieniowych. W wariantcie III – środowiskowym gmina Korytnica jako jedyna w powiecie węgrowskim otrzymała ponad 15 pkt (15,69) i została zakwalifikowana do grupy o wysokich preferencjach zalesieniowych.

Wielkość dofinansowania (ustanowiona rozporządzeniem Rady nr 2080/92/EWG) jest zależna m.in. od gatunku drzew przewidzianych do nasadzeń.

Wg danych Starostwa Powiatowego w Węgrowie areał obszarów przewidzianych do zalesień na terenie gminy Korytnica nie należących do Lasów Państwowych przedstawia się następująco:

gmina Korytnica	Obszary do zalesienia (ha)		Szacunkowy koszt (tys. zł)	
	2004-2006	2007-2011	2004-2006	2007-2011
	105.0	318.0	168.0	508.8

Tabela 15. Areał i koszt zalesień na terenach niepaństwowych w latach 2004-2006 i 2007-2011

Koszt zalesienia 1ha gruntu wynosi ok. 1600 zł (wg danych Starostwa w Węgrowie 2004 r.). Źródłem finansowania zalesień do 2004r. był fundusz leśny a obecnie będą środki unijne.

Zgodnie z obowiązującym jeszcze „Planem urządzenia lasu za okres 1.01.1995 – 31.12.2004 r.”, na terenie nadleśnictwa Łochów **plany zalesień zostały już wykonane** (w 2003 r. zasadzenia objęły powierzchnię 1,62 ha.; koszt zalesień finansowanych z budżetu państwa wyniósł 5252,13 zł).

Tereny porolne przewidziane do zalesień uwzględniane są w gminnym opracowaniu planistycznym (zgodnie z ustawą z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Strategia działań

Zadania priorytetowe w zakresie ochrony lasów gminy Korytnica to:

- potrzeba wykonania uproszczonych planów urządzenia lasu lub inwentaryzacji dla lasów rozdrobnionych,

- zwiększenie retencji wodnej w lasach przez odpowiednie zapisy w dokumentach planistycznych,
- podjęcie prac nad ustaleniem granicy rolno-leśnej w gminach (wynikająca z Krajowego Programu Zwiększania Lesistości), w celu znalezienia terenów mało przydatnych dla rolnictwa, pod zalesienia,
- przywracanie i utrzymanie wodochronnej i glebochronnej funkcji lasów, poprzez wprowadzenie odpowiednich uzgodnień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- prowadzenie zgodnych z charakterystyką siedliskową nasadzeń,
- podnoszenie naturalnej odporności drzewostanu,
- właściwa profilaktykę- uświadamianie i edukowanie społeczeństwa, ochronę przed pożarem i wandalizmem,
- postulowanie rozszerzenia prawnej ochrony lasu na terenach korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym.

4.5. Powietrze atmosferyczne

Powietrze, jako niezbędny do życia zasobnik tlenu, ma decydujący wpływ na zdrowie człowieka i otaczającą go przyrodę. Z tego też powodu dbałość o dobrą jakość powietrza stanowi jeden z istotniejszych priorytetów w działaniach z zakresu ochrony środowiska.

Badania stężeń zanieczyszczeń w powietrzu powinny być prowadzone dla substancji, określonych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 06.06.2002 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 798), tj. dla: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenków azotu, ozonu, pyłu zawieszonego PM10 (z separacją frakcji 0-10 μm), ołowiu, benzenu i tlenku węgla. Dodatkowe pomiary dotyczą m.in.: siarkowodoru, fenolu, formaldehydu, pyłu reflektometrycznego BS, pyłu całkowitego TSP, toluenu, kadmu i rtęci.

Na terenie gminy Korytnica brak jest stacji pomiarowych zanieczyszczeń powietrza, natomiast w skali powiatu, jakość powietrza atmosferycznego określona na podstawie porównania emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych dla poszczególnych powiatów województwa mazowieckiego (dane GUS), jest oceniana dość wysoko. Obserwuje się tu jedynie podwyższenie zawartości dwutlenku węgla, co jest konsekwencją emisji z kotłowni węglowych oraz zanieczyszczeń komunikacyjnych.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w ramach monitoringu powietrza zajmuje się analizą i gromadzeniem danych dotyczących poziomów stężeń wybranych zanieczyszczeń. Na podstawie otrzymanych pomiarów, WIOŚ dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu ze względu na ochronę zdrowia ludzi, ochronę roślin oraz oddziaływanie transportu, a następnie dokonuje ich klasyfikacji w obrębie powiatu (art. 87, 88, 89 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska -Dz.U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami).

Zgodnie z oceną roczną WIOŚ (2002 r.) opartą na wynikach modelowania i obiektywnych metodach szacowania na podstawie informacji o emisji zanieczyszczeń, powiat węgrowski (w tym gmina Korytnica) jest zakwalifikowany do strefy B, tj. obszarów, na których występują przekroczenia poziomu dopuszczalnego lecz nie przekraczany jest poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji. Zdecydował o tym w głównej mierze poziom pyłu zawieszonego PM10 w niektórych rejonach powiatu. Pozostałe wskaźniki (SO₂, NO₂, CO, ołów, benzen, ozon) zostały zaliczone do klasy strefy A, a więc obszaru, na którym poziom dopuszczalny nie jest przekroczony.

Na stan atmosfery w gminie Korytnica mają wpływ głównie emisje z kotłowni należących do właścicieli zabudowy jednorodzinnej, szkół (niska emisja palenisk domowych, co wiąże się ze zwiększoną emisją związków węgla i siarki).

Aktualnie, na terenie gminy Korytnica znajduje się tylko jeden obiekt posiadający pozwolenie na emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Jest to kotłownia Szkoły Podstawowej w Górkach Grubakach, która opalana jest olejem opałowym. Termin ważności tego pozwolenia mija wraz z końcem 2005 r.

Zgodnie z art.152 ustawy z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) instalacje lub urządzenia, z których emisja nie wymaga pozwolenia, a które mogą negatywnie oddziaływać na środowisko, podlegają zgłoszeniu organowi ochrony środowiska. W okresie 2001-2003r. nie wpłynęło z terenu gminy Korytnica ani jedno takie zgłoszenie.

Analiza dostępnych materiałów wskazuje, że poziom zanieczyszczeń emitowanych przez kotłownie jest ustabilizowany. W okresie 2001-2003r. nie stwierdzono na obszarze gminy żadnych przekroczeń emisji gazów i pyłów (dane WIOŚ). Wzrasta natomiast stopień zagrożenia zanieczyszczeniami komunikacyjnymi poprzez dynamiczny wzrost liczby pojazdów i utrudnioną lokalnie przepustowość dróg. Pogorszenie jakości powietrza atmosferycznego może być

obserwowane w rejonach głównych dróg przebiegających przez teren gminy: drogi krajowej nr 62 (odcinek o długości 2,4 km) i drogi wojewódzkiej nr 637 (odcinek o długości 9,8 km).

Warto również zauważyć, że przy przeważającym zachodnim i południowo- zachodnim kierunku wiatrów, gmina Korytnica narażona jest w pewnym stopniu na napływ zanieczyszczeń z rejonów o wyższej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, jak powiat wołomiński i miński oraz aglomeracja warszawska.

Strategia działań

W ramach dostosowywania polskiego prawa do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej, ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27.04.2001r. wprowadziła nowe zasady oceny, kontroli i kształtowania jakości powietrza. Ustalono nowe dopuszczalne poziomy podstawowych zanieczyszczeń powietrza, takich jak: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenki azotu, tlenek węgla, ozon, benzen, pył zawieszony PM10 oraz ołów w pyłe PM10. W rozporządzeniach Ministra Środowiska z dnia 06.06.2002r. określono dopuszczalne częstotliwości ich przekraczania, marginesy tolerancji dla dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu (na każdy rok do 2010r.) oraz podano alarmowe poziomy dwutlenku azotu, dwutlenku siarki i ozonu, dla których nawet krótkotrwałe przekroczenie może powodować zagrożenie dla zdrowia ludzi. Ponadto określono zasady oceny poziomów substancji w powietrzu.

Zgodnie z ustawą, ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości poprzez:

- utrzymanie poziomów substancji poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach,
- zmniejszenie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych.

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom powinno polegać na ograniczaniu emisji z głównych źródeł:

- procesów technologicznych i palenisk domowych (tzw. niskiej emisji z sektora komunalnego),
- emisji niezorganizowanej ze źródeł mobilnych (zanieczyszczenia komunikacyjne).

Ważnym kierunkiem działań w celu minimalizacji zanieczyszczenia powietrza jest rozwój gazyfikacji. Ponadto, do zadań priorytetowych na terenie gminy Korytnica w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego, należą:

- zamiana kotłowni węglowych i koksowych na kotłownie, w których nośnikiem ciepła jest gaz i olej opałowy, w szkołach w Pniewnikach i Sewerynowie,
- docieplenie budynku Urzędu Gminnego w Korytnicy,
- promowanie wykonywania termoizolacji innych istniejących budynków oraz stosowania tzw. płytkiej geotermii,
- prowadzenie monitoringu zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego,
- ukształtowanie sprawnego lokalnego układu komunikacyjnego dla przemieszczania ludzi i towarów (modernizacja infrastruktury drogowej- drogi wojewódzkiej nr 637 oraz dróg powiatowych wraz z modernizacją mostu w Paplinie na rzece Koryczanka, bezkolizyjne przejazdy, ograniczanie ruchu samochodów ciężarowych w obszarze zabudowy zwartej),
- zadrzewienia nieużytków, nasadzenia drzew wzdłuż szlaków komunikacyjnych.

Powyższe wytyczne zostały uszczegółowione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

4.6. Hałas

Hałas, rozumiany jako każdy uciążliwy, przeszkadzający i szkodliwy dźwięk jest jednym z bardziej istotnych czynników determinujących jakość środowiska. Powszechność występowania hałasu powoduje wiele negatywnych skutków, szczególnie dla jakości życia i zdrowia człowieka. Kumulując się w czasie, może on doprowadzić do częściowej lub całkowitej utraty słuchu, a nawet do poważnych zmian psychosomatycznych.

Na klimat akustyczny gminy Korytnica wpływa przede wszystkim hałas komunikacyjny. Ze względu na rolniczy charakter gminy, nie ma tu praktycznie zagrożenia hałasem przemysłowym. Lokalnie, na pogorszenie klimatu akustycznego może wpływać emisja dźwięku z różnych zakładów typu: stolarnie i warsztaty samochodowe. W ostatnich latach (okres 2001-2003 r.) nie zanotowano jednak żadnych przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenie gminy (dane: WIOŚ).

Na poziom hałasu transportowego mają wpływ czynniki związane z warunkami ruchu, parametrami drogi oraz rodzajem pojazdów.

W obrębie gminy Korytnica, najbardziej zagrożone pod tym względem są tereny położone wzdłuż drogi krajowej nr 62 (odcinek o długości 2,4 km) oraz drogi wojewódzkiej nr 637 (odcinek o długości 9,8 km). Nie zadowalający stan drogi wojewódzkiej (cały odcinek w obrębie gminy do modernizacji), a także dróg powiatowych (łącznie 73,6 km w obrębie gminy) w połączeniu ze wzmożonym ruchem samochodów, szczególnie ciężarowych, również może wpłynąć na pogorszenie klimatu akustycznego.

W obrębie gminy Korytnica nie prowadzi się badań uciążliwości komunikacyjnej.

Strategia działań

Na obszarach o korzystnej sytuacji akustycznej jak gmina Korytnica, należy podejmować przede wszystkim *działania prewencyjne* celem niedopuszczenia do pogorszenia parametrów hałasu. Należy przy tym stosować metody planistyczne poprzez wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących ochrony przed hałasem, a także poprzez wyznaczanie stref ograniczonego użytkowania wokół szlaków komunikacyjnych i innych obiektów, gdzie przekraczane są progowe wartości poziomu hałasu, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 09.01.2002r. (Dz. U. 02.8.81 z 31.01.2002r).

Ograniczenie istniejącego hałasu polega w głównej mierze na *wyciszeniu jego źródeł*, a więc np. na modernizacji technologii w przemyśle celem zmniejszenia hałaśliwości wytwarzanych wyrobów. Dopiero w przypadkach trudności technicznych w wyciszeniu źródeł hałasu należy podejmować prace ograniczające rozprzestrzenianie się ponadnormatywnych dźwięków. W takiej sytuacji wykonuje się osłony i ekrany akustyczne (w tym ekrany wykorzystujące zieleń wysoką i niską) lub dokonuje się zmian konstrukcyjnych w obiektach pozostających w strefie oddziaływania źródeł hałasu.

W zakresie budowy ekranów akustycznych podstawą kompleksowego rozwiązania problemu powinno być opracowanie programu operacyjnego. Do 2006 r. mają zostać sporządzone wytyczne określające sposób i metodykę wykonania tych programów.

Ponadto, dynamiczny rozwój ruchu kołowego stwarza konieczność *modernizacji istniejącej sieci drogowej* poprzez przebudowę nawierzchni dróg, wzmocnienie konstrukcji,

korektę luków itp. Do istotnych zadań na terenie gminy należy modernizacja drogi wojewódzkiej nr 637 o długości 9,8 km. Przedsięwzięcie to należy zrealizować w latach 2005-2007.

Pożądany kierunek działań stanowi również sukcesywne ograniczanie ruchu samochodów ciężarowych w obszarze zwartej zabudowy. Należy ponadto wyznaczyć strefy z ruchem uspokojonym na terenie osiedli z zabudową wielorodzinną.

Istotnym zadaniem jest prowadzenie *monitoringu hałasu*. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 23.01.2003r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii przez zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem, portem (Dz. U.03.35.308 z dnia 28 lutego 2003 r.) dla dróg krajowych oraz wojewódzkich należy wykonywać okresowe pomiary poziomu hałasu co 5 lat w okresie wykonywania generalnego pomiaru ruchu. Natomiast pojedyncze przejawy hałasu przemysłowego należy kontrolować w oparciu o ustawę z dnia 20.07.1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska i ustawę z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami).

Wytyczne dotyczące ochrony przed hałasem zostały wyszczególnione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

4.7. Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące

Promieniowanie niejonizujące uważa się obecnie za jedno z poważniejszych zanieczyszczeń środowiska. Powstaje ono w wyniku działania zespołów sieci i urządzeń elektrycznych będących w powszechnym użyciu (kuchenki mikrofalowe, telefony komórkowe, komputery, telewizory, lodówki itp.), urządzeń elektromedycznych do badań diagnostycznych i zabiegów fizykochemicznych, jak również stacji nadawczych, urządzeń energetycznych, telekomunikacyjnych, radiolokacyjnych i radionawigacyjnych. Obejmuje ono pola elektromagnetyczne w zakresie 0-300 GHz.

Negatywny wpływ energii elektromagnetycznej przejawia się tak zwanym efektem termicznym, co może powodować zmiany biologiczne (np. zmianę właściwości koloidalnych w tkankach), a nawet doprowadzić do śmierci termicznej. Pole elektromagnetyczne wytwarzane przez silne źródło niekorzystnie zmienia warunki bytowania człowieka, wpływa na przebieg

procesów życiowych i może powodować wystąpienie zaburzeń m.in. funkcji ośrodkowego układu nerwowego, narządów słuchu i wzroku.

Do najważniejszych czynników mających wpływ na oddziaływanie promieniowania elektromagnetycznego na zdrowie człowieka (tzw. parametrów pola) należą: odległość od źródła promieniowania, natężenie pola elektromagnetycznego i czas przebywania w tym polu (tzw. czas ekspozycji).

Pola elektromagnetyczne w przeciwieństwie do wielu fizycznych czynników środowiska, jak np. hałas, nie są z reguły rejestrowane przez zmysły człowieka, co pomniejsza świadomość występującego w związku z nimi zagrożenia.

Ponadto, brak jest stałego monitoringu w zakresie elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego, co uniemożliwia ocenę stopnia zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego wokół obiektów i urządzeń będących jego źródłem.

Zgodnie z art. 123, 124 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) Wojewódzki inspektor ochrony środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska powinien prowadzić okresowe badania kontrolne poziomów pól elektromagnetycznych oraz aktualizować corocznie rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

Szczegóły dotyczące ochrony przed promieniowaniem oraz jego dopuszczalnych poziomów określa Rozporządzenie Ministra OŚZNiL z dnia 11.08.98 r. (Dz.U.98.107.676 z dnia 20 sierpnia 1998 r).

Główne źródła pól elektromagnetycznych stanowią:

- linie elektroenergetyczne,
- obiekty radiokomunikacyjne (stacje nadawcze radiowe i telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowych itp.)
- stacje radiolokacyjne.

Przez teren gminy Korytnica przebiegają ważne linie energetyczne wysokiego, średniego i niskiego napięcia o charakterze tranzytowym:

- linie przesyłowe wysokiego napięcia: **220kV**- o długości ok. 3km, biegnąca wzdłuż zachodniej granicy gminy i **400kV**- o długości 14,5 km, przechodząca centralnie przez teren gminy (fot. 5),

- linie przesyłowe średniego (15 kV) i niskiego (0,4kV) napięcia.

Z punktu widzenia ochrony środowiska znaczenie mają linie i stacje elektroenergetyczne o napięciach znamionowych równych co najmniej 110kV i wyższych.

Fot. 5 : Linia energetyczna wysokiego napięcia 400kV w miejscowości Zakrzew

Ponadto, na terenie gminy znajdują się punktowe źródła promieniowania niejonizującego.

Są to stacje bazowe telefonii komórkowej w miejscowościach: Zakrzew i Paplin. W najbliższych latach planuje się budowę kolejnych masztów antenowych (wydane pozwolenia na budowę w Korytnicy, Pniewnikach i Leśnikach).

Na terenie gminy zarejestrowano także urządzenia o niewielkiej mocy promieniowania, będące w dyspozycji straży pożarnej, na które składają się:

- dwie dookólne anteny stacjonarne zainstalowane na dachach budynków w: Korytnicy i Rabianach, obydwie na wysokości 10m n.p.t. Całkowita równoważna moc promieniowania w obu przypadkach wynosi 10W;
- cztery dookólne anteny przewożne zainstalowane na samochodach strażackich należących do Ochotniczej Straży Pożarnej w: Korytnicy, Kątach, Rabianach i Woli Korytnickiej, na wysokości 3,5m, każda o mocy promieniowania 10W;
- trzy dookólne anteny przenośne należące do Ochotniczej Straży Pożarnej w Korytnicy (2 szt) i Ochotniczej Straży Pożarnej w Rabianach, o mocy promieniowania równej 2W każda.

Zgodnie z art. 20 i 21 ustawy z dnia 27.07.2001r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 100, poz. 1085) emitowanie pól elektromagnetycznych z urządzeń istniejących wymaga uzyskania pozwolenia w terminie do 31 grudnia 2005 r, z tym że prowadzący może uzyskać pozwolenie (za wyjątkiem zintegrowanego) pomimo niespełniania wymagań wynikających ze standardów emisyjnych, jeśli wykáže, że wymagania te zostaną spełnione do 1 stycznia 2006 r.

Strategia działań

Wprowadzenie *monitoringu źródeł promieniowania elektromagnetycznego*, zgodnie z uchwalonym „Programem ochrony środowiska województwa mazowieckiego”, stanowi jedno z zadań, które należy zrealizować w latach: 2003-2011.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 01.10.2002 r. (Dz. U. Nr 176, poz. 1453) w sprawie udostępniania informacji o środowisku, do 1 kwietnia 2006 r. powinna zostać utworzona *elektroniczna baza danych* dostępna za pośrednictwem publicznej sieci telekomunikacyjnej, zawierająca wyniki pomiarów okresowych badań kontrolnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól.

Na poziomie gminy, w celu zapewnienia skutecznej ochrony ludności przed działaniem promieniowania elektromagnetycznego, w ramach polityki długofalowej, należy podejmować *działania prewencyjne* wykorzystując przede wszystkim metody planistyczne. Do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy wprowadzać zapisy dotyczące ochrony przed promieniowaniem niejonizującym, w szczególności obszarów ograniczonego użytkowania wokół urządzeń je emitujących, wszędzie tam gdzie zarejestrowane zostanie przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania.

Należy ponadto prowadzić przemyślaną politykę lokalizacyjną dotyczącą nowych obiektów, w szczególności obiektów telefonii komórkowej (ze względu na postępujący rozwój tej dziedziny), które zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24.09.2002 r. (Dz.U.02.179.1490) mogą w znaczący sposób oddziaływać na środowisko.

4.8. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Pojęcie nadzwyczajne zagrożenie środowiska (NZŚ) zdefiniowane jest w art. 104 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U.94.49.196), jako zagrożenie spowodowane gwałtownym zdarzeniem, nie będącym klęską żywiołową, które może wywołać znaczne zniszczenie środowiska lub pogorszenie jego stanu, stwarzające powszechne niebezpieczeństwo dla ludzi i środowiska.

W ustawie z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U.91.77.335 z dnia 29 sierpnia 1991r) określone zostały jej obowiązki w zakresie spraw związanych z nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska jako inicjowanie działań tworzących warunki zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska oraz usuwanie ich skutków i przywracanie środowiska do stanu właściwego. Zadania Inspekcji w tym zakresie to:

- przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska (kontrole przedsiębiorstw, których działalność może stanowić przyczynę powstania NZŚ, badanie przyczyn powstania nadzwyczajnych zagrożeń i sposoby likwidacji skutków, szkolenia pracowników administracji publicznej i przedsiębiorstw),
- podejmowanie działań w przypadku wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska,
- prowadzenie rejestru nadzwyczajnych zagrożeń środowiska oraz dokonywanie ocen szkód powstałych w wyniku zaistnienia NZŚ.

Ponadto organy Inspekcji współdziałają w akcji zwalczania NZŚ z organami właściwymi do jej prowadzenia, czyli Państwową Strażą Pożarną i policją oraz prowadzą nadzór nad usuwaniem skutków NZŚ.

Na terenie gminy Korytnica występuje ryzyko zaistnienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, które mogą być zarówno wynikiem katastrof wywołanych przez siły natury, jak również przez awarie infrastruktury technicznej.

Zagrożenia naturalne

Zagrożenia będące następstwem katastrofy naturalnej obejmują na omawianym obszarze przede wszystkim zagrożenia pożarowe i w niewielkim stopniu- powodziowe.

Powodzie nie stanowią na omawianym obszarze dużego zagrożenia. Sieć hydrograficzną gminy Korytnica tworzy rzeka Liwiec, stanowiąca północno-wschodnią granicę gminy na odcinku 10,15 km, wraz z mniejszymi dopływami (Czerwonka Liwska, Mikosz, Wąsosz). Rzeki te mogą powodować lokalne podtopienia w następstwie roztopów wiosennych bądź po ulewnych deszczach. Dla przykładu, w 1986 r. po oberwaniu chmury na terenie gminy Korytnica, gwałtowny przybór wód niewielkiego ciekę spowodował podmycia i przenoszenia zabudowań, betonowego mostu oraz rozmycie drogi asfaltowej poprzez utworzenie koryta szerokości ok. 70 m.

Zadania bieżące dotyczące ochrony przeciwpowodziowej na terenie gminy Korytnica obejmują konserwację cieków: odmulanie, koszenie roślinności oraz remont budowli piętrzących.

Obszary bezpośredniego lub pośredniego zagrożenia powodzią są określane w drodze rozporządzenia i na terenach tych zabrania się wykonywania czynności mogących utrudnić ochronę przeciwpowodziową, zgodnie z art. 83-85 ustawy z dnia 18.07.2001r. Prawo wodne (Dz. U. Nr115, poz.1229). Są one uwzględniane w wojewódzkich i gminnych opracowaniach planistycznych.

Obszar gminy Korytnica jest w dużym stopniu zagrożony wystąpieniem **pożarów**, pomimo że charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem lesistości w powiecie (15%). Zagrożenie to dotyczy w głównej mierze miejscowości o zwartej zabudowie o palnej konstrukcji i niewystarczającej ilości wody do celów gaśniczych. Zwarta zabudowa oraz układ wąskich uliczek powoduje bowiem znaczne utrudnienie lub brak możliwości manewrowania pojazdami straży pożarnej. Do miejscowości o szczególnie niebezpiecznych warunkach pożarowych, które wynikają między innymi ze zwartej zabudowy o palnej konstrukcji, gdzie budynki gospodarcze tworzą ciągi bez przerw o długości ponad 300m oraz niewystarczającej ilości wody do celów gaśniczych, zalicza się miejscowość Jaczew.

Gmina Korytnica charakteryzuje się dość dużą liczbą indywidualnych gospodarstw rolnych (1 371) i plasuje się pod tym względem na drugim miejscu w powiecie (po gminie Łochów). Duża liczba obiektów gospodarczych (stodoły, obory) wiąże się z dużą ilością materiałów łatwo zapalnych, jak słoma i siano. Dodatkowym czynnikiem zwiększającym ryzyko wystąpienia pożaru jest nieodpowiednie posługiwanie się urządzeniami elektrycznymi, używanie prowizorycznych punktów oświetleniowych i gniazd zasilających. Czynnikiem zwiększającym

zagrożenie pożarowe są również: rozwój infrastruktury oraz starzenie się instalacji elektrycznych na wsiach.

Jak wcześniej wspomniano, gmina Korytnica, położona na terenie Nadleśnictwa Łochów, charakteryzuje się małą ilością użytków leśnych. Brak tu większych kompleksów w obrębie Lasów Państwowych. Natomiast wyodrębniono na tym terenie 3 kompleksy leśne o powierzchni powyżej 100 ha, charakteryzujące się wysokim stopniem zagrożenia pożarowego, należące do Obwodu Nadzorczego Lasów Niepaństwowych Korytnica. Są to:

- Obwód Kupce- Maksymilianów, o powierzchni 336ha,
- Obwód Świętochów Nowy, o powierzchni 305ha,
- obszar o nazwie zwyczajowej Paplin, o powierzchni 424ha.

Obszary te zakwalifikowano ogólnie do I kategorii zagrożenia pożarowego.

Lokalnie zagrożenie pożarowe może wystąpić w suchych siedliskach lasu, na których brak jest podszytów z gatunków liściastych utrudniających rozprzestrzenianie się ognia w lesie. Ponadto, ryzyko pożaru istnieje również w rejonach penetrowanych przez ludność (gęsta sieć dróg lokalnych, działki rekreacyjno- letniskowe).

Szczególnie zagrożone są tereny lasów niepaństwowych obejmujące największe w tym rejonie kompleksy leśne. Dominującym drzewostanem w tych lasach jest sosna charakteryzująca się wysoką palnością. Ponadto, stan zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa, zgodnie z opinią Państwowej Straży Pożarnej, jest niedostateczny. Zagrożenie powoduje brak prowadzenia prac pielęgnacyjnych. Duży problem stanowi zaleganie dużych ilości gałęzi i podsuszu, a także brak pasów przeciwpożarowych w stanie zmineralizowanym. Niekorzystne czynniki stanowią również: zły stan dróg dojazdowych, niewystarczająca ilość zasobów wodnych do celów gaśniczych, a także niepełne oznakowanie tablicami informacyjnymi i ostrzegawczymi, dotyczącymi bezpieczeństwa pożarowego. Jednym z bardziej zagrożonych terenów w obrębie lasów prywatnych jest Obwód Nadzorczy Korytnica.

Ryzyko wystąpienia pożaru występuje też na obszarze wzdłuż dwóch nitek rurociągu przesyłowego ropy naftowej PERN „Przyjaźń”, który przechodzi przez południową część gminy odcinkiem o długości ponad 10 km.

Ponadto, występujące okresowo susze powodują zwiększenie się palności lasów. Przeciętna powierzchnia spalonego lasu jest zazwyczaj niewielka, lecz systematycznie wzrasta liczba pożarów.

Należy również zauważyć, że w związku z dużą ilością nieużytków, poważne zagrożenie stwarzają pożary traw, które niejednokrotnie przenoszą się na budynki i obszary leśne. Niepokojącym jest fakt, iż liczba ich, według danych Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Węgrowie, wzrasta z roku na rok.

Statystycznie najwięcej pożarów powstaje w wyniku nieumyślnego zaprószenia ognia oraz coraz częściej przyczyną pożaru jest podpalenie. Zagrożenie to nasila się w okresie wiosennym i letnim (kwiecień- październik).

W ostatnim okresie, pod względem liczby pożarów, sytuacja gminy Korytnica przedstawia się dość korzystnie na tle powiatu. W roku 2003, na 140 zdarzeń zarejestrowanych w całym powiecie węgrowskim, w gminie Korytnica zanotowano tylko trzy pożary.

Zagrożenia cywilizacyjne

Wystąpienie tego rodzaju zagrożenia na terenie gminy Korytnica może być związane z transportem niebezpiecznych substancji, a także z awarią techniczną rurociągu przesyłowego ropy naftowej. Zagrożenie mogą powodować również obiekty, które magazynują niebezpieczne substancje.

Należy zauważyć, że w obrębie gminy nie znajdują się tzw. zakłady o zwiększonym ryzyku i o dużym ryzyku, a więc zakłady stwarzające ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, zgodnie z klasyfikacjami dyrektywy Rady Unii Europejskiej SEVESO II, które znalazły swoje odzwierciedlenie w ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz.627 z późniejszymi zmianami) i w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 09.04.2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych... (Dz.U.02.58.535).

Jedno z zagrożeń dla środowiska w obrębie gminy Korytnica może być związane z **przewozem niebezpiecznych substancji** do zakładów na terenie powiatu (głównie „HOCHLAND Polska Sp. z o.o.”) oraz tranzytem. Dotyczy to głównie rejonów położonych wzdłuż drogi krajowej nr 62 (odcinek o długości 2,4 km) oraz drogi wojewódzkiej nr 637 (odcinek o długości 9,8 km). Transportowane są substancje typu: kwas fosforowy, kwas azotowy, propan-butan, żywica P-2, amoniak, chlor, benzyna i inne paliwa.

Do poważniejszych zdarzeń, które miały związek z przewozem materiałów niebezpiecznych należy wypadek cysterny z propan-butanem w miejscowości Pniewnik, w grudniu 2003r.

Najgroźniejszym skutkiem awarii **ropociągu** może być zanieczyszczenie gruntu, wód powierzchniowych oraz wód podziemnych, szczególnie jeśli nastąpi w pobliżu studni wierconych (w obrębie obszaru spływu wody podziemnej do ujęcia) eksploatujących poziom wodonośny pozostający bez izolacji od powierzchni terenu. Zanieczyszczenie produktami ropopochodnymi gruntu i wód podziemnych powoduje długotrwałe skutki, jest ciężko usuwalne i wymaga bardzo kosztownej rekultywacji.

Awaria może być wywołana rozszczelnieniem instalacji przesyłowej, co jest szczególnie niebezpieczne w miejscach gdzie rurociąg przechodzi pod rzekami, rowami melioracyjnymi lub w miejscach gdzie obserwuje się większe wahania zwierciadła wód gruntowych. W przypadku awarii rurociągu najbardziej zagrożone są Wielądkki, a także wody Liwca od miejsca przejścia rurociągu pod dnem rzeki i pośrednio wody Bugu.

Warto zauważyć, że nie występuje tu praktycznie zagrożenie mechanicznego uszkodzenia instalacji w wyniku kradzieży, ze względu na brak bezpośredniej przydatności do użytku prowadzonej ropy (postać surowa, zanieczyszczona).

Do lokalnego skażenia może również dojść w pobliżu **stacji paliw**, gdzie są gromadzone znaczne ilości etyliny i oleju napędowego. Na terenie gminy znajduje się jedna stacja paliw, zlokalizowana w Korytnicy, na terenie której ciecze palne są magazynowane w zbiornikach podziemnych, w ilości 22,5 t. Ponadto, składowane tam gaz propan- butan w zbiornikach naziemnych (2,43 t) i w butlach 11 kg (0,44 t), co stwarza zagrożenie pożarowe.

Strategia działań

W celu zapewnienia skutecznej ochrony ludności i środowiska przed nadzwyczajnymi zagrożeniami, należy prowadzić następujące działania:

- uzupełnienie uproszczonego planu urządzenia lasu o część dotyczącą ochrony przeciwpożarowej, zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z dnia 28.12.1998r. (Dz.U.99.3.16 z 15.01.1999 r),
- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu,
- uporządkowanie leśnych dróg przeciwpożarowych (szczególnie w obrębie lasów niepaństwowych),
- uzupełnienie oznakowania terenów leśnych (wjazdy do lasu, parkingi leśne) tablicami informacyjno- ostrzegawczymi dotyczącymi bezpieczeństwa pożarowego, numerów dróg.

System prewencji, wykrywania i gaszenia pożarów polega na prowadzeniu działalności propagandowej, a więc wywieszaniu tablic informacyjnych i ostrzegawczych, właściwym utrzymaniu pasów przeciwpożarowych (w stanie zmineralizowanym) i terenów przyległych do dróg publicznych na odległość 50 m od drogi, przez okres zagrożenia pożarowego (t.j. w miesiącach: kwiecień- październik). Podstawą systemu wykrywania pożarów jest obserwacja prowadzona z wież pożarowych, a uzupełnieniem są patrole lotnicze. W okresie utrzymywania się III stopnia zagrożenia, Nadleśniczy wprowadza zakaz wstępu do lasu.

Ponadto, należy prowadzić następujące działania:

- promowanie obszarów bezpiecznych ekologicznie (wolnych od zagrożeń),
- działania prewencyjne celem zminimalizowania ryzyka wystąpienia niekontrolowanego wycieku ropy naftowej (program prewencyjno- operacyjny),
- przeprowadzanie czynności kontrolno- rozpoznawczych: kontrola instalacji, monitoring komputerowy,
- budowa systemu ratownictwa ekologiczno- chemicznego (m.in. szkolenia jednostek operacyjnych, zapewnienie specjalistycznego sprzętu),
- przeprowadzanie okresowych kontroli, weryfikowanie wyników raportu bezpieczeństwa, sporządzanie i okresowe weryfikowanie planu operacyjno- ratowniczego przez użytkowników instalacji mogących spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska, zgodnie z art. 105 b ustawy o ochronie środowiska i kształtowaniu środowiska (Dz.U.94.49.196)

5. ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO TERENU

5.1. Obszary ochrony

Jednym z podstawowych narzędzi zarządzania środowiskiem oraz integrowania ze sobą zamierzeń i działań w różnych dziedzinach gospodarki jest system planowania przestrzennego. Dotychczasowe stosowanie polityki ekologicznej w planowaniu przestrzennym doprowadziło do powstania terenów i obiektów pozostających pod różnego rodzaju ochroną. Są to m.in. strefy ochrony ujęć i zbiorników wód, tereny zagrożone powodzią, obszary objęte ochroną prawną ze względu na cenne walory przyrodnicze (parki krajobrazowe i rezerваты, użytki ekologiczne),

strefy ograniczonego użytkowania, które po ustanowieniu zostają wprowadzone do planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

5.1.1. Obszary ochrony wód powierzchniowych

W ustawie z dnia 18.07.2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229) określone zostały szczegółowe zasady kształtowania i ochrony zasobów wodnych oraz gospodarowania wodami.

W województwie mazowieckim występuje deficyt wód powierzchniowych, co jest spowodowane m.in. nieprzestrzeganiem gospodarowania wodą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Naturalna retencja gruntowa jest zmniejszana np. przez prowadzenie wylesień lub doprowadzenie do degradacji drzewostanu a także osuszanie terenów podmokłych-bagien, torfowisk czy użytków rolnych.

Na terenie gminy Korytnica brak jest powierzchniowych ujęć wód podziemnych oraz stref ich ochrony.

5.1.2. Obszary ochrony wód podziemnych

Teren gminy Korytnica położony jest w obrębie występowania głównych zbiorników wód podziemnych w utworach trzeciorzędowych Subniecka warszawska GZWP 215 oraz jego części centralnej Subniecka warszawska (część centralna) GZWP 215 A.

Zbiorniki te powinny być objęte ochroną aby wody podziemne nie ulegały degradacji ilościowej i jakościowej. GZWP 215 obejmuje rozległy obszar (nieckę mazowiecką), ale charakteryzuje się słabą odnawialnością zasobów wody a więc wysokość eksploatacji jest ograniczona. W latach 50-tych i 60-tych zbiornik ten był intensywnie eksploatowany (szczególnie w Warszawie) co doprowadziło do wytworzenia się regionalnego leja depresji. Z tego względu na podstawie rozporządzenia b. Wojewody Warszawskiego przez następne 30 lat był zbiornikiem chronionym. Ochrona polegała przede wszystkim na administracyjnym limitowaniu budowy ujęć wody. Obecnie poziom eksploatacji obniżył się a lej depresyjny został na przeważającym obszarze wypełniony.

Warunki występowania wód w zbiorniku GZWP 215A nie wymuszają stosowania specjalnych form ochrony na terenie gminy Korytnica.

Prawny obszar ochrony zbiornika wód podziemnych ustanawia dyrektor RZGW na podstawie planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Szczegółowy zakres i tryb opracowywania takiego planu powinien być określony w rozporządzeniu, którego wydanie przewiduje art. 121 Prawa wodnego. Rozporządzenie takie dotychczas nie ukazało się. Brak jest więc podstaw prawnych do ustanowienia terenu ochrony zbiornika.

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza stanowi również podstawę do opracowywania warunków korzystania z wód dorzecza. Nie ma więc również podstaw do realizowania (wydawania określonych decyzji lub pozwoleń) ochrony wód w skali zlewniowej, odpowiedniej dla bilansowania zasobów wód podziemnych i powierzchniowych.

Ustawa z dn. 18.07.2001 r. Prawo wodne (Dz. U. nr 115 poz. 1229- art. 51) przewiduje możliwość ustanowienia terenów ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wód podziemnych. Zakazy, nakazy oraz ograniczenia w sposobie gospodarowania na takich obszarach określone zostały w Prawie wodnym (art. 53, 54).

Wg Map hydrogeologicznych Polski w skali 1: 50 000 ^(24 - 27), jedynie wokół dwóch ujęć wód podziemnych na terenie powiatu – w Lipkach Starych i w Ostrówku zostały ustanowione strefy ochrony pośredniej zewnętrznej (na zasadach obowiązujących w latach poprzednich). Zaleca się wykonanie dokumentacji hydrogeologicznych i analizę potrzeby ustanowienia obszarów ochrony zgodnie z obowiązującymi przepisami. Jest to szczególnie wskazane wokół dużych ujęć wody (np. studni zasilających wodociąg).

Obszary bezpośredniej i pośredniej ochrony ujęć są wprowadzane do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

5.1.3. Ochrona przyrody

Gmina Korytnica tylko w jej północnej części charakteryzuje się dużą zmiennością krajobrazów i znacznymi obszarami o wysokiej wartości przyrodniczej. Naturalnym bogactwem są tereny doliny rzeki Liwiec stanowiącej korytarz ekologiczny o randze krajowej. Prawnie ustanowione formy ochrony przyrody na terenie gminy Korytnica przedstawione są w tabeli nr 16.

	Formy ochrony						
	Parki Krajobrazowe ^{1/}			Rezerваты przyrody ^{2/}		Użytki ekologiczne ^{2/}	Pomniki przyrody ^{2/}
	park (ha)	otulina (ha)	razem (ha)	ilość	(ha)	(ha)	ilość
gmina Korytnica	-	100	100	-	-	-	13
powiat węgrowski	37 175	10 985	48 160	6	590,67	120,3	181
województwo mazowieckie	173 297*	112 415*	285 712*	174*	17 627,70*	1 622*	4 072*

źródła: ^{1/} dane Dyrekcji NPK, ^{2/} Roczne Sprawozdanie Geodezyjne (stan na 31.12.2003),
* Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002r. (IOŚ 2003)

Tabela 16. Formy ochrony przyrody

Obszar gminy Korytnica o powierzchni 100 ha został objęty ochroną w formie otuliny Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Bogata i zróżnicowana flora gminy Korytnica liczy około 568 gatunków roślin naczyniowych, w tym 6 gatunków objętych ochroną całkowitą (komosa murawa, komosa wielonasienna, konitrut lekarski, czarcikęsik Kluka, wiechlina odległokłosa, jeżogłówka najmniejsza), 7 gatunków podlegających ochronie częściowej oraz 16 zaliczanych do rzadkich.

O bardzo wysokich walorach faunistycznych decydują zespoły lęgowe ptaków zasiedlające tereny doliny Liwca i Bełcząca. Na terenie gminy Korytnica zanotowano występowanie 104 gatunków ptaków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych w tym 4 gatunków zaliczanych do grupy silnie zagrożonych (siewaczka rzeczna, przepiórka, żuraw i dzięcioł syryjski)

Szczegółowe opisy wprowadzonej na terenie gminy ochrony gatunkowej roślin i zwierząt znajdują się w dokumentach gminnych (m. in. strategia i studium uwarunkowań gminy Korytnica), oraz stronach internetowych (np. Nadleśnictwa Łochów oraz stronach gminy i powiatu węgrowskiego).

Na terenie gminy wyodrębniono ponadto strefę szczególnej ochrony ekologicznej, decydującą o ciągłości powiązań przyrodniczych (krajowa sieć Ekologiczna EKONET – Polska).

W dolinie Bugu wyróżniono **międzynarodowy obszar węzłowy (24 M – Dolina Dolnego Bugu)** a na znacznej przestrzeni doliny Liwca **krajowy obszar węzłowy (13 K - siedlecki)**.

Rozprzestrzenianiu się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi – wzdłuż dolin rzecznych i głównych kompleksów leśnych służą **korytarze ekologiczne**. Fragmenty gminy Korytnica należą do korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym (**45k – Dolina Liwca**), który łączy obszar węzłowy Doliny Dolnego Bugu z obszarem siedleckim. Korytarzem tym jest dolina rzeki Liwiec, **dotychczas nie objęta ochroną prawną**.

Dolina Liwca w pełni zasługuje na objęcie ochroną w formie parku krajobrazowego. Koncepcja jego utworzenia została przyjęta w 1999 r. w „Studium zagospodarowania przestrzennego woj. siedleckiego”, gdzie wstępnie zostały wyznaczone granice przyszłego parku. Dokładne wyznaczenie granic oraz powierzchni parku i jego otuliny będzie możliwe podczas sporządzania dokumentacji parku.

Pomniki przyrody są prawnie chronionymi pojedynczymi tworamii przyrody ożywionej i nieożywionej, o szczególnej wartości naukowej, kulturowej i historycznej.

Na terenie gminy ochroną objętych zostało 13 pomników przyrody (tab. 20). W przeważającej większości są to pojedyncze drzewa oraz grupy drzew (przeważnie dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, świerk pospolity, jesion, grab i wiąz (tab. 21). Ochroną objęte są także aleje wysadzone drzewami jedno i wielogatunkowymi.

	Pomniki przyrody					
	ogółem	pojedyncze drzewa	grupy drzew	aleje drzew	głazy narzutowe	inne
gmina Korytnica	13	9	2	2	-	-
powiat węgrowski	181	135	27	11	6	2

Tabela 17. Zestawienie pomników przyrody na terenie gminy Korytnica

Rejestr pomników przyrody prowadzi starosta a ich lista znajduje się w urzędzie gminy Korytnica oraz w Nadleśnictwie Łochów (tab. 17).

L.p.	Nr w rejestrze powiatu węgrowskiego	Lokalizacja	Gatunek drzewa	Liczba okazów [szt.]	Obwód na wysokości 1,3 m w [cm] / wysokość
1	1 K	Paplin	dąb szypułkowy	1	350 / wys. 23 m
2	2 K	Paplin	dąb szypułkowy	1	403 / wys. 24 m
3	3 K	Paplin	dąb szypułkowy	1	340 / wys. 28 m
4	4 K	Paplin	wiąz szypułkowy	3	360, 246, 260 / wys. 26 m
5	5 K	Nowy Świętochów	dąb szypułkowy	1	510 / wys. 28 m
6	6 K	Pniewnik	lipa drobnolistna	1	310 / wys. 18 m
7	7 K	Pniewnik	lipa drobnolistna	1	345 / wys. 18 m
8	8 K	Wola Korytnicka	lipa drobnolistna	155	45-280 / wys. 15 m
9	9 K	Paplin	świerk pospolity	1	251 / wys. 40 m
10	10 K	Paplin	dąb szypułkowy	1	287 / wys. 35 m
11	11 K	Paplin	jesion wyniosły	3	289, 235, 264 / wys. 40 m
12	12 K	Paplin	wiąz szypułkowy	7	145-330 / wys. 20-25 m
			lipa drobnolistna	21	105-225 / wys. 15-22 m
			jesion wyniosły	1	160 / wys. 22 m
			grab pospolity	7	85-150 / wys. 15-20 m
13	13 K	Turna	dąb szypułkowy	1	370 / wys. 33 m

Tabela 18. Pomniki przyrody na terenie gminy Korytnica (stan na 2004)

Pomniki przyrody podlegają konserwacji w ramach działań podejmowanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. W najbliższych planach (wiosną 2004 r.) jest przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych i konserwacji niektórych pomników przyrody.

Walory przyrodnicze i mała degradacja środowiska pozwoliły na zaliczenie **całej gminy Korytnica** w poczet funkcjonującego na obszarze województw mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego obszaru „**Zielone Płuca Polski**”. Tereny w dolinie rzek Liwiec są fenomenem przyrodniczym w skali europejskiej (pod względem zachowania łąk z niepowtarzalną florą, fauną i pięknym krajobrazem).

Porozumienie Zielone Płuca Polski zawarte zostało przez regionalne władze administracyjne i samorządowe, a także organizacje ekologiczne i Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. W roli głównego administratora i koordynatora idei ZPP występuje Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska. Niezwykle ważnym kierunkiem działania Biura Porozumienia ZPP jest edukacja społeczeństwa i promocja idei ekorozwoju.

Popularyzacji gospodarki ekologicznej służy **Znak Promocyjny Zielone Płuca Polski**. Kapituła Znak nadaje prawo używania go zakładom, instytucjom i osobom, których wyroby, usługi i inicjatywy odpowiadają kryterium najwyższej jakości, a pewną jej gwarancją jest między innymi wykorzystanie w produkcji najlepszych surowców, pozyskiwanych na czystym ekologicznie obszarze północno – wschodniej Polski.

Jednym z głównych zadań w programie ekorozwoju Zielonych Płuc Polski jest ochrona naturalnego krajobrazu. Autorzy strategii zagospodarowania obszaru Zielonych Płuc Polski, jako jeden z głównych kierunków aktywizacji społeczno - gospodarczej regionów o cennych walorach przyrodniczych, proponują rozwój turystyki przyjaznej dla środowiska oraz rolnictwo ekologiczne.

Uchwalona **Ustawa** z dnia 16 kwietnia 2004 r. o **ochronie przyrody** (Dz. U. z dnia 30 kwietnia 2004 r.), stała się nowym narzędziem ochrony różnorodności biologicznej na terenie Polski w ramach ogólnoeuropejskiej *sieci obszarów chronionych Natura 2000*⁽⁴³⁾

Celem utworzenia ekologicznej sieci *Natura 2000* jest ochrona różnorodności biologicznej na terenie wszystkich krajów Unii Europejskiej. Obszary predestynowane i wskazywane przez administrację rządową do objęcia ochroną w formie sieci *Natura 2000* na terenie gminy Korytnica znajdują się w obrębie środkowej doliny rzeki Liwiec. W skład sieci *Natura 2000* wchodzi tzw. Specjalne Obszary Ochrony (SOO) utworzone zgodnie z Dyrektywą Siedliskową oraz Obszary Specjalnej Ochrony (OSO), dla których podstawę stanowi Dyrektywa Ptasia. Na obszarach SOO, nie będących parkami narodowymi i rezerwatami, dopuszczalne jest użytkowanie gospodarcze, chociaż z uwagi na typy siedlisk, będących podstawą wyznaczenia obszaru, obowiązują pewne ograniczenia. Obowiązuje zasada, że użytkowanie nie może spowodować zmniejszenia powierzchni siedliska oraz zaburzenia jego struktury i funkcji. Każdy obszar sieci *Natura 2000* wymagał będzie indywidualnego traktowania.

Na realizację tych działań Unia Europejska przeznacza znaczne środki finansowe, które dostępne będą przez fundusz LIFE⁽¹⁰⁾.

W ramach Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego obszar gminy Korytnica został zaklasyfikowany do pierwszej strefy priorytetowej, z uwagi na walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Strategia działań

Jednym z celów polityki ekologicznej województwa jest **zwiększenie powierzchni obszarów chronionych do poziomu 35% oraz przywracanie do właściwego stanu różnorodności biologicznej i krajobrazowej**. Cel ten w skali powiatu węgrowskiego jest częściowo zrealizowany (38% powierzchni chronionej), jednak przy opracowywaniu nowych planów zagospodarowania przestrzennego w **gminie Korytnica** należy zwrócić szczególnie uwagę na działania prowadzące do:

- szerszego uwzględnienia problemów ochrony oraz kształtowania obszarów leśnych i zadrzewień,
- rozszerzenia granic parków, powstania obszarów chronionego krajobrazu oraz nowych rezerwatów.

W „Programie ochrony środowiska powiatu węgrowskiego” sformułowany został cel główny: **utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych**. W niniejszym opracowaniu w zadaniach koordynowanych dla gmin przedstawiono zadania polegające na: **wprowadzeniu ochrony prawnej** na terenach korytarzy ekologicznych – w dolinie rzeki Liwiec (np. powstanie Parku Krajobrazowego Doliny Liwca), oraz określenie zasad gospodarowania na terenach chronionych i **wykonanie planów ochrony** obiektów i obszarów ochrony przyrody. W wytycznych dla gminy zapisano potrzebę analizy możliwości i zasadności **utworzenia nowych rezerwatów**. Nowe rezerваты mogą być tworzone w drodze rozporządzenia wojewody, ale po wykonaniu dokładnych badań przyrodniczych i sporządzeniu ich dokumentacji.

Utworzenie w Polsce Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych *Natura 2000* jest jednym z średniookresowych (do 2010 r) celów polityki ekologicznej Państwa.

Na terenie gminy Korytnica należy kontynuować prace zmierzające do wyznaczenia i wprowadzenia wybranych terenów do sieci ekologicznej *Natura 2000*. Mogą one polegać na przeprowadzeniu inwentaryzacji przyrodniczej środowiska i wyznaczeniu terenów

kwalifikujących się do tej sieci. Zakwalifikowanie jakiegokolwiek obszaru do sieci ekologicznej obszarów chronionych *Natura 2000*, nie pociąga za sobą konieczności uznawania go np. za park narodowy, czy rezerwat przyrody. Pociąga za sobą jednak konieczność zapewnienia, aby wartości będące podstawą kwalifikacji zostały zachowane w dobrym stanie. Nie ma przy tym przeciwwskazań, aby obszary *Natury 2000* były miejscem intensywnego rozwoju łagodnych dla przyrody form gospodarki np. ekoturystyki.

Tak więc do zadań priorytetowych na terenie gminy należą:

- wykonanie planów ochrony dotyczących obiektów i obszarów ochrony przyrody;
- utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych przez:
- rozszerzenie granic parków, utworzenie obszarów chronionego krajobrazu oraz powstanie nowych rezerwatów (Turna, Górki Średnie);
- wprowadzenie ochrony prawnej na terenach korytarzy ekologicznych – w dolinie rzeki Liwiec (Park Krajobrazowy Doliny Liwca),
- kontynuacja prac zmierzających do wyznaczenia i wprowadzenia wybranych terenów do sieci ekologicznej *Natura 2000*.

5.1.4. Obszary ograniczonego użytkowania

Według zapisu w art.135 ustawy z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) na podstawie wniosków wynikających z postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko lub przeglądu ekologicznego, wojewoda lub rada powiatu wokół niektórych obiektów może stworzyć obszary ograniczonego użytkowania. Stanowią one jedną z form ograniczenia oddziaływania obiektów uciążliwych dla środowiska.

Na terenie gminy Korytnica utworzono obszary ograniczonego użytkowania dla: oczyszczalni ścieków, rurociągu przesyłowego ropy naftowej oraz linii wysokiego napięcia.

W granicach obszaru ograniczonego użytkowania określone są ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu, wymagania techniczne dotyczące budynków oraz sposób wykorzystania terenu wynikający z procedury ocen oddziaływania na środowisko lub przeglądu ekologicznego.

5.2. Elementy infrastruktury technicznej

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Na terenie gminy system zaopatrzenia w wodę bazuje na ujęciach wód podziemnych z piętra czwartorzędowego, z których woda rozprowadzana jest siecią do odbiorców indywidualnych. Dostarczana woda spełnia wymagane normy sanitarne i pokrywa zapotrzebowanie na cele bytowo-gospodarcze i przeciwpożarowe. Budowa sieci pozwoliła na nieograniczony dostęp do wody. Przed zwodociągowaniem na terenie gminy występowały stałe lub okresowe deficyty płytkich wód gruntowych w studniach przy domowych. Obecnie 65% mieszkańców gminy korzysta z trzech systemów wodociągów zbiorowych:

- „**Górki Grubaki**” – obejmujący wsie: Górki Grubaki, Górki Średnie, Górki Borze, Jaczew, Turna, Chmielew, Kruszew, Zalesie, Żelazów, Korytnica, Komory, Wola Korytnicka, Kolonia Korytnica, Rowiska, Rąbież, Rabiany dla którego źródłem wody jest ujęcie wody w miejscowości Górki Grubaki złożone z dwóch studni głębinowych.
- „**Piewnik**” – obejmujący wsie: Leśniki, Pniewnik, Wielądki dla którego źródłem wody jest ujęcie wody w miejscowości Pniewnik, złożone z dwóch studni głębinowych.
- „**Tończa**” – znajdujący się w sąsiedniej gminie Liw i zasilający w gm. Korytnica wieś Paplin.

Obowiązujące przepisy zawarte w ustawie z dnia 18.07.2001r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229) określają, że pobór wód podziemnych wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego, jeśli występuje jeden z powyższych warunków:

- ujęcie wody ma zaspokajać potrzeby działalności gospodarczej,
- głębokość studni przekracza 30 m,
- gdy urządzenie do poboru wody umożliwia eksploatację w ilości większej niż 5 m³/d.

Dla potrzeb wodociągów gminnych wydano na terenie gminy 2 pozwolenia wodnoprawne (tab. 19). Każde z ujęć bazuje na 2 studniach o zasobach eksploatacyjnych przekraczających łącznie 160 m³/h. Wokół ujęć została utworzona strefa ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m. Dla potrzeb wodociągu „Górki Grubaki” została dodatkowo wybudowana pośrednia pompownia wody w Chmielowie, dzięki której można utrzymać odpowiednie ciśnienie wody w południowej części gminy.

L.p.	Miejscowość	Ilość studni	Właściciel	Q_e [m ³ /h]	$Q_{max.d}$ $Q_{sr.d}^*$ [m ³ /d]	$Q_{max.h}$ $Q_{sr.h}^*$ [m ³ /h]	Termin ważności pozwolenia
1	Pniewnik	2	Gmina Korytnica - wodociąg grupowy "Pniewnik"	41,00	831,10	72,90	30.11.2011
2	Górki Grubaki	2	Gmina Korytnica - wodociąg grupowy "Górki Grubaki"	120,00	1970,00*	240,00	31.05.2011

Tabela 19: Ujęcia wód podziemnych dla potrzeb wodociągów gminnych

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi około 56,6 km. Do sieci podłączone jest 851 gospodarstwa. Najgorsza sytuacja jest w południowo-wschodniej części gminy, w której wsie Wypychy i Czaple nie zostało jeszcze skanalizowanych, a odczuwają stały deficyt wody.

W roku 2004 zostanie poprowadzony wodociąg na terenie wsi: Pniewnik, Trawy, Połazie Świętochowickie, Stary Świętochów, Zakrzew, Dąbrowa (ok. 23 km). Natomiast w latach: 2005-2008 planuje się rozbudowę wodociągu do wsi Roguszyn, Nojszew, Szczurów, Czaple, Żabokliki, Decie i Wypychy. Nitka ta będzie miała 12,6 km. Szacuje się, że całość inwestycji będzie kosztować ok. 1,5 mln złotych. Potencjalnymi źródłami finansowania, oprócz środków własnych, będą dotacje z funduszy celowych (WFOŚiGW) i unijnych (strukturalne).

Planowana rozbudowa sieci wodociągowej		Szacunkowy koszt *
okres realizacji	długość (km)	(zł)
2004	23	1,8 mln
2005-2008	12,6	1,5 mln
Σ=	25,6	3,3 mln

* dane z urzędu gminny Korytnica (2004)

Tabela 20: Plany rozbudowy sieci wodociągowej w gminie w latach 2004-2011

Na terenie gminy jednostką obsługujących mieszkańców w zakresie dostarczania wody jest Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji w Węgrowie.

Na terenach nie objętych siecią wodociągową, zaopatrzenie w wodę realizowane jest poprzez indywidualne ujęcia lokalne. Ujęcia te ujmują zazwyczaj płytkie poziomy wód podziemnych, co wpływa na ich okresowe wysychanie podczas okresów bezdeszczowych. Są one w większym stopniu zagrożone zanieczyszczeniem, szczególnie gdy poziom wodonośny nie posiada dobrej warstwy izolującej. Jedynym rozwiązaniem aby uniknąć zagrożenia sanitarnego

jest prowadzenie okresowej kontroli jakości wody, właściwy wybór lokalizacji studni oraz jej konserwacja.

W latach 2004-2011 nie planuje się budowy nowych ujęć wody, gdyż aktualnie osiągnięte wydajności są wystarczające. Potrzeba utworzenia nowych ujęć może zaistnieć w sytuacji zwiększenia zasięgu wodociągów, a tym samym liczby korzystających z nich gospodarstw. Zwiększenie zużycia wody z wodociągów może się także wiązać z wymogami stawianymi przez Unię Europejską dotyczącymi produkcji rolnej, gdyż indywidualne studnie gospodarcze, z których obecnie korzystają rolnicy mogą nie spełniać wymaganych norm. Po wybudowaniu wodociągów niektóre studnie indywidualne przestały być użytkowane, lecz większość mieszkańców nadal z nich korzysta w celach gospodarczych.

Wody ujmowane na terenie gminy wymagają uzdatniania. Są one poddawane przeważnie napowietrzaniu, odżelazianiu, odmanganianiu i niekiedy chlorowaniu. Wody popłuczynowe z tych stacji są oczyszczane w odstojnikach, a następnie zrzucane do okolicznych cieków i rowów melioracyjnych. Zgodnie z pozwoleniami wodnoprawnymi właściciele stacji mają obowiązek wykonywać zabiegi konserwacyjne w miejscach zrzutu ścieków. Powinna być także prowadzona kontrola ich jakości.

Poprawa standardów zaopatrzenia w wodę stanowi zadanie priorytetowe, będące celem głównym także w „Programie ochrony środowiska powiatu węgrowskiego”, na realizację którego zostaną zaangażowane znaczne środki finansowe.

ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Na omawianym obszarze nie ma systemu kanalizacji sanitarnej. Indywidualne gospodarstwa, obiekty użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola), zakłady produkcyjne odprowadzają ścieki do zbiorników bezodpływowych, z których są usuwane przez PWiK z Węgrowa do oczyszczalni ścieków. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, o przepustowości 5050 m³/d. Wydajność urządzeń do oczyszczania ścieków znacznie przewyższa aktualne potrzeby.

Gmina powinna jednak posiadać własny system kanalizacji wraz z oczyszczalnią, gdyż duży procent zwodociągowania wsi powoduje wzrost zużycia wody, a w konsekwencji także produkcji ścieków. Oczyszczalnia, która znajdowała by się na terenie gminy, byłaby bardziej dostępna dla jej mieszkańców, także tych którzy nie zostaną podłączeni do systemu kanalizacji i ścieki będą dowozić ze zbiorników bezodpływowych.

W latach 2004-2011 powinno się rozpocząć pierwszy etap budowy mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków komunalnych i systemu kanalizacji a terenie całej gminy. Oprócz środków własnych, może starać się o pozyskanie dotacji z funduszy celowych (WFOŚiGW) i unijnych (strukturalne).

Na terenie gminy funkcjonują dwie niewielkie oczyszczalnie zaspokajających potrzeby odbiorców indywidualnych: szkołę i osiedle mieszkaniowe (tab. 21).

<i>Właściciel</i>	<i>Typ</i>	<i>Przepustowość [m³/d]</i>	<i>Wielkość zrzutu ścieków [m³/d]</i>	<i>Odbiornik ścieków</i>	<i>Termin ważności pozwolenia</i>	<i>Uwagi</i>
U.G. w Korytnicy – oczyszczalnia dla S. P.	biol.	18,0	b.d.	rów - Liwiec	31.12.2006	brak danych na temat kontroli
Sp. Mieszkaniowa "TUR" w Turnie	biol.	109,6	29,3	rów - Liwiec	31.08.2012	kontrola z 1997 r. wyniki analizy bez przekroczeń ustalonych warunków.

Tabela 21: Indywidualne oczyszczalnie ścieków na terenie gminy

Z gospodarstw indywidualnych i mniejszych obiektów usługowo-handlowych nie przyłączonych do sieci kanalizacyjnej, ścieki powinny być odprowadzane do zbiorników bezodpływowych, a następnie wywożone do oczyszczalni ścieków. Zgodnie z art. 37 i 122 ustawy z dnia 18.07.2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229) wprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych lub gruntu wymaga pozwolenia wodnoprawnego, istotna jest więc identyfikacja przypadków nie spełniających tych warunków, w szczególności nieszczelnych zbiorników.

Działania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych stanowią jedno z priorytetowych zadań w skali całego kraju.

Podstawy prawne i organizacyjne odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, przetransponowujące unijne akty prawne niezbędne dla realizacji zapisów Traktatu Akcesyjnego w tym zakresie, a w szczególności dyrektywę 91/271/EWG z dnia 21.05.1991 r. w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, stanowią m.in.:

- ustawa z dnia 08.03.1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591), która zobowiązuje gminy do odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych jako zadanie własne gminy, w terminach określonych ustawowo,
- ustawa z dnia 18.07.2001r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229), która określa m.in. zasady ochrony wód, a w szczególności zobowiązuje do:
 - wyposażenie aglomeracji w zbiorcze sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków (art. 43, 208) w terminach:
 - do 31.12.2010 dla aglomeracji o RLM powyżej 15 000,
 - do 31.12.2015 dla aglomeracji o RLM od 2000 do 15 000,
 - zapewnienia 75% redukcji całkowitej ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych (art. 45),
 - realizacji zadania własnego gmin w zakresie usuwania i oczyszczania ścieków (art. 208).

Konieczne do osiągnięcia standardy jakości dla ścieków oczyszczonych przedstawione zostały w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 29.11.2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 212, poz. 1799).

Dopuszczalna masa substancji, które mogą być odprowadzane w ściekach przemysłowych zawiera Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 31.01.2003 r. (Dz. U. Nr 35, poz. 309).

W terminie do 2006 r. należy ograniczyć lub wyeliminować wprowadzanie do środowiska substancji niebezpiecznych, pochodzących z obiektów przemysłowych. Zapis ten zobowiązuje zakłady przemysłowe do dotrzymania obowiązujących standardów jakości oczyszczonych ścieków oraz do konsekwentnego wdrażania najlepszych dostępnych technik w instalacjach produkujących ścieki:

- ustawa z dnia 27.04.2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628), w której określone zostały zasady gospodarowania osadami ściekowymi wraz z rozporządzeniem wykonawczym, a w tym Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1.08.2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. Nr 134, poz. 1140 i Dz. U. Nr 1555, poz. 1299),
 - ustawa z dnia 7.06.2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747), na podstawie których gmina posiada obowiązek określenia kierunku rozwoju sieci wodnokanalizacyjnej w miejscowych dokumentach planistycznych,
-

- ustawa z dnia 27. 04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627).

Kierunek działań w zakresie rozbudowy, budowy i modernizacji systemów kanalizacji zbiorczych i oczyszczalni ścieków oraz nakłady związane z ich realizacją, kierunki zagospodarowania osadów powstających na terenie oczyszczalni ścieków, a także możliwość pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań zostały zawarte w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (2003).

DROGI PUBLICZNE

Przez północną część gminy biegnie odcinek drogi krajowej nr 62 o długości 2,4 km, który umożliwi szybkie połączenie z Węgrowem i Łochowem. Natomiast droga wojewódzka nr 637 o długości 9,8 km biegnie z zachodu od miejscowości Dobre w kierunku wschodnim do miejscowości Liw. Uzupełnieniem sieci połączeń regionalnych i lokalnych są drogi powiatowe o długości ok. 74 km oraz szereg dróg gminnych.

Modernizacji wymagają zarówno drogi o znaczeniu regionalnym, jak i lokalnym. W latach 2004-2011 planowane są inwestycje:

- modernizacja (wzmocnienie konstrukcji itp.) odcinka drogi wojewódzkiej nr 637 przebiegającego przez teren gminy o długości 9,8 km,
- odbudowa i modernizacja (poszerzenie, nowe warstwy konstrukcyjne, korekty łuków) dróg powiatowych oraz modernizacja mostu w Paplinie na rzece Koryczanka 2004-2011.

Powyższe wytyczne zostały również wyszczególnione w tabelach zestawiających zadania własne i koordynowane gminy.

ROPOCIĄG

Przez teren gmina Korytnica od miejscowości Rąbież do Adampola przechodzi rurociąg przesyłowy ropy naftowej z Rosji przez Płock do Niemiec (ryc. 5). Jest to fragment Odcinka Wschodniego ropociągu PERN „Przyjaźń”, którego budowa została rozpoczęta w latach 60-tych ubiegłego wieku. Transport ropy odbywa się w układzie podziemnym, dwoma równoległymi nitkami liczącymi ponad 20 km każda, o średnicy 630 mm i 820 mm. Ze względu na zwiększające się zapotrzebowanie na ropę naftową, planuje się budowę trzeciej nitki do roku

2007. Przepustowość rurociągu "Przyjaźń" na Odcinku Wschodnim osiąga wartość ok. 43mln ton ropy naftowej na rok.

5.3. Gospodarka odpadami

Kompleksowe usługi w zakresie zbiórki i unieszkodliwiania odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie gminy Korytnica świadczy Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. z Węgrowa (na podstawie umowy zawartej z Urzędem Gminy Korytnica). Odpady zbierane są w oparciu o dwa modele: selektywna zbiórka „u źródła” oraz „kontener w sąsiedztwie”. Zbiórką „u źródła” objętych jest 34 % posesji. Według informacji uzyskanych w PGK Sp. z o.o. w Węgrowie w 2002 roku z terenu gminy Korytnica zebrano **188,6 Mg** odpadów komunalnych.

Docelowym miejscem unieszkodliwiania odpadów jest składowisko odpadów komunalnych w Węgrowie-Ruszczyźnie. Składowisko zarządzane jest przez PGK i jest własnością miasta Węgrowa. W ostatnich latach wykonana została gruntowna modernizacja obiektu, w tym budowa nowej kwatery do składowania odpadów. Deklarowany termin zamknięcia składowiska to 2020 rok.

Według szacunkowych obliczeń, na terenie gminy rocznie powstaje ok. 170 Mg odpadów innych niż komunalne (tzw. gospodarczych). Gospodarka odpadami gospodarczymi prowadzona jest indywidualnie przez wytwórców. Odpady odbierane są przez wyspecjalizowane jednostki i przekazywane do odzysku lub unieszkodliwienia. Ze względu na brak dokładnych danych dotyczących ilości i składu odpadów gospodarczych, założono, że w strumieniu odpadów tego typu znajdują się:

- odpady z rolnictwa, sadownictwa oraz przetwórstwa żywności,
- odpady opakowaniowe (w tym opakowania po środkach ochron roślin),
- przepracowane oleje odpadowe (silnikowe, smarowe i in.),
- zużyte nie nadające się do użytkowania pojazdy i maszyny rolnicze oraz opony,
- odpady remontowe i budowlane, w tym odpady zawierające azbest,
- odpady medyczne i weterynaryjne.

W ocenie gospodarki odpadami na terenie gminy Korytnica zwrócono uwagę min. na:

- niedostateczną świadomość ekologiczną mieszkańców, a co za tym idzie trudności w wyegzekwowaniu od części mieszkańców gminy zawierania umów na odbiór odpadów,
-

- brak systemu zbiórki odpadów niebezpiecznych, co sprawia, że na składowisko odpadów komunalnych w Ruszczyźnie trafiają m.in. baterie, przeterminowane leki, odpady zawierające rozpuszczalniki, świetlówki, odpady azbestowe, opakowania po środkach ochrony roślin, itp.,

Zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz.U.03.66.620) określono zadania strategiczne obejmujące okres 8 lat (do 2011 r.) oraz harmonogram realizacji przedsięwzięć do 2007 roku. Planowane działania obejmują min.:

- intensyfikację edukacji ekologicznej mieszkańców gminy Korytnica,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów, w szczególności surowców wtórnych, odpadów wielkogabarytowych, odpadów niebezpiecznych i in., objęcie selektywną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy, udział w utworzeniu punktu zbiórki odpadów niebezpiecznych w obrębie składowiska w Ruszczyźnie (partycypacja w kosztach inwestycyjnych i eksploatacyjnych),
- włączenie do systemu gospodarki odpadami punktów handlowych, w tym również aptek, szkół,
- inwentaryzacja miejsc występowania materiałów azbestowych, opracowanie planu usuwania azbestu,
- kontrola funkcjonujących podmiotów gospodarczych pod kątem właściwego postępowania z odpadami,

Realizacja zaproponowanych działań nie przyczyni się do powstania nowych zagrożeń dla środowiska, przyczyni się natomiast do ochrony powierzchni ziemi i zmniejszenia zagrożeń dla wód podziemnych i atmosfery.

Monitoring i ocena wdrażania planu opierać się będzie na wskaźnikach odnoszących się min. do: ilości odpadów wytwarzanych przez statystycznego mieszkańca gminy, stopnia odzysku surowców wtórnych, udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy gospodarki odpadami i inne.

Szczegółową charakterystykę gospodarki odpadami wraz z określeniem zadań priorytetowych zawarto w „Planie gospodarki odpadami dla gminy Korytnica na lata 2004-2011”.

6. REALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

6.1. Cele, zadania i harmonogram działań

Cele główne i szczegółowe określone w nadrzędnych programach ochrony środowiska, a więc w programie powiatowym i wojewódzkim stanowią również cele polityki ekologicznej każdej z gmin. „Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego” zawiera wytyczne do sporządzania programów na szczeblu lokalnym z uszczegółowieniem najistotniejszych zadań na terenie poszczególnych gmin. Również cele określone w strategii rozwoju powiatu mają swoje odzwierciedlenie w niniejszym programie ochrony środowiska (strategia rozwoju dla gminy Korytnica nie została wykonana). Cele i zadania ochrony środowiska zostały podzielone zgodnie z „Wytycznymi sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” na cele własne i koordynowane gminy i przedstawione w dwóch tabelach (tabela 23 i 24).

Zadania własne gminy przedstawiono z zakresem informacji niezbędnym do późniejszego kontrolowania postępów w realizacji programu.

Zadania koordynowane zostały podane na podstawie informacji uzyskanych w urzędzie gminnym, jak również w następujących urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach:

- Urząd Wojewódzki w Warszawie
- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie, Departament Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich
- Wojewódzka Inspekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Delegatura w Mińsku Mazowieckim
- Nadleśnictwo Łochów i Nadleśnictwo Siedlce
- Wojewódzki Konserwator Przyrody w Warszawie
- Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska w Warszawie
- Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Węgrowie
- Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji w Węgrowie
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
- Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie,
- Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych- Oddział w Sokołowie Podlaskim

- Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych- Inspektorat w Węgrowie
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad – Oddział w Warszawie
- Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie
- Zarząd Dróg Powiatowych w Węgrowie
- Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. w Warszawie
- Rejon Energetyczny Sokołów Podlaski

Zadania określone w niniejszym programie do wykonania do 2011 r. mają charakter średniookresowy, zgodny z określeniami przyjętymi w „II polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2010”. Część zadań określono jako priorytetowe, tzn. takie, które dotyczą przeciwdziałania degradacji środowiska oraz likwidują bezpośrednio zagrożenia dla zdrowia lub życia ludzi. Przy kwalifikowaniu tych zadań uwzględniono też zadania wskazane jako priorytetowe w programie powiatowym.

Przy konstruowaniu tabel zadań własnych i zadań koordynowanych gminy zastosowano następujące zasady:

- wszystkie cele główne są analogiczne do sformułowanych w programie powiatowym i wojewódzkim,
 - wszystkie cele szczegółowe zamieszczone w programie gminnym są zgodne z celami szczegółowymi programu powiatowego oraz z wytycznymi dla gminy załączonymi w tym programie.
 - zadania (kolumna: rodzaj przedsięwzięcia) przypisane poszczególnym celom szczegółowym wynikają z:
 - zapisów obowiązującego prawa,
 - umieszczenia w strategiach rozwoju powiatu lub gminy zadań podobnych, związanych z ochroną środowiska,
 - analizy uwarunkowań lokalnych, sygnalizowanych podczas zbierania materiałów do niniejszego programu.
 - potencjalne źródła finansowania należy traktować orientacyjnie ze względu na rozpoczynającą się transformację sposobów finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska. Podane sformułowania oznaczają:
-

- **środki własne:** środki własne samorządów gminy lub powiatu,
 - **budżet:** dotacje celowe przekazane z budżetu państwa lub województwa na zadania realizowane przez gminę lub powiat,
 - **fundusze celowe:** środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW), Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW), ARiMR, Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR), Funduszu Termomodernizacji i innych funduszy celowych,
 - **środki zewnętrzne:** środki własne przedsiębiorstw, uczestników, organizacji, dotacje uzyskane z różnych źródeł, kredyty i pożyczki,
 - **fundusze unijne:** środki zagraniczne, nie wchodzące w skład budżetu państwa (fundusze przedakcesyjne, strukturalne, fundusz spójności).
- okres realizacji zadań inwestycyjnych określony został w większości na podstawie opracowanych już planów lub projektów technicznych. Niektóre okresy realizacji zadań określonych w planie gminnym lub będących częścią zadań określonych w planie wojewódzkim lub krajowym, zostały wyznaczone tak jak w tych planach. Niektóre zadania zostały umieszczone ze względu na wymogi ustawowe, z określonym w ustawach terminem ich realizacji. Okres realizacji zadań, które powinny być wykonywane nieprzerwanie, cyklicznie lub sporadycznie podczas całego okresu realizacji programu, określono jako praca ciągła.
 - tabela zadań koordynowanych obejmuje działania w zakresie ochrony środowiska na terenie gminy, podejmowane zarówno przez organy administracji państwowej i samorządów lokalnych, jak i przez instytucje i przedsiębiorstwa o zasięgu: lokalnym działające na terenie gminy, jak również ponadlokalnym, obejmujące swą działalnością obszar gminy.
 - przy konstruowaniu tabeli zadań własnych powiatu pozostawiono tylko te z celów głównych i szczegółowych, których realizacja ustawowo przypisana jest radzie gminy wraz ze sprecyzowaniem zadań.
 - wysokość szacunkowych kosztów określono na podstawie informacji zebranych w urzędach gminnych oraz instytucjach uczestniczących w realizacji poszczególnych zadań, a także na podstawie ogólnej znajomości kosztów wykonania podobnych zadań.
-

- podane w tabeli zadań koordynowanych określenia uczestników realizacji programu oznaczają:
 - **powiat**: radę powiatu, zarząd powiatu, starostę w zależności od kompetencji ustawowych
 - **gmina**: wójta, burmistrza, radę gminy w zależności od kompetencji ustawowych
 - **NPK**: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego
 - **SWOCK**: Siedlecko- Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu
 - **WZMiUW**: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych
 - **RZGW**: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie
 - **WIOŚ**: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
 - **TFOGR**: Terenowy Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
 - **KPPSP**: Komendę Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej
 - **KWPSP**: Komendę Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej
 - **WZRds.PR**: Wojewódzki Zespół Roboczy ds. Programów Rolnośrodowiskowych
 - **właściciele**: właściciele, zarządców obiektów, właściciele indywidualnych gospodarstw rolnych i hodowlanych
 - **mieszkańcy**: mieszkańców zainteresowanych inwestycją lub działaniem
 - **szkoły**: szkoły państwowe i społeczne różnych szczebli
 - **organizacje ekologiczne**: pozarządowe organizacje i fundacje ekologiczne
 - **GDDKiA**: Generalną Dyrekcje Dróg Krajowych i Autostrad
 - **MZDW**: Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich
 - **ZDP**: Zarząd Dróg Powiatowych
 - **podmioty gospodarcze**: zakłady produkcyjne, zakłady usług komunalnych itd.

*Program ochrony środowiska dla gminy Korytnica
Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOŁ S.A.*

<i>Wyszczególnienie:</i>	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zatwierdzenie programu ochrony środowiska								
Wydzielenie w gminie składu personalnego jednostki koordynującej wdrożenie programu								
Realizacja zadań								
Ocena realizacji celów i zadań								
Weryfikacja listy celów i priorytetów								
Monitoring wdrażania programu								
Monitoring skutków realizacji programu								
Raport z realizacji programu								

Tabela 22 : Harmonogram realizacji programu ochrony środowiska

Tabela 23: Zadania własne dla gminy Korytnica

Cel główny	Cele szczegółowe	Rodzaj przedsięwzięcia	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania	Szacunkowy koszt (zł)
Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	<u>poprawa jakości wód:</u> • budowa, rozbudowa i modernizacja systemów oczyszczania ścieków komunalnych;	- rozpoczęcie budowy gminnej oczyszczalni oraz systemu sieci kanalizacyjnej na terenie całej gminy	2004-2011	środki gminy, fundusze celowe, fundusze unijne, mieszkańcy	brak danych
	<u>uporządkowanie gospodarki odpadami</u> • likwidacja i rekultywacja „dzikich” składowisk odpadów w lasach, przydrożnych rowach itp.; • organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonej konsumpcji, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych; • wdrożenie systemu ewidencji odpadów i metod ich zagospodarowania, • opracowanie planu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi,	- bieżąca likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów, - doskonalenie form selektywnej zbiórki odpadów komunalnych i rozszerzenie jej na cały obszar gminy, propagowanie indywidualnego kompostowania odpadów organicznych powstających w gospodarstwach domowych i rolniczych, - organizacja zbiórki odpadów niebezpiecznych, - organizacja zbiórki odpadów wielkogabarytowych, - inwentaryzacja materiałów azbestowych na terenie gminy, - opracowanie gminnego programu usuwania odpadów azbestowych,	2004-2011 2004-2011 2004-2011 2004-2011	środki własne środki własne, fundusze celowe, fundusze unijne, mieszkańcy	brak danych
	<u>ochrona powierzchni ziemi</u> • ochrona przyrody	- podjęcie działań w kierunku ochrony przed degradacją obszarów cennych pod względem przyrodniczym,	2004-2011	środki własne, środki zewnętrzne	brak danych
	<u>zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego</u>	- zamiana kotłowni węglowych i koksowych na kotłownie, w których nośnikiem ciepła jest gaz i olej, w szkołach: Pniewniki i Sewerynow, docieplenie budynku gminy	2004-2010	środki własne fundusze celowe	brak danych
	Racjonalizacja gospodarki wodnej	<u>poprawa standardów zaopatrzenia w wodę</u> • modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę;	- budowa wodociągu na terenie wsi Pniewnik, Trawy, Połazie Świętochowickie, Stary Świętochów, Zakrzew, Dąbrowa (ok. 23 km) - budowa wodociągu na terenie wsi Roguszyn, Nojszew, Szczurów, Czaple, Żabokliki, Decie, Wypychy (ok. 12,6 km)	2004 2005 - 2008	środki własne fundusze celowe, fundusze unijne środki własne fundusze celowe, fundusze unijne

Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	<u>racjonalizacja gospodarki leśnej</u>	<ul style="list-style-type: none"> - podjęcie prac nad ustaleniem granicy rolno-leśnej w gminach w celu znalezienia terenów mało przydatnych dla rolnictwa pod zalesienia - przywracanie i utrzymanie wodochronnej i glebochronnej funkcji lasów poprzez wprowadzenie odpowiednich uzgodnień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego 	2004-2011	środki własne, budżet	brak danych
Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<u>ochrona przeciwpożarowa</u>	<ul style="list-style-type: none"> - propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu 	praca ciągła	środki własne, fundusze celowe	brak danych
	<u>zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych</u>	<ul style="list-style-type: none"> - promowanie obszarów bezpiecznych ekologicznie, - kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia awarii, 	2004-2011	środki własne, fundusze celowe	brak danych
Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	<u>wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania;</u>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie edukacji proekologicznej dla radnych, pracowników samorządowych i podmiotów gospodarczych 	praca ciągła	środki własne fundusze celowe	brak danych
	<u>tworzenie ekologicznych postaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.</u>	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie stowarzyszeń regionalnych i lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego 	praca ciągła	budżet, środki własne fundusze ekologiczne	brak danych
Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej	<u>rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej:</u> <ul style="list-style-type: none"> • wdrażanie programów rolno-środowiskowych 	<ul style="list-style-type: none"> - promocja i wspieranie działań w kierunku rozwoju gospodarstw specjalistycznych i agroturystycznych 	praca ciągła	środki własne, fundusze celowe, fundusze ekologiczne.	brak danych

Tabela 24: Zadania koordynowane dla gminy Korytnica

Cel główny	Cele szczegółowe	Rodzaj przedsięwzięcia	Uczestniczący w realizacji	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania	Szacunkowy koszt (zł)
Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	<u>ochrona powierzchni ziemi</u> • rekultywacja gleb zdegradowanych	- rekultywacja 7 działek poeksploatacyjnych (wszystkie na terenach prywatnych) o łącznej powierzchni 7 ha położonych we wsiach: Połazie i Świętochów Stary	właściciele gruntów, powiat, gmina	2004-2011	środki własne, środki zewnętrzne	brak danych
	<u>zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego</u>	- modernizacja (wzmocnienie konstrukcji itp.) odcinka drogi wojewódzkiej nr 637 przebiegającego przez teren gminy o długości 9,8km - odbudowa i modernizacja (poszerzenie, nowe warstwy konstrukcyjne, korekty łuków) dróg powiatowych oraz modernizacja mostu w Paplinie na rzece Koryczanka	powiat, gmina, MZDW powiat, gmina, ZDP	2005-2007 2004-2011	25%- środki własne, 75%- fundusze unijne (strukturalne) środki własne, fundusze unijne (strukturalne)	brak danych
	<u>ograniczenie uciążliwości hałasu</u> • ograniczenie hałasu wzdłuż głównych dróg i szlaków kolejowych	- podjęcie działań mających na celu ograniczenie hałasu dla odcinków tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu z przewidywanymi przekroczeniami poziomu hałasu, w tym dla drogi krajowej 62 -2,6km oraz wojewódzkiej 637	powiat, gmina, WIOŚ	2004-2011	środki zewnętrzne, fundusze celowe, środki unijne	brak danych
Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	<u>racjonalizacja gospodarki leśnej</u>	- zwiększenie powierzchni lasów państwowych	powiat, gmina, Nadleśnictwo Łochów, właściciele prywatni	2004-2011	budżet, fundusze celowe (NFOŚiGW)	brak danych
		- zalesianie terenów niepaństwowych: I etap: 105 ha II etap: 318 ha		2004-2007 2007-2011		
Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<u>ochrona przeciwpożarowa</u>	- uzupełnienie uproszczonego planu urządzenia lasu o część dotyczącą ochrony przeciwpożarowej	Nadleśnictwo Łochów	2004-2011	środki własne, fundusze celowe	brak danych
	<u>zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych</u>	- monitoring obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie środowiska,	WIOŚ, PSP	praca ciągła	środki własne, fundusze celowe	brak danych

<p>Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej</p>	<p><u>kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju;</u> <u>tworzenie ekologicznych postaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie edukacji ekologicznej w szkołach oraz kształtowanie proekologicznej dorosłych, - organizowanie akcji edukacyjnych dla dzieci: Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, - wspieranie stowarzyszeń regionalnych i lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego 	<p>powiat, gmina, organizacje ekologiczne</p>	<p>2004 praca ciągła praca ciągła</p>	<p>środki własne (gmina i powiat) budżet, środki własne fundusze ekologiczne budżet, środki własne fundusze ekologiczne</p>	<p>brak danych brak danych</p>
<p>Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej</p>	<p><u>rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wdrażanie programów rolno-środowiskowych • wzrost wykorzystania energii odnawialnej 	<ul style="list-style-type: none"> - wdrażanie Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego (pakiety dla stref priorytetowych: Rolnictwo zrównoważone, Utrzymanie łąk ekstensywnych oraz Ochrona gleb i wód; pakiet o zasięgu krajowym: Rolnictwo ekologiczne) - upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energia słoneczna, biomasa, elektrownie wodne, wiatr, przy czym na omawianym obszarze największe znaczenie mają tylko dwa pierwsze wymienione źródła) 	<p>WZR ds. PR, powiat, gmina, organizacje ekologiczne, rolnicy powiat, gmina, podmioty gospodarcze, organizacje ekologiczne</p>	<p>2004-2006 2004-2011</p>	<p>budżet, fundusze celowe, środki unijne środki własne, budżet, fundusze ekologiczne, fundusze unijne</p>	<p>brak danych</p>
<p>Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych</p>	<p><u>zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną 	<ul style="list-style-type: none"> - ochrona dolin rzecznych oraz ważnych korytarzy ekologicznych - objęcie siecią NATURA 2000 środkowej doliny Liwca, - utworzenie obszaru chronionego krajobrazu w rejonie rzeki Liwiec - przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych i konserwacji pomników przyrody w zabytkowym parku w miejscowości Paplin 	<p>powiat, NPK, SWOCK, Nadleśnictwo Łochów, organizacje ekologiczne</p>	<p>praca ciągła 2004</p>	<p>budżet budżet, do 80 tys.- fundusze celowe (WFOŚiGW)</p>	<p>brak danych</p>

6.2. System zarządzania programem

Do zarządzania gminnym programem ochrony środowiska posłużą instrumenty zarządzania środowiskiem, zarówno prawne, finansowe, jak i społeczne opisane szczegółowo w rozdziale 2.3. W programie biorą udział cztery grupy uczestników:

- zarządzający i uczestniczący w organizacji programu,
- realizujący zadania określone w programie,
- kontrolujący przebieg realizacji i osiągnięcie założonych w programie celów,
- odbierający efekty realizacji programu.

Zadania zarządzających i uczestniczących w organizacji programu:

Jednostkę zarządzającą i zarazem uczestniczącą w organizacji niniejszego programu ochrony środowiska stanowi samorząd gminny. Uchwalenie programu leży w gestii rady gminy. Zarząd gminy co dwa lata sporządza raport z przebiegu realizacji programu, a następnie przedstawia go radzie gminy. Instrumentami finansowymi dysponuje samorząd gminny wraz z samorządem powiatu i innymi uczestnikami organizacji programu.

Zgodnie z ustawą z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 01.142.15910) do zadań własnych rady gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. Zadania te obejmują w szczególności m.in. sprawy:

- ładu przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów i placów,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- porządku publicznego oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Należy zauważyć, że gmina może wykonywać zadania z zakresu właściwości powiatu oraz województwa, jeśli zostaną podpisane odpowiednie porozumienia z tymi jednostkami samorządu terytorialnego.

W celu wykonywania zadań związanych z realizacją niniejszego programu, gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Zadania te mogą być realizowane również w drodze współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego. Gminy mogą tworzyć związki międzygminne oraz stowarzyszenia, które mogą udzielać pomocy (również finansowej) sobie wzajemnie bądź innym jednostkom samorządu terytorialnego.

Realizacja znacznej części zadań ujętych w gminnym programie ochrony środowiska odbywa się na szczeblu powiatowym, a organem koordynującym i odpowiedzialnym za realizację tych zadań jest starosta. Jest on w posiadaniu różnych instrumentów prawnych, niezbędnych przy realizacji programu, których odpowiednie wykorzystywanie może skłaniać korzystających ze środowiska do zachowań proekologicznych i podejmowania przedsięwzięć ujętych w programie. Instrumentami tymi są m.in.: decyzje, uzgodnienia, koncesje, procedury OOŚ, kontrola i nadzór. Ponadto, zgodnie z zapisami ustaw:

- Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z dnia 27.04.2001 r. z późniejszymi zmianami),
- Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz.96 z dnia 04.02.1994 r. z późniejszymi zmianami),
- Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz.1229 z dnia 18.07.2001 r.),
- ustawą o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492 z dn. 16.10.1991 r.),
- ustawą o lasach (Dz. U. Nr 101 poz. 444 z dn. 28.09.1991r.),
- ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16 poz. 78 z dn. 03.02.1995r.).

Do zadań starosty należy m.in.:

- przyjmowanie zgłoszeń o instalacjach emitujących zanieczyszczenia oraz przeprowadzanie postępowania i wydawanie pozwoleń na korzystanie ze środowiska, w tym pozwoleń zintegrowanych,
- nakładanie obowiązku prowadzenia pomiarów emisji,

- zobowiązanie podmiotu korzystającego ze środowiska do ograniczenia oddziaływania lub przywrócenia środowiska do stanu właściwego,
- prowadzenie bazy danych o środowisku,
- nakładanie obowiązku wykonywania badań gleby i powierzchni ziemi oraz rekultywacji terenów zdegradowanych,
- prowadzenie rejestru pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- zlecenie sporządzenia planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu dla lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa,
- udzielanie koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych bez użycia materiałów wybuchowych, jeżeli obszar zamierzonej działalności nie przekroczy powierzchni 2 ha, a wydobycie nie przekroczy 20.000 m³/rok,
- wydawanie decyzji i kontrolowanie zalesiania gruntów.

Natomiast do kompetencji rady powiatu należy:

- uchwalanie obszaru ograniczonego użytkowania dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- uchwalanie zasięgu i sposobu zagospodarowania stref ochronnych ujęć wody, dla których pozwolenie wodnoprawne wydaje starosta,
- podjęcie niezbędnych działań po rozpatrzeniu corocznej informacji wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla powiatu i o stanie środowiska na obszarze województwa.

Ponadto, zadania organów administracji rządowej i samorządowej na wszystkich szczeblach, w tym na szczeblu gminnym, polegają m.in. na:

- prowadzeniu edukacji ekologicznej,
- ochronie przed powodzią i suszą.

Instrumenty społeczne (edukacyjny i informacyjny) wykorzystywane są przez samorząd, administrację lokalną oraz działające na terenie gminy organizacje ekologiczne.

Na terenie gminy Korytnica w zakresie ochrony środowiska działają następujące organizacje ekologiczne i pozarządowe:

- Stowarzyszenie Ochrony i Rozwoju Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego „Żuraw” z siedzibą w Grygrowie (gm. Stoczek),
- Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Nadbużańskich,
- Polskie Towarzystwo Turystyczno- Krajoznawcze PTTK Węgrów,
- Węgrowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości i Agroturystyki,
- Towarzystwo Przyrodnicze „BOCIAN” – Siedlce,
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Węgrowskiej.

Zadania realizujących zadania określone w programie:

Zadania określone w programie będą realizowane przez przedsiębiorstwa, organizacje, instytucje oraz samorząd gmin i samorząd powiatu, jako inwestorów inwestycji na swoim terenie.

Zadania kontrolujących przebieg realizacji i osiągnięcie założonych w programie celów

Kontrolą procesu realizacji programu zajmuje się rada gminy poprzez ocenę raportu, który jest sporządzany i przekazywany przez zarząd gminy w dwuletnim cyklu. Na bieżąco kontrolę sprawuje specjalnie w tym celu utworzona w gminie jednostka, tzw. jednostka koordynująca wdrażanie programu.

Efekty i stopień osiągnięcia celów założonych w programie oceniane są na podstawie pomiarów i badań poszczególnych komponentów środowiska.

Zadania odbierających efekty realizacji programu

Głównym beneficjentem podejmowanych działań w zakresie ochrony środowiska są mieszkańcy gminy. Poprawa stanu środowiska odczuwana też będzie przez wszystkich ludzi przebywających czasowo na tym obszarze.

Sprawna realizacja zwiększonych zadań z zakresu ochrony środowiska wymaga wzmocnienia administracji zajmującej się ochroną środowiska zarówno na szczeblu gminnym, jak i powiatowym.

6.3. Metody kontroli programu

Osiąganie celów ustalonych w programie ochrony środowiska powinno podlegać obiektywnej kontroli. Kontrola ta będzie się opierać na informacjach pozyskiwanych z Państwowego Monitoringu Środowiska (prowadzonych przez PIOŚ, PIG, WSSE) oraz z systemu statystyki państwowej.

Zgodnie z ustawą z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) jednym z zadań Państwowego Monitoringu Środowiska jest wspomaganie działań na rzecz ochrony środowiska poprzez informowanie administracji rządowej i samorządowej oraz społeczeństwa m.in. o:

- dotrzymywaniu norm jakości środowiska oraz identyfikacji obszarów występowania przekroczeń,
- skuteczności realizowania polityk, programów i strategii ochrony środowiska, na każdym szczeblu zarządzania,
- występujących trendach i przyczynach zmian jakości komponentów środowiska.

Kontrola skutków realizacji programu prowadzona będzie poprzez ocenę:

- poprawy standardów jakości środowiska,
- poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców,
- reakcji społeczeństwa na podejmowane działania.

Co dwa lata możliwe będzie dokonanie okresowych ocen skutków realizacji programu przy wykorzystaniu mierników, z których najważniejszymi będą:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. zawartość zanieczyszczeń SO₂, NO_x, w powietrzu), a standardami emisyjnymi lub dopuszczalną zawartością określonych zanieczyszczeń;
- ilość zużywanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego, PKB lub wielkość produkcji.

Mierniki te w zasadzie mogą być zastosowane jedynie do oceny stopnia osiągnięcia celów w skali całego kraju. W „Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego”

określony został zestaw mierników z zaleceniem ich stosowania do monitorowania zmian stanu środowiska w skali województwa (tab. 25).

<i>Miernik</i>	<i>Jednostka miary</i>
wskaźnik skanalizowania terenu	km sieci/ 1000 mieszk.
ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków	%
wskaźnik wykorzystania odpadów przemysłowych	%
odzyskanego i wykorzystanego papieru i szkła z odpadów komunalnych	%
wielkość emisji gazów do atmosfery ze źródeł szczególnie uciążliwych	ton/ 1 mieszk./ rok
poziom zanieczyszczenia powietrza przez: pyły, SO ₂ , NO ₂	Mg
wskaźnik lesistości	%
częstotliwość występowania poważnej awarii lub klęski żywiołowej	awaria / rok/ 100 km ²
wskaźnik udziału powierzchni upraw ekologicznych w powierzchni gruntów rolnych	‰

Tabela 25: Mierniki oceny skutków realizacji programu ochrony środowiska

Równoległe do kontroli skutków prowadzonej polityki ekologicznej monitorować należy proces wdrażania programu. W odniesieniu do gminnego programu ochrony środowiska oceniany będzie:

- stopień realizacji zadań przez samorząd gminny i starostwo powiatowe (w tym przygotowanie koncepcji, opracowań i programów sektorowych uwzględniających zagadnienia ochrony środowiska),
- stopień zaawansowania zadań inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska,
- stopień realizacji zadań określonych w programie przez zakłady i instytucje z terenu gminy.

Ocena realizacji programu obejmować będzie również określenie stopnia rozbieżności pomiędzy przyjętymi założeniami a ich wykonaniem oraz analizę przyczyn ich powstania.

Przyjmuje się następujące mierniki wdrażania programu:

<i>Cel</i>	<i>Mierniki</i>
ZMNIEJSZENIE ZANIECZYSZCZEŃ ŚRODOWISKA	<ul style="list-style-type: none"> - stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej (%) - ilość nowych i zmodyfikowanych oczyszczalni ścieków - poziom hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu - ilość unieszkodliwianych odpadów niebezpiecznych (%)
RACJONALIZACJA GOSPODARKI WODNEJ	<ul style="list-style-type: none"> - długość wybudowanej sieci wodociągowej - ludność korzystająca z wodociągów sieciowych (%)
ZWIĘKSZENIE LESISTOŚCI I OCHRONA LASÓW	<ul style="list-style-type: none"> - powierzchnia nowo zalesionych gruntów
PODNOSZENIE POZIOMU WIEDZY EKOLOGICZNEJ	<ul style="list-style-type: none"> - ilość szkoleń i akcji proekologicznych, - ilość realizowanych projektów- zadań przez organizacje ekologiczne - wysokość nakładów na edukację ekologiczną
ROZWÓJ PROEKOLOGICZNYCH FORM DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	<ul style="list-style-type: none"> - ilość podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty jakości, - ilość nowopowstałych gospodarstw ekologicznych, - ilość nowych gospodarstw agroturystycznych,
UTWORZENIE SPÓJNEGO SYSTEMU OBSZARÓW CHRONIONYCH	<ul style="list-style-type: none"> - ilość opracowanych planów ochrony, - powierzchnia objęta ochroną konserwatorską przyrody, - udział obszarów włączonych do sieci ekologicznej NATURA 2000

Tabela 26: Mierniki oceny wdrażania programu ochrony środowiska

Spis literatury

oraz odnośniki do [stron www:](#)

1. Aktualizacja programu małej retencji do 2015 r. dla województwa warszawskiego BIPROMEL 1997 r.
2. Atlas hydrologiczny Polski 1987 r. red. J. Stachý
3. Atlas zasobów energii geotermalnej na Niżu Polski, red. W. Górecki, Towarzystwo Geosynoptyków GEOS, Komitet Badań Naukowych i AGH, Kraków 1995 r.
4. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2002 r. PIG Warszawa 2003 r.
5. Dokumentacja hydrogeologiczna określająca zasoby dyspozycyjne wód podziemnych czwartorzędowego piętra wodonośnego na obszarze zlewni Bugu od granicy państwa do Zbiornika Zegrzyńskiego Arch. PG Polgeol S.A. (Maszynopis). Warszawa – A. Dobkowska, Kapuściński J., Janica R., 2003 r
6. Działalność Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wnioski- kryteria wyboru przedsięwzięcia, 2004
http://www.wfosigw.sisco.info/?id=306&SID_BIP=23ea7d497640e5a74d13e7a59395bc42
7. EkoFundusz - <http://www.ekofundusz.org.pl>
8. Ekologiczny rozwój kraju. Rada Ministrów, Warszawa 2002 r.
9. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ang. ERDF):
 - fundusze strukturalne: <http://www.ekogeo.com.pl/pl/fundstr.html>
 - „EFRR – szansa dla Polski” - Jacek Szlachta: <http://www1.ukie.gov.pl/kurs/efrr/>
10. Fundusz LIFE - www.europa.eu.int/comm/environment/life
11. Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w woj. mazowieckim – Raport WIOŚ, Warszawa 2002 r.
12. Jakość wód podziemnych monitorowana w sieci punktów PMS –
http://www.wios.warszawa.pl/monitoring/rzeki/podziemne/wp2001_2002.pdf
13. Kompleksowy regionalny program ochrony przeciwpowodziowej dorzecza środkowej Wisły na terenie RZGW w Warszawie „Hydroprojekt W-wa” Warszawa 1999 r.
14. Kontrakt Wojewódzki 2001 r.
15. Konwencja z Aarhus z roku 1998
<http://www.mos.gov.pl/aarhus/prawo.html>
16. Krajowy plan gospodarki odpadami. Ministerstwo Środowiska, 2002 r.
17. Krajowy program edukacji ekologicznej. Ministerstwo Środowiska, 2003 r.
18. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych. Ministerstwo Środowiska, 2003 r.
19. Krajowy program rolnośrodowiskowy. Ministerstwo Środowiska, 2003 r.
- <http://www.wwf.pl/progrs8.php>
20. Krajowy program zwiększania lesistości (Aktualizacja 2003). Warszawa 2003 r.
- http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/kpzi/index.shtml

21. Kryteria wyboru przedsięwzięć priorytetowych finansowanych ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w 2004 r. - uchwała Rady Nadzorczej NFOŚiGW nr 153/03 z dnia 08.12.2003 r.

http://www.nfosigw.gov.pl/site/main/pomoc_kryteria_wyboru.php

22. Lista priorytetowych programów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej planowanych do finansowania w roku 2003
23. Listy priorytetowych programów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej planowanych do finansowania w roku 2004- uchwała Rady Nadzorczej NFOŚiGW nr 152/ 03 z dn. 08.12.2003 r.

<http://www.nfosigw.gov.pl/site/images/lis.doc>

24. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1: 50 000, arkusz Kałuszyn (527) – J. Meszczyński, Z. Szydel 1998 r.
25. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1: 50 000, arkusz Jadów (490) – C. Madejski, E. Madejska 1998 r.
26. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1: 50 000, arkusz Liw (491) – C. Madejski, E. Madejska 1998 r.
27. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1: 50 000, arkusz Węgrów (492) – Z. Szydel 2000 r.
28. Mapa obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony (red. A. S. Kleczkowski 1999 r.)
29. Nadbużański Park Krajobrazowy – Henryk Kot, Cezary Starczewski, Siedlce 2000 r.
30. Narodowa strategia edukacji ekologicznej: Program wykonawczy Narodowej Strategii Edukacji ekologicznej oraz warunki jego wdrożenia. Ministerstwo Środowiska. Warszawa 2001 r.

- http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/strategia2001.html

31. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej –
<http://www.nfosigw.gov.pl>
32. Plan urządzenia lasu Nadleśnictwa Łochów na okres: 01.01.1995-31.12.2004, tom – program ochrony przyrody dla Nadleśnictwa Łochów. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie
33. Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010. Rada Ministrów. Grudzień 2002 r.
34. II polityka ekologiczna Państwa na lata 2002- 2010 Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000 r.

http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/pol_ekoII_nowy/index.html

35. Program małej retencji dla województwa mazowieckiego- WZMiUW 2001 r,
36. Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego na lata 2004-2011. J. Niewiarowicz, A. Hulboj, M. Połujan, M. Glejch-Bulaszewska, R. Bieleń. Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL w Warszawie, Węgrów 2004 r.

37. Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego. Urząd Marszałkowski Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska Mazowieckie, Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, 2003 r.
http://www.mazovia.pl/p_akt_inf.asp?id=229
38. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010
http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/II_pep.pdf
39. Przychody i wydatki Narodowego Funduszu w 2004 roku
<http://www.nfosigw.gov.pl/site/images/pl.doc>
40. Rejestr pomników przyrody dla powiatu węgrowskiego, Węgrów 2003 r.
41. Roczne Sprawozdanie Geodezyjne dla powiatu węgrowskiego, Węgrów 2003 r.
42. Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego 2002 r. Urząd Statystyczny w Warszawie, 2002 r.
43. Sieć obszarów chronionych NATURA 2000
- http://www.mos.gov.pl/1strony_tematyczne/natura2000/index.shtml
44. Stan środowiska w województwie mazowieckim – raport WIOŚ w Warszawie, Inspekcja Ochrony Środowiska Warszawa 2001 r.
45. Stan środowiska w woj. mazowieckim w 2002 r – raport WIOŚ w Warszawie, Inspekcja Ochrony Środowiska Warszawa 2003 r.
46. Strategia rozwoju powiatu węgrowskiego w latach 2001-2006 Zarząd Powiatu Węgrowskiego, Węgrów grudzień 2000 r
47. Strategia rozwoju energetyki odnawialnej, Ministerstwo Środowisko 2000 r.
48. Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 r.
http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/strategia/index.html
49. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Korytnica. Zarząd gminy w Korytnicy. Korytnica - 1999 r.
50. Studium zaopatrzenia lokalnego przemysłu budowlanego w surowiec ceramiczny i kruszywo naturalne woj. siedleckiego” dla gminy Korytnica; Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL w Warszawie, Warszawa 1984 r.
51. Weryfikacja zasobów złóż kopalin pospolitych dla województwa siedleckiego. Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL w Warszawie, Warszawa 1994 r.
52. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: <http://www.wfosigw.pl>
53. Wojewódzki Urząd Statystyczny- Warszawa VI 2003 r.
54. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym. Ministerstwo Środowiska, 2002 r. -
http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/wytyczne_sporzadzania_programow.pdf